මොග්ගල්ලායනව්‍යාකරණං

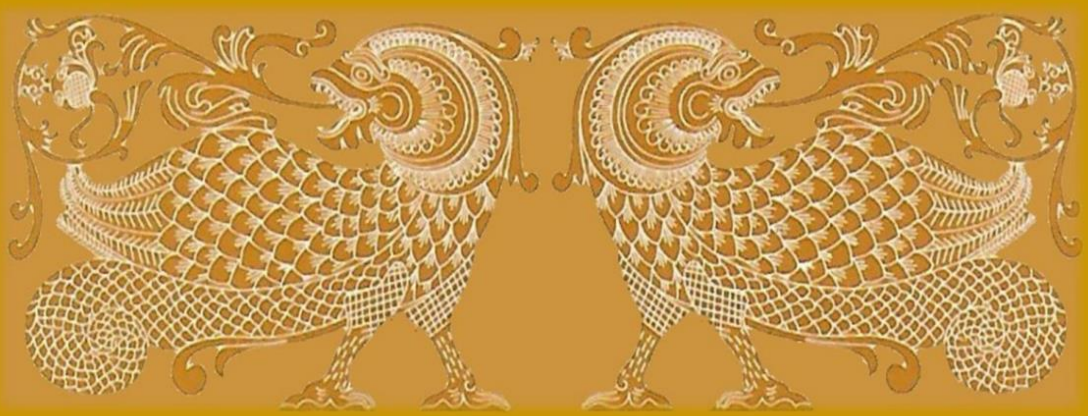

මොග්ගල්ලානව්‍යාකරණං

චූළනිසමෙතං.

ආචරියෙන මහාවෙය්‍යාකරණේන

මොග්ගල්ලානත්තේරෙන

රචිතං.

ආචරියෙන පණ්ඩිතදෙවරක්ඛිතෙන සමාවෙදිතෙන

දෙවමිත්තත්තේරෙන

විජ්ජාදයපරිවෙණේ දුතියෙන පධානෙනාචරියෙන

සංසෝධිතං.

සබ්බපරිනිබ්බාණතො

2434 වසෙ

කොළඹනගරේ ලබ්ධාභිනවවිසසුතයන්තසාලාය

මුද්‍රිතං.

1890.

THE
MOGGALLAYANA VYAKARANA.

A PALI GRAMMAR

BY

THE VENERABLE MOGGALLANA THERA.

EDITED

AT THE DIRECTION OF

ANDRIS DE SILVA BATUVANTUDAVE PANDIT,

BY

H. DEVAMITTA THERA

VICE PRINCIPAL OF THE VIDYODAYA PARIVENA.

ශ්‍රී ලංකා නවීන මුද්‍රණාලය

PRINTED AND PUBLISHED BY

N. M. PERERA.

AT THE LANKABHINAVA VISRUTA PRINTING PRESS.

COLOMBO.

A. B. 2434.

විසුද්ධජනිකා.

නානාවිසයවහපිනීසවනෙකාසු භාසාසු මූලභාසාය මාගධිකාය නිරුත්තිං යා සබ්බිතිතාමතාවගම්‍යතෙ රම්‍ණීයතාසානුනතාය පාවචනාසනතාය චාරෙන කෙති විවණ්ණෙති විසාරදමතිහි, තදසිනමෙ ච සද්දසත්ථමෙව මූලං, තදත්ථ සම්පාදනාභිලාසිහි සකලසද්දසත්ථසාගරපාරදස්සිහි සුබ්බාවරියසිනෙහි රචිතෙසු නානාසද්දසත්ථෙසු කච්චායනවාකරණං ච ඉදං මොග්ගල්ලානවාකරණං ච දුවිධං සද්දනිතිවාකරණං චෙති තිනිමානි වාකරණානි ධරතෙත්‍යතරහි, තීනෙවිමානි සද්දසත්ථානි මාගධිභාසාවබොධනෙන බුධවවනාවබොධ මිච්ඡන්තානමත්ථං සාධෙන්ති.

සද්දසත්ථතාම සුත්තං තදෙව සද්දලක්ඛණං වාකරණං චාපරනාමධෙය්‍යං, වුත්ත්‍යාදයො ච තදුපකරණිනාවෙන සද්දසත්ථාදිනාමෙනෙව වොහරියන්ති; සුත්තං සද්දෙ සාසියන්ති අනුසාසියන්ති පකතිපච්චයාදිවිභාගපපඤ්චාය එතෙනාති සද්දසත්ථන්ති සද්දෙ ලක්ඛියන්ති එතෙනාති සද්දලක්ඛණන්ති වාකරියන්ති සද්දෙ නිප්පාදනවසෙන කරියන්ති එතෙනාති වාකරණන්ති ච වුච්චති තස්මා පකරණිමිදමනෙන මාගධිභාසාය සද්දෙන සාධුසාධුභාවාදිනං ලක්ඛණෙන අසාධුතො විවිච්ච සාධුභාවප්පකාසනතො මාගධං සද්දලක්ඛණං ති වුත්තං.

සොපකරණිමිදං පකරණං පන ලඞ්කායං පරක්කමභුජෙ මහාරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අනුරාධපුරෙ ථූපාරාමමජ්ඣිමවිහාරෙ සීලාචාරාද්‍යනෙකලොකියගුණිගණසමන්නාගතෙන "යා ශක්‍යතිං පාණිනෙයා ච චාන්ද්‍රකාතන්ත්‍රයනාදිසු යෙසම්බුද්ධිත්තිමති මන්‍ය මොදගල්ලානසනරූපිණී" ඉච්චාදිනා සකීයසද්දසත්ථසවණෙන පරිණතපිතිනිරිතෙහි තක්කාලිකෙහි මහාවෙය්‍යාකරණෙහි විවක්ඛණෙහි සද්දසත්ථරචනාය දත්තාභිසෙකෙන භූමඩිලමඩනාසමානසකලගුණිගණෙහි සම්භාවනියෙන "ජයතීහ මහාපඤ්ඤො සො මොග්ගල්ලානො මුනි යස්ස සාධුගුණිබහුතකිත්ති සබ්බත්ථ පත්ථටා" ඉච්චාදිනා අත්තනා රචිතසද්දසත්ථං වණ්ණයතෙහි විවක්ඛණෙහි ගන්ථකාරෙහි සංවණ්ණිතෙන සබ්බත්ථ පත්ථටකල්‍යාණකිත්තිසොභෙන මහාපඤ්ඤෙන පටිලබ්ධමහාසාමිඤ්ඤානතාරෙන ආචරියෙන මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන රචිතං තස්මා මොග්ගල්ලානවාකරණන්ති ච වුච්චති, කෙනෙව කතා ඉමස්ස වුත්තියා පඤ්ඤා චාපි; ඉත්ථිමිදං සද්දසත්ථං ආචරියෙන මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන නිප්පාදිතං.

ඉදඤ්ච පනාපෙකෙහි ආචරියෙහි අනුනං මාගධිකසද්දසත්ථං පරිඤ්ඤාය මතිසලක්ඛණොපසංහාරිකතාවෙන, තථෙව නානාගන්ථෙහි උපසොභිතං, තථාහි-සාරත්ථදීපනීවිනයටීකාදීනං මහාගන්ථානං කත්තුනො ආචරියස්ස සාරිපුත්තමහාථෙරස්ස සිස්සෙන ආචරියෙන සඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරෙන රචිතත්තා, විනයවිනිච්ඡයස්ස කාලෙ මොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස සාරත්ථවිලාසිනීනාම ටීකා ච රචිතත්තා, දුවත්තෙකබාහුනො කාලෙ ධම්මදෙණ්ඩිවිහාරමජ්ඣිමභාවුත්ථෙරස්ස සුමඞ්ගලත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකෙන වනරතනමෙධඞ්කරමහාථෙරෙන ඉමස්ස පයොගසාධනත්ථාය පයොගසිද්ධි ච කෙනචි ආචරියෙන සීහලාය නිරුත්තියා ඉමස්ස චූලනිරුත්තිවණ්ණනා ච මොග්ගල්ලානාචරියස්සෙව සිස්සෙන පියදස්සිත්ථෙරෙන පදසාධනං ච විජයබාහුපරිවෙණ මජ්ඣිමභාවුත්ථෙන තිපිටකාමපඤ්ඤා සිරිමතා වාචිස්සරසඞ්ඝරාජෙන රාහුලමහාථෙරෙන මොග්ගල්ලානපඤ්ඤාය ගණ්ඨිපදවිවරණත්ථං පඤ්ඤාසදිපො ච බුද්ධිපසාදනීනාම පදසාධනස්ස ටීකා ච රචිතා, ඉත්වෙවමාදිනා නානාගන්ථාතෙජොපසොභිතමිදමනූනං පසත්ථං සද්දසත්ථන්ති දට්ඨබ්බං; එවම්පි සද්දසත්ථස්ස සුඛුමතා විත්ථාරදුභාවො ච කත්තුනො ආචරියස්ස පමාණෙන ච පරිඤ්ඤාභාගිකානං ආචරියානං පමාණෙන චෙව වණ්ණනාදිකිරියාය ච දිස්සතෙ තස්මා අලමනිප පඤ්ඤෙන.

ඉමස්මිං පකරණෙ සුත්තානි සත්තාධිකානි සත්තාධිකානි ඤත්ථසතානි හොන්ති ගණ්ඨිසු පෙතෙහි විනා; කච්චායනවණ්ණකරණස්ස මුදදීත සීහලඤ්ඤබරපොත්ථකෙ සුත්තානි පඤ්චසත්තත්ථාධිකානි ජඤ්ඤානි දිස්සන්ති ත්‍රුම්මපොත්ථකෙ ච සත්තත්ථකානෙව කච්චායන සුත්තපාඨස්ස ඔසානෙ "සත්තාසිතුත්තරා සුත්තා ජඤ්ඤාසුං පමාණතො ගන්ථසඞ්ඛ්‍ය පනෙතෙසං සතමෙකං ජඤ්ඤ ච" ඉච්චයං ගාථා දිස්සති තාය ගාථාය සත්තාසිත්‍යධිකානි ජඤ්ඤානි සුත්තානීති ආහ තථාපි තස්මිං සුත්තපාඨෙ ච වචනමත්තං විනා සා සඞ්ඛ්‍ය න දිස්සති තස්මා ඉමස්මිං පකරණෙ සුත්තානං වත්තිංසත්‍යුත්තරං සතං තතොධිකං හොති, පකරණමිදං ජඤ්ඤ කණ්ඩගන්ථිතං ජඤ්ඤ භාණවාරෙහි ච සමත්තං.

ආචරියස්ස කච්චායනමහාථෙරස්ස ච ආචරියස්ස මොග්ගල්ලානමහාථෙරස්ස ච තෙසං විත්තනං ආචරියානං කෙසුචි සද්දසත්ථෙසු මතභෙදො ච දිස්සති බහූසු තෙසු එකාව මති, ආචරියෙන කච්චායනමහාථෙරෙන ජිනවචනොපකාරා අක්ඛරා අකාරාදයො එකවත්තාලීසමත්තා, "අක්ඛරාපාදයො එකවත්තාලීසං" ති සුත්තෙන නිද්දිට්ඨා, ආචරියෙන මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන "අඅාදයො තිතාලීස වණ්ණා" ති තෙචත්තාලීසක්ඛරා ජිනවචනොපකාරා ති නිද්දිට්ඨා, ඉමෙසං විත්තනං වාදනං විනිච්ඡයවිත්ථාරපනත්ථං ආචරියස්ස වාචිස්සරසඞ්ඝරාජරාහුලමහාථෙරස්ස විනිච්ඡයො නිද්දිස්සතෙ "අත්‍ර ච අක්ඛරසඞ්ඛ්‍යාසු ආචරියානං මතභෙදො, භදන්තබොධිසත්තමහාථෙරො නරවරවචනොපකාරානි චත්තාලීසක්ඛරානීති ආහ, ආචරියකච්චායනමහාථෙරො පන අක්ඛරාපාදයො එකවත්තාලීසන්ති ආහ, සඞ්ඛගුණකරමහාථෙ

ඉරා සිරිකකමාදයො වණ්ණක්ඛරා තිතාළීසාති ආහ, අයම්පි දනතිමොගධ ලලාසනාචරියොපි අආදයො තිතාළීස වණ්ණාති ආහ, එතෙසු පඨමවාදෙ අකාරාදයො සරා අට්ඨ ලකාරවජ්ජිතා වතතිංසබ්‍යඤ්ජනානි වතතාළීසක්ඛරානි, දුතියවාදෙ තානෙව ලකාරසහිතානි එකවතතාළීසක්ඛරානි, තතියවාදෙ රස්සඑකාරඔකාරෙහි තෙවතතාළීසක්ඛරානීති; තත්‍ර සරපටිබද්ධවුත්තිනො ව්‍යඤ්ජනා න ව්‍යඤ්ජනපටිබද්ධවුත්තිනො සරාති වුත්තත්තා සරලක්ඛණස්ස ච සයං රජ්ජතීති සරාති නිබ්බචනස්ස ච විරොධාපත්තිතො සංයොගපුබ්බෙන සති එකාරොකාරානං කදාචි කත්ථචි උච්චාරණහෙතෙන සම්පජ්ජමානං රස්සත්තං අගහෙත්වා තතොදනතා සරා අට්ඨාති වුත්තං; ඉධ පන මාගධිකාය භාසාය සම්භවනතානා පච්චක්ඛතො සමුපලබ්භමානානං රස්සත්තසඛ්ඛාතවණ්ණ ගුණියුත්තානං එඛකාරානං පරිවජ්ජනෙ පයොජනාභාවා ගහණෙ පයොජන සම්භවා ච දසාදෙ සරාති වුත්තං—තථාහි—සඤ්ඤා උපොසථං කරෙය්‍ය පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍ය සඤ්ඤා පවාරෙය්‍ය උපසම්පාදෙය්‍ය සො භාසෙය්‍ය සීමං සම්මනෙතය්‍ය සො භික්ඛු යං ඉවෙජය්‍ය තං වදෙය්‍ය ලජ්ජීධම්මං ඔක්කනෙතා තිරොත්තපෙ පතිඨිතො නෙජ්ජාරං වතෙතතිවෙවමාදිසු සංයොගපුබ්බානං රස්සඑකාරොකාරානං උච්චාරණෙන කම්මවාචාදිසු අනක්ඛරවිපත්තියා අසම්භවතො සාසනට්ඨිතියා මූලකාරණත්තා මහාපයොජනො රස්ස එඛකාරානම්ඛ සංගහොති—වුත්තං හි භගවතා "වෙ මෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සබ්බිස්ස සීහියා අසමෙමාසාය අනනතරධානාය සංවත්තනත්ථාය කතමෙ වෙ සුනික්ඛිත්තං ච පදබ්‍යඤ්ජනං අත්ථො ච සුනික්ඛිත්තො සුනික්ඛිත්තස්ස භික්ඛවෙ පදබ්‍යඤ්ජනස්ස අත්ථොපි සුනයො හොති ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ වෙ ධම්මා සබ්බිස්ස සීහියා අසමෙමාසාය අනනතරධානාය සංවත්තනත්ථාති" කිඤ්චි "අඩ්ඩිකක්ඛරවත්තානි එකතාළීසතො ඉතො න බුබ්බවචනානීති දීපෙතාචරියාසහොති" රූපසිද්ධියං ලික්ඛිතං ඉමං ගාථං වත්වා කෙචි අවිඤ්ඤූනො රස්ස එකාරඔකාරා එකවතතාළීසතො අඩ්ඩිකා තස්මා තෙ බුබ්බවචනෙ අනෙතාගධා න හොන්තීති විපලපන්ති, අඩ්ඩිකක්ඛරවත්තානීති එතස්ස ටීකායමයමත්ථො වුත්තො "ඉතො යථා වුත්තඑකවත්තාළීසමත්තතො අඩ්ඩිකක්ඛරවත්තානි සත්ථුසාසනගතෙ සමුපලබ්භමානෙහි අඩ්ඩිකක්ඛරෙහි විරහිතානි යානි වචනානි තානි න බුබ්බවචනානීති දීපෙතීති අත්ථොති" සත්ථුසාසනගතෙ පන වෙදිකෙ ලොකිකෙ ච රස්සඑකාරඔකාරා සබ්බථා න විජ්ජනෙතව බුබ්බවචනෙ එව එත්ථ එත්තකං සෙය්‍යො සෙඩ්ඨො ඔඩ්ඨො ඔත්තප්පං සොත්ථි සොප්පත්තිවචාදයො අනෙකෙ ප්‍රයොගා දිස්සන්ති තස්මා අඩ්ඩිකක්ඛරවත්තානි න බුබ්බවචනානීති ඉදං වචනං සත්ථුසාසනගතෙ චතුද්දසසු සරෙසු අට්ඨන්නං සාසං ව්‍යඤ්ජනෙසු ච ජිනවචනොපකාරෙහි සරෙහි ව්‍යඤ්ජනෙහි ච අඤ්ඤත්‍ර ජ සරෙ ච පංච ව්‍යඤ්ජනෙ ච සන්ධාය වුත්තන්ති පවෙචතබ්බං" එවරූපා අඤ්ඤෙ ච හෙතු දිස්සන්ති තෙසං සබ්බෙසමෙව දස්සනෙන ප්‍රයොජනාභාවතො න ලික්ඛිතා තෙන සබ්බෙව.

මාගධිකාය නිරුත්තියා බුද්ධවචනේ'ව පාටවමීවජ්ජනතාහි පරියාපුණිතබ්බමවසිට්ඨං, ඉදමත්ථානං සත්තතසද්දසත්ථස්ස ච භාවාවබෝධනෙන සද්දසත්ථේ මහන්තං පාටවමුපලබ්භතෙ තං විනා එතෙන නාක්ඛෙත්තුන මාගධික සද්දසත්ථේන ලබ්භතෙ.

පසත්ථසිරිමස්ස ගන්ථස්ස මුද්දනෙන පාකටීකරණම්පි මජ්ජනෙන ආචරියෙන සිරිවිජයා පණ්ඩිතදෙවරක්ඛිතෙන මහාසයෙන පාඨසොධනත්ථමහං සමාවෙදිතො තස්ස ච විජ්ජොදයපරිවෙණමජ්ඣාවසතො ලඞ්කායං පවත්තිමජ්ජනපදුදිසු මහාසාමිපදපත්තස්ස භදන්තස්ස ආචරියස්ස සිරිසුමඞ්ගලාභිධානස්ස ච ඉමෙසං මහතං ආචරියානමුපත්ථම්භෙන ච ඉමස්ස ගන්ථස්ස නානාදෙසියපොත්ථකෙ ච වණ්ණනාදයො ච නිස්සාය අබ්භන්තරලෙඛකෙහි දිසමඛ්ඛානමාකුලිභූතානං පාඨානමපගමනෙන යථාබලං සොධනමකාසිං.

ඉමස්ස සොධනෙ තෙසු තෙසු පොත්ථකෙසු දිස්සමානානං නානාපාඨානං කෙචි තෙසං තෙසං පණ්ණානමන්තරෙසු ලෙඛාහි පරිවත්තිත්වා යොජිතා, අඤ්ඤාපරෙ නානාපාඨා සමොධානෙත්වා විසුං පණ්ණෙ ච යොජිතා, විරුද්ධාවිරුද්ධපාඨා ච තත්ථෙව යොජිතා, දුතියෙ කණ්ඩෙ ජ ගණ්ඨිසුත්තානි ච සඞ්ඛ්‍යා යාරොපිතානි තෙහි විනා තත්ර සුත්තසඞ්ඛ්‍යා දට්ඨබ්බා.

යදි පනිමස්මිං අත්ථකාමං පමාදෙන යො කොචි අසොධිතො පාඨො දිස්සතෙ සො ච ලොකත්ථචරියමපෙක්ඛමානෙහි විඤ්ඤූහි ඤාපෙතබ්බො.

ලිඛිතායං මයා දෙවමිත්තෙන භික්ඛුනා විජ්ජොදයපරිවෙණෙ දුතියෙන පධානෙනාචරියෙන සිරිමතො සකරාජිනො වස්සගණනාය අට්ඨසතාධිකස්ස වස්සසහස්සස්සොපරි චාදසමෙ වස්සෙ ජෙට්ඨමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපාටිපදෙ චන්දවාරෙති ඤාතබ්බා.

H, DEVAMITTA.

නානාපාඨ.

පිටු.	පන්තියං.	මුද්‍රිතපොත්කෙ.	ලිඛිතපොත්කෙසු.
2	13	ගරු	ගුරු
,,	14	ඉසුවණ්ණ සිලා	ඉසුවණ්ණසිලා
3	10	චූදෙසො	ටාදෙසො
,,	21	මයං	මයං ච
,,	33	නනතු	ननतु
4	6	සාව	සාව
,,	33	පඤ්චාසත්‍යාන	පඤ්චාසත්‍යාන
5	8	යාවකෙ ආගතෙ	යාවකෙ ආහතෙ
6	13	අජ්ඣත්තතං	බොජ්ඣත්තතං
,,	30	රුක්ඛං රුක්ඛං වසති	රුක්ඛං රුක්ඛං සීවති
7	12	යාවබොධං	යාවිබොධං
8	27	පරිසමත්‍ය	පරිසමත්‍ය
,,	28	ක්‍රියායවචනත	ක්‍රියායාවචනත
9	30	ධිආදිහි යුත්තතො	ධිආදියුත්තතො
10	17	සත්‍යතමත්‍ථධික්‍යෙ	සත්‍යතමත්‍යධිකෙ
11	3	ජලත්‍යතා	ජලත්‍යතාය
,,	20	නාලං දුරහරණය	නාලං දුරාහරණය
13	35	(සම්පජානමුසාවාදෙ සාමත්‍යතියං)	
15	10	එවරූපිං	එවරූපං
16	31	රත්‍යත්‍යදීහි	රත්‍යත්‍යදීහි
19	30	කිච්චානි	කිච්චානු
34	3	ආයතිගවං	ආයතියවං
35	23	අසමත්‍ථපෙක්ඛිපි	අසමත්‍ථෙක්ඛිපි
36	2	භූසනාදරණාදරෙසිලංසාසා.	භූසනාදරණාදරෙසිලංසායා
42	26	ලතුපිතාදිනමාරඛ්ඛරඛ්ඛ	ලතුපිතාදිනමාරඛරඛ්ඛ
,,	35	දුතුභත්‍යාරෙ	දුතුභාත්‍යරෙ
43	33	අනත්‍යතටාදෙසා	අත්‍යතටාදෙසා
47	3	පඤ්චයෙඛධෙය්‍ය	පඤ්චයෙඛධෙයෙ
50	31	සස්සොවක්	සස්සොක්
51	6	දස්සොවක්	දස්සොක්
61	20	යමලක්ඛණිකා	සලක්ඛණිකා
63	13	බාධකො	බධකො
71	35	මානස්ස වි පරස්ස ච මං	මානස්ස ති පරස්ස ච මං
89	14	පරස්සෙසත්‍යස්ස	පරස්සෙසත්‍යුස්ස

විරුද්ධාවිරුද්ධපාඨා.

පිටු.	පඤ්ති.	විරුද්ධා.	අවිරුද්ධා.
1	19	ඒ ඕ	ඒ ඔ
3	29	සයං ච	සං ච
10	2	පතිපරිගි	පතිපරිගි
14	25	සිසතමො	සිසතමා
,,	26	සිසතමො	සිසතමා
,,	27	පඨමපඨ	පඨමාපඨ
22	2	ඛ්‍යගි	අසඛ්‍යගි
,,	3	සංඛ්‍යගි	සඛ්‍යගි
,,	26	රජ්ජිරජ්ජගි	රජ්ජිරජ්ජගි රුජෙගි රුජෙගි
,,	30	නාමගිනිමි	නාමගනිමි
25	11	දළහධම්මා; අසම	දළහධම්මා අසම
28	28	කිං	කි
32	14	ගාමො තුමෙහ අමෙහ	ගාමො තුමෙහ
,,	33	මොගගලලායන	මොගගලලානෙ
35	19	ආපනනජීවිකො	ආපනනජීවිකො;
39	21	යනබාදිජීනි ච	යනබාදිජවිනි ච
40	27	නදී	නදී
48	21	මාසසුතියං	මාසසුතියා
56	12	ගාවෙ	ගාවො
63	14	තුංසමා ලොපො ච විවජ්‍ජාසං තො.	තුංසමා ලොපො විවජ්‍ජාසං තො
64	35	අපරොතෙකසූනි	අපරොතෙකසු මානනතතනදි [සූති
67	30	සාදී	සදී
70	29	වත්තමානතෙ ඨ	වත්තමානපෙඨ
71	2	ඛජ්ජානමෙකස්සරො මෙ	ඛජ්ජානමෙකස්සරොදි මෙ
73	12	හොතියකාරෙ	හොතයකාරෙ
81	8	අනාගතතතාවගම්‍යතෙ	අනාගතතතාවගම්‍යතෙව (1)
82	6	සංවෙසනාවාපි, *	සංවෙසනාවාපි,
,,	7	අඩ්ඪරත්තං වා	අඩ්ඪරත්තං වා *
86	8	අගඤ්ඤි, අගවජ්‍ජ	අගඤ්ඤ, අගවජ්‍ජ

1. අනාගතතතාවගම්‍යතෙව.

මොග්ගල්ලාන ව්‍යාකරණං.

පඨමො කණ්ඩො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

සිද්ධම්විදගුණං සාධු නමස්සිත්වා තථාගතං,
සද්ධම්මසඛඤ්ඤං භාසිස්සං මාගධං සද්දලක්ඛණං.

අආදයො තිතාළීස වණ්ණා. 1.

අකාරාදයො නිග්ගහීතන්තා තෙචත්තාළීසක්ඛරා වණ්ණා නාම හොන්ති; අ ආ ඉ ඊ උ ඌ එ ඒ ඔ ඕ ක ඛ ග ඝ ඞ ච ඡ ජ ඣ ඤ ට ඨ ඩ ඪ ණ ත ථ ද ධ න ප ඵ බ භ ම ය ර ල ව ස හ ළ අං; තෙන වුච්චති "එඛන මවණ්ණා" ති තාළීසාති වචනං කත්වා වණ්ණලොපං දස්සෙති; තෙන-පටිසංඛායොති සොති-ආදි සිද්ධං.

දසාදෙ සරා. 2.

තත්‍රාදිමෙ දස වණ්ණා සරා නාම හොන්ති; තෙන වුච්චති "සරා ලො පො සරෙ" ච්චාදි.

වෙවෙ සවණ්ණා. 3.

තෙසු වෙවෙ සරා සවණ්ණා නාම හොන්ති; තෙන වුච්චති "වණ්ණ පරෙ න සවණ්ණා පි".

පුබ්බො රස්සො. 4.

තෙසු ච්ඡු යොයො පුබ්බො සොසො රස්සසඤ්ඤො හොති; තෙසු ඒ ඕ සංයොගතො පුබ්බාව දිස්සන්ති; තෙන වුච්චති "රස්සා වෙ" ච්චාදි.

පරෝ දිසො. 5.

තෙසෙව විසු යොයො පරෝ සොයො දිසො සඤ්ඤා හොති; තෙන වුත්තං "යොලොපනිසු දිසො" ච්චාදි.

කාදයො ව්‍යඤ්ජනා. 6.

කකාරාදයො වණ්ණා නිග්ගහීතපරියන්තා ව්‍යඤ්ජන සඤ්ඤා හොන්ති; තෙන වුත්තං "ව්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා" ච්චාදි.

පච්චපචකා විභත්තා. 7.

කාදයො පචකා පචවත්තා නාම හොන්ති; තෙන වුත්තං "වත්තෙ වත්ත තෙතා" ච්චාදි.

ඛිත්ත නිග්ගහීතං. 8.

ඛචායං වණ්ණො ඛිත්තුමත්තො සො නිග්ගහීතසඤ්ඤා හොති; තෙන වුත්තං "නිග්ගහීතම්" ච්චාදි; ගරුසඤ්ඤා කරණං අත්ථවසඤ්ඤාපනං.

ඉයුවණ්ණා සිලා නාමසඤ්ඤා. 9.

නාමං පාරිපදිකං තස්ස අත්තෙ වත්තමානා ඉවණ්ණුවණ්ණා සිලා සඤ්ඤා හොන්ති යථාක්‍රමං; තෙන වුත්තං "සිලා වෙ" ච්චාදි.

ඉත්ථියං. 10

ඉත්ථියං වත්තමානස්ස නාමස්සන්තෙ වත්තමානා ඉවණ්ණුවණ්ණා පස සඤ්ඤා හොන්ති; තෙන වුත්තං "යෙ පසස්සිවණ්ණස්ස" ඉච්චාදි.

සා. 11.

ඉත්ථියං වත්තමානස්ස නාමස්සන්තෙ වත්තමානො ආකාරො සඤ්ඤා හොති; තෙන වුත්තං "සබ්බනාමාදිතො" ච්චාදි.

ගොසත්තලපනෙ. 12.

ආලපනෙ සි ගසඤ්ඤා හොති; තෙන වුත්තං "ගෙ වෙ" ච්චාදි.

විධිවිධිසෙසනානත්ථස්ස. 1.

යං විසෙසනං තදත්ථස්ස විධි ඤාතබ්බො; "අතො සොනං ටාටෙ" නරා නරෙ.

සත්තමියං පුබ්බස්ස. 2.

සත්තමීනිද්දෙසෙ පුබ්බස්සෙව කාරියං ඤාතබ්බං; "සරො ලොපො සරෙ" වෙලත්ථං; තමත්ථනිධ කස්මා න හොති? සරෙනොපසිලෙසිකාධාරො තස්සෙතාව වුච්චතෙ පුබ්බස්සෙව හොති න පරස්සාති.

පඤ්චමියං පරස්ස. 3

පඤ්චමීනිද්දෙසෙ පරස්ස කාරියං ඤාතබ්බං; "අතො සොනං ටාටෙ" නරා නරෙ; ඉධ න හොති ජනකුලො අනනතා; ඉධ කස්මා න හොති? ඔසඩ්ඩ්‍ය අනන්තරෙ කත්ථත්ථාය න ව්‍යවහිතස්ස කාරියං.

ආදිස්ස. 4.

පරස්ස සිස්සමානං කාරියමාදිව ණණ්ණස්ස සද්දාදිබ්බං; "ර සබ්බ්‍ාතො වා" තෙරස.

ජඤ්ඤනතා ස්ස. 5.

ජඤ්ඤිනිදදිඤ්ඤස්ස යං තදනතස්ස * විකුප්පනං; "රාජස්ස්ස්

සරෝ ලොපො සරෙ. 1.

සරෙ සරෝ ලොපනීයො හොති; තත්‍රිමෙ, සඩ්ඪිඡියං, නොහෙතං, ඡිඤ්ඤ නොවාදෙ, සමෙතායස්සා, අනිභායතනා, පුත්‍රතාමජ්ජි, අසනෙතජ්ජ.

පරෝ ඛලි. 2.

සරමහා පරෝ සරෝ ඛලි ලොපනීයො හොති; සොපි, සාව, යතොදකං, තතොව; ඛලීති කිං? සඩ්ඪිඡියං, අයමත්‍රිකාරෝ ආපරිවෙජ්ජවසානා තෙන නාතිප්පසඞ්ගො.

න ඉව වා. 3.

ප්‍රඩ්ඪිපරසරා වෙපි වා ඛලි න ලුප්‍යතෙතා; ලතා ඉව ලතෙව ලතාව.

ලූ වණ්ණානමෙව ලුත්තා. 4.

ලුත්තා සරා පරෙසං ඉවණ්ණුවණ්ණානං එව හොන්ති වා යථාකතමං; තසෙසදං, වාතෙරිතං, නොපෙති, වාමොරු, අතෙවසෙසඤ්ඤ, වොදකං; කථං පරෙවාරස්සීති? යොගවිභාගා, වාතෙවව-කස්සිදං; ලුත්තෙනාති කිං? ලතා ඉව.

යවා සරෙ. 5.

සරෙ පරෙ ඉවණ්ණුවණ්ණානං යකාරවකාරා හොන්ති වා යථාකතමං; ව්‍යාකතො, * ඉවවස්ස, අජ්ඣිනමුහෙතා, ඝවාගතං, ඝවාපනලාතිලං වා තෙව—ඉතිස්ස; ඛලිතෙවව-යාතිට, සුපතිතං.

එඛනං. 6.

එඛනං යවා හොන්ති වා සරෙ යථාකතමං; ත්‍යජ්ජ තෙජ්ජ, ත්‍වාහං සොහං, ඛලි තෙවව—පුත්‍රතාමජ්ජි, අසනෙතජ්ජ.

ගොස්සාවඛ. 7.

සරෙ ගොස්ස අවඛ හොති; ගවාස්සං, යථරිව තථරිවෙති-නිපාතාව; ගුසාමි වෙති † ඉවසද්දෙ, එවසද්දො.

ව්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා. 8.

රස්සදීඝානං ඛලි දීඝරස්සා හොන්ති ව්‍යඤ්ජනෙ; තත්‍රායං, ඛුතීවරෙ, සමම දෙව, මාලතාරී.

සරමහා ලෙ. 9.

සරමහා පරස්ස ව්‍යඤ්ජනස්ස ඛලි ලෙ රූපා හොන්ති, පඤ්ඤලො; සරමහා, ති-කිං? තම්බණ්ණං.

චතුත්ථිදුතියෙසෙවසං තතියපඨමා. 10.

චතුත්ථිදුතියෙසු පරෙසෙවසං චතුත්ථිදුතියානං තබ්බගෙහ තතියපඨමා හොන්ති පවිවාසත්‍ථතා; ඤ්ගෙහාසො, අණ්ඩහත්‍ථි, බොජ්ඣිතා, සෙතවජ්ජතතං, දණ්ඩෙන, නිඝානං, මහඩනො, යසත්‍ථෙරෙ, අපත්‍ථටං, අබ්භුගගතො; එසවිති-කිං? ථෙරෙ; එසත්‍ථි-කිං? පනෙත්‍ථ.

---

* ව්‍යාකාසි. † ගුසාමිවෙති.

විතිසෙසෙ වා. 11.

එව සද්දෙ පරෙ ඉතිසද්දස්ස වො හොති වා; ඉතෙව ඉවෙව; එවෙති-කිං? ඉවවාහ.

ඔඛනම්වණ්ණෙ. 12.

ඔඛනං වණ්ණෙ ඤිවි අ හොති වා; දිස්වා සාවකමාගතො, අකරමහසතො, එසඅත්ථො, එසධම්මො, මගෙහා අගාරමජ්ඣාවසති, සවායතනං, හීයතනං, කරස්සු; වාසද්දෙන—සාවකො ආගතො, එසො ධම්මො, වණ්ණෙති කිං? සො.

නිග්ගහීතං. 13.

නිග්ගහීතමාගමො හොති වා ඤිවි; චක්ඛු උදපාදි චක්ඛු උදපාදි, පුරිමංජාති පුරිමජාති, කත්තබ්බං කුසලං බහුං; අවංසිරොති-ආදිසු නිච්චං වචනීය විභාසත්තා වාධිකාරස්ස; සාමඤ්ඤෙනාගමොව සච්ච රස්සසරස්සෙව හොති තස්ස රස්සානුගතත්තා.

ලොපො. 14.

නිග්ගහීතස්ස ලොපො හොති වා ඤිවි; කත්තගං කිමගං, සාරත්තො සංරත්තො; සලෙලඛො-ගත්තුකාමො-ගත්තුමනොති-ආදිසු නිච්චං.

පරසරස්ස. 15.

නිග්ගහීතම්හා පරස්ස සරස්ස ලොපො හොති වා ඤිවි; ත්වංසි ත්වමසි.

ව්ගග්ග විග්ගහනෙත්තා. 16.

නිග්ගහීතස්ස ඛො වග්ගෙ වග්ගනෙත්තා වා හොති පච්චාසත්තත්තා; තඞ්ක රොති තංකරොති, තඤ්ඤරති තංචරති, තණ්ඨානං තංඨානං, තන්ධනං තංධනං, තම්පාති තංපාති; නිච්චං පදමජ්ඣෙ, ගත්ත්වා, ඤිවඤ්ඤත්ථාපි, සත්ත්ඨිති.

යෙවනිස්සෙ සද්දෙ. 17.

යඑවනිසද්දෙසු නිග්ගහීතස්ස වා ලෙ සද්දෙ හොති; ය සද්දෙ දෙව, තස්සද්දෙව, ත සද්දෙ; වාසද්දෙන—සංයදෙව.

යෙ සංස්ස. 18.

සංසද්දස්ස යං නිග්ගහීතං තස්ස වා ලෙ සද්දෙ හොති යකාරෙ; ස සද්දමො සංයමො.

මයද සරෙ. 19.

නිග්ගහීතස්ස මයද හොති වා සරෙ ඤිවි; ත මහං, තයිදං, තදලං; වා සද්දෙන—තං අහං.

වනතරගා වාගමා. 20.

එතෙ මයද වාගමා හොන්ති සරෙ වා ඤිවි; තිවඛත්තිකං, ඉතොනායති, ඉනි ඤිවි, තස්මාතිත; නිරොජං, පුථගෙව, ඉධමාහු, යථයිදං, අත්තදත්ථං; වාසද්දෙන-අත්තත්ථං; අතිපපගො ඛො තාවාති—පඨමෙනෙතා පගස්සදෙදුව.

ඡ ළො. 21.

ජසද්‍ද, පරස්‍ස සරස්‍ස ළකාරෙ ආගමො හොති වා; ජළඝං, ජළාසනං; වාග්‍රහණෙ—ජ අභිසෙකො.

තදමිනාදීනි. 22.

තදමිනාදීනි සාධූනි භවන්ති; තං ඉමිනා තදමිනා, සකිං ආගාමී සකදාගාමී, එකං ඉධ අහං එකමිදාහං, සංවිධාය අව හාරෙ සංවිදාවහාරෙ, වාරිනො වාහකො වලාහකො, ජීවනස්‍ස මූලො ජීමූලො, ජවස්‍ස සයනං සුසානං, උදිං බමිස්‍ස උදුම්බලං, පිසිතාසො පිසාවො, මහිසං රවතීති මයූරෙ, එවමඤ්ඤෙපි පයොගතොනුගන්තබ්බා; පරෙසං පිසොදරාදිම්හිවෙදං දට්ඨබ්බං.

තවග්ගහවරණානං යෙ ච වග්ගහබ්‍යඤ්ඤ. 23.

තවග්ගහවරණානං වග්ගහබ්‍යඤ්ඤ හොන්ති යථාකතමං යකාරෙ; අපුච්ච ණ්ඩකාය, තවජං, යජ්ජවං, අජ්ජතනං, ථ ඤ්ඤං, දිබ්බං, පයෙය්‍යකා, පොත්ථකරෙ ඤ්ඤ; ඛචිතේචව-රතන.

වග්ගලසෙති තො. 24.

වග්ගලසෙති පරස්‍ස යකාරස්‍ස ඛචිතෙ වග්ගලසා හොන්ති; සක්‍යකතෙ, සච්චතෙ, අට්ටිතෙ, කුප්පතෙ, එල්ලතෙ, අස්‍සතෙ; ඛචිතේචව-කත්‍ථහං.

හස්‍ස ච්ඡලලාසො. 25.

හස්‍ස ච්ඡලලාසො හොති යකාරෙ; ගුය්‍යතං.

වෙ වා. 26.

හස්‍ස ච්ඡලලාසො හොති වා වකාරෙ; ඛනවාබාධො ඛවහාබාධො.

තථිනරානං ටඨිණ්ණලා. 27.

තථිනරානං ටඨිණ්ණලා හොන්ති වා; දුක්කටං, අඨිකථා, ගත්‍ථණ්ණ, පළිසො, පළාසති, වාත්‍රෙව-දුක්කතං, ඛචිතේචව-සත්‍ථතො.

සංයොගාදිලොඉපො. 28.

සංයොගස්‍ස යො ආදිභූතොවයවො තස්‍ස වා ඛචි ලොපො හොති; සුපඨංසා, ජායතෙඝිනි.

ච්ඡාඝිනිඛිඉඤ්ඤ චෙ. 29.

ච්ඡාඝිනිඛිඉඤ්ඤ ච යං වත්‍රතෙ තස්‍ස වෙ රූපානි හොන්ති; ක්‍රියාය ගුණෙන දබ්බෙන වා ඝිනෙන අපෙ වත්‍රපිතුම්ච්ඡා ච්ඡා; රූපබ්බංරූපබ්බං වයති, ගාවොගාමො රමණීයො, ගාමෙගාමෙ පාණීයං, ඉඝෙඝෙන ඉස්‍ස රෙ, රසංරසං ඝත්‍රකයති, කිරිංකිරියමාරභතෙ.

අත්‍රිසෙවානුපුබ්බියෙපි ච්ඡා, මූලෙමූලෙ ථූලා, අග්‍රෙඝග්‍රෙ සුඛුමා; යදිහි එත්‍ථ මූලග්‍රහණෙ, න සියා ආනුපුබ්බියම්පි න භවෙය්‍ය; මාසකංමාසකං ඉමස්‍ස කහාපණ භවත්‍රතානං චිත්‍රතං දෙතීති-මාසකංමාසකම්ච්ඡෙවත්‍රස්‍ස ච්ඡාවගම්‍යතෙ, සද්‍ද්‍ද්‍

අඩ්ඪතා, ඉතාපි-ච්චජාව; ආභිහඩ්ඪකුඤ්ඤං—පොනොපුඤ්ඤං, පවත්තිපවත්ති පපවත්තිපපවත්ති, ලුනාතිලුනාතිතෙවායං ලුනාති, ඛුද්ධාඛුද්ධා ගවජති, පටපටා කරොති, පටපටායති.

සත්තදිලොපො පුබ්බපෙසත්තස්ස. 30.

ච්චජායමෙකස්ස ච්ඡෙත පුබ්බස්ස සත්තදිලොපො හොති, එකෙකස්ස කථං ඔත්ථකමත්ථකෙනාති? සත්තදිලොපො පුබ්බස්සාති යොගවිභාගො; නවා තිපපසඟො යොගවිභාගො ඉඤ්ඤපසිද්ධිති.

සබ්බාදීනං ච්ඡිති හාරෙ.-31.

සබ්බාදීනං ච්ඡිතිහාරෙ වෙ භවන්ති පුබ්බස්ස සත්තදිලොපො ච; අ කුඤ්ඤ සුඤ්ඤස්ස හොජකා, ඉතරිතරස්ස හොජකා.

යාවඉධිධං සමාහාරො. 32.

තුරිතෙනාපායහෙතුපදස්සනං සමාහාරො, තස්මිං සති වත්තු යාවතෙතාහි සදෙදහි සොයෙථ විඤ්ඤායතෙ තාවතෙතා සද්දා පයුජ්ජතෙත; සපෙපා සපෙපා සපෙපා, බුජ්ඣිස්සු බුජ්ඣිස්සු බුජ්ඣිස්සු, ඡිතෙනා ඡිතඛුසංඝො ඡිතෙනා ඡිතඛුසංඝො.

බහුලං. 33.

අසමඩ්ඪිකාරෙ ආසත්ථපරිසමත්තියා තෙන නාතිපපසඟො ඉඤ්ඤිඩ්ඪි ච.

ඉති මොග්ගල්ලානවත්ථකරණෙ වුත්තියා

පඨමො කණ්ඩො.

———*×*———

චෙවෙතාගෙනෙක්ඛු නාමස්සා සිගොත්තොනාති

සත්තංසමාහිසත්තංසවිංසු. 1.

එකෙසං වෙවෙ හොන්ති එකානෙකපෙක්ඛු වත්තමානතො නාමස්සා; මුනි මුනයො, මුනිං මුනයො, මුනිනා මුනීහි, මුනිස්ස මුනීනං, මුනිස්මිං මුනීසු; එවං කුමාරී කුමාරියො, කඤ්ඤා කඤ්ඤායොති; එතානි සත්ත දුකානි සත්තවිභත්තියො; විභාගො විභත්තීති ච-එත්ථ සිඅමිතිකාරකාරි "කිමංසිසූති" සංකෙතත්ථා.

තමෙම දුතියා. 2.

කරීයති කත්තු ක්‍රියායාහිසඛ්ඛත්තීයතීති කම්මං, තස්මිං දුතියා විභත්ති හොති; කටං කරොති, ඔදනං පචති, ආදිච්චං පස්සති, ඔදනො පච්චතීති-ඔදන සද්දතො කම්මතා නපපත්තියතෙ, කිංචරහි? ආඛ්‍යාතතො; කටං කරොති, විපුලං දස්සනීයන්ති-අත්ථෙව ගුණිත්තතස්ස කම්මතා; ඉච්ඡිතෙපි කම්මතා ච දුතියා සිඛා; ගාවුං පයො දොහති, ගොමනතං ගාවං යාචති, ගාවමවරු ඛිත්වා වජං, මානවකා මගගං පුච්ඡති, ගොවනතං ගාවං ඡිඤ්ඩතෙ, රුක්ඛ මවචිනාති ඵලානි, සිස්සං ධම්මං බ්‍රූතෙ, සිස්සා ධම්මමනුසාසති.

එවමනිවජිතෙපි; අහිං අහිලඛිසයති, විසං භක්ඛෙඛති; යතෙනාවිවජිතං නාපි අනිවජිතං තත්ථාපි දුතියා සිඛා; ගාමං භක්ඛෙතා රුක්ඛමූලමුපසපපති, පඨවිං අධිසෙසසති, ගාමමධිතිට්ඨති, රුක්ඛමජ්ඣාසතෙති-අඩ්ඪිකාසානං පයොගෙඩ්කරණෙ කම්මවචනිවජා.

වත්තිවජ්ජතො හි කාරකානි හොන්ති; තංයථා-වලාහකා විජ්ජොතතෙ, වලාහකස්ස විජ්ජොතතෙ, වලාහකො විජ්ජොතතෙ, වලාහකෙ විජ්ජොතතෙ, වලාහකෙන විජ්ජොතතෙති.

එවමභිනිවිසසස වා, ධම්මමභිනිවිසතෙ ධම්මෙ වා, තත්ථ උපපජ්ජිත්වා සසාහොජනනිවුත්තිවචනස්ස; ගාමමුපවසති, ගාමමනු වසති, පඛ්ඛතමධිවසති, සරමාවසති; අහොජනනිවුත්තිවචනස්සාති-කිං? ගාමෙ උපවසති—හොජන නිවුත්තිං කරොතීති අත්ථො.

තත්ථාපි නාවාරෙපි කම්මත්තාව දුතියා සියා, නදිමපිවති ගාමං චරති; එවං සමෙ මං නාලපිසසතීති—ආදිසුපි.

විහිතාව පටියොගෙ දුතියා, පටිහතතු තං ඛ්‍රාහ්‍ය බොජ්ඣඞ්ගාති-තං පති බොජ්ඣඞ්ගා භාසතතුති අත්ථො; සදුතු ධාතුතා යුත්තො පති තදු තෙනායො ගා සඞ්ඛෙ ජසි ච තස්ස නපපජ්ජිතාතීති; අසෙඛ දිඛ්ඛති, අසෙඛෙ දිඛ්ඛති, අසෙඛසු දිඛ්ඛතීති-කම්මකරණාධිකරණවචනිවජා.

කාලඛ්‍යාන්තවචනසංයොගෙ. 3.

ක්‍රියාගුණදබ්බෙහි සාකල්ලෙන කාලඛ්‍යානං සඞ්ඛෙපො අවචනතසංයොගො, තස්මිං විඤ්ඤායමානෙ කාලසඞ්ඛෙහි අඛ්‍යසඞ්ඛෙහි ච දුතියා හොති; මාසමධිතෙ, මාසං කලතණී, මාසං ගුළධානා, කොසමධිතෙ, කොසං කුටිලා නදී, කොසං පඛ්ඛතො; අවචනතසංයොගෙති-කිං? මාසස්ස ඩිහමධිතෙ; කොසස්ස්ක දෙසෙ පඛ්ඛතො; පුඛ්ණාසමයං නිවාසෙන්ති, එකං සමයං භගවා, ඉමං රත්තිං චතසාරො මහාරාජානි-එවමාදිසු කාලවාචිහි අවචනතසංයොගතරාව දුතියා සිඛා, විභත්තිවිපලලාසෙන වා බහුලං විධානා.

එලපපත්තියං ක්‍රියාසුපරිසමත්ත්‍යපවගෙහා තස්මිං විඤ්ඤායමානෙ කාලඛ්‍යානං ක්‍රියාගුණවචනතසංයොගෙ තතියාභිමතා සාපි කරණත්තාව සිඛා; මාසෙ නානුවාකොඩිතො, කොසෙනානුවාකොඩිතොති; අනපවගෙහ තු අසාධකතා මත්තා කරණත්තාභාවෙ දුතියාව මාසමධිතොනුවාකො න වානෙන ගහි තොති.

කාරකමජ්ඣෙ යෙ කාලඛ්‍යාන වාචිනො තතො සත්තමීපඤ්චමියො අභිමතා; අජ්ජ භුත්වා දෙවදත්තො ඩිහෙ භුඤ්ජිස්සති ඩිහා භුඤ්ජිස්සති, අත්‍රඩ්ඩොයමි ස්සාසො කොසෙ ලත්ඛං විජ්ඣති, කොසා ලත්ඛං විජ්ඣතීති-නාපිහ සකසක කාරකවචනිවජායෙව සිඛා,

හරිබොධාගාරසඤ්ඤානමමනභජ්ජාදීනං පයොජෙ. 4.

ගමනත්ථානං බොධත්ථානං, ආහාරත්ථානා සඤ්ඤානමකම්මකානං භජ්ජාදීනඤ්ච පයොජෙ කත්තරි දුතියා හොති, සාමත්තියා ච පයොජකව්‍යාපාරෙන කම්මතාවසස හොතීති-පතීයතෙ; ගමයති මාණවකං ගාමං, යාපයති මාණවකං ගාමං, බොධයති මාණවකං ධම්මං, වෙදයති මාණවකං ධම්මං, හොජෙති මාණවකමොදනං, ආසයති මාණවකමොදනං, අජ්ඣාපයති මාණවකං වෙදං, පාඨයති මාණවකං වෙදං, ආසයති දෙවදත්තං, සායයති දෙවදත්තං, අඤ්ඤං භජ්ජාපෙති, අඤ්ඤං කොට්ටාපෙති, අඤ්ඤං සන්ථරාපෙති — එතෙසමෙවාති-කිං? පාචයති ඔදනං දෙවදත්තෙන සඤ්ඤදත්තො; පයොජෙති-කිං? ගච්ඡති දෙවදත්තො, යදා චරති ගමයති දෙවදත්තං සඤ්ඤදත්තො; තමපරෙ පයොජයති තදා ගමයති දෙවදත්තං සඤ්ඤදත්තෙනෙති-භවිතබ්බං ගමයතිසසා ගමනත්ථත්තා.

හරාදීනං වා. 5.

හරාදීනං පයොජෙ කත්තරි දුතියා හොති වා; හාරෙති භාරං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, අජ්ඣාහාරෙති සත්තුං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, කාරෙති දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, දස්සයතෙ ජනං රාජ ජනෙනෙති වා, අභිවාදයතෙ ගරුං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා.

න බාදාදීනං. 6.

බාදාදීනං පයොජෙ කත්තරි දුතියා න හොති; බාදයති දෙවදත්තෙන, ආදයති දෙවදත්තෙන, අවභාසයති දෙවදත්තෙන, සදදපයති දෙවදත්තෙන, කඤ්ඤයති දෙවදත්තෙන, භාසයති දෙවදත්තෙන.

වහසසානියනතුතො. 7.

වාහයති භාරං දෙවදත්තෙන; අනියනතුතෙති-කිං? වාහයති භාරං බලිවද්දෙ.

හනඛාදසාහිංසායං. 8.

හනඛයති මොදකෙ දෙවදත්තෙන; අහිංසායනති-කිං? හක්ඛයති බලිවද්දෙ සසං.

ධාතාදීහි යුත්තතො. 9.

ධාදීහි යුත්තතො දුතියා හොති; ධිරත්ථුමං පූතිකායං, අත්ථරි ච රජ්ජගහං, අත්ථරි ච නාලන්දං, සමාධානමත්ථරෙන; * බුවලිත්ථුමභිතො සරම්ඛවාදි-ජඤ්ඤියාපවාදෙයං.

ලක්ඛණිත්ථිඛිත්ථිනිච්ඡාසඛිනා. 10.

ලක්ඛණිත්ථිඛිත්ථිසඛිනා යුත්තතො දුතියා හොති; රුක්ඛමභි විජ්ජොතෙ විජ්ජු, සාධු දෙවදත්තො මාතරමභි, රුක්ඛං රුක්ඛමභි තිට්ඨති.

---

* සමොධානමත්ථරෙන.

පතිපරිහි භාගෙ ච. 11.

පතිපරිහි යුත්තම්හා ලක්ඛණාදීසු භාගෙ වත්තෙ දුතියා හොති; රුක්ඛම්පති විජ්ජොතතෙ විජ්ජු, සාධු දෙවදත්තො මාතරම්පති, රුක්ඛංරුක්ඛම්පති තිට්ඨති, යදත්ථ මම්පති සියා, රුක්ඛං පරි විජ්ජොතතෙ විජ්ජු, සාධුදෙවදත්තො මාතරම්පරි, රුක්ඛංරුක්ඛම්පරි තිට්ඨති, යදත්ථ මං පරි සියා.

අනුනා. 12.

ලක්ඛණාදිඅත්ථෙඅනුනා යුත්තම්හා දුතියා හොති; රුක්ඛමනුවිජ්ජොතතෙ විජ්ජු, සව්වකිරියමනු පාවස්සි; හෙතු ච ලක්ඛණං භවති, සාධු දෙවදත්තො මාතරමනු, රුක්ඛංරුක්ඛමනු තිට්ඨති, යදත්ථ මං අනුසියා.

සහත්ථෙ. 13.

සහත්ථෙනුනා යුත්තම්හා දුතියා හොති; පබ්බතමනු තිට්ඨති.

හීනො. 14.

හීනත්ථෙනුනා යුත්තම්හා දුතියා හොති; අනුසාරිපුත්තං පඤ්ඤවන්තො.

උපෙන. 15.

හීනත්ථෙ උපෙන යුත්තම්හා දුතියා හොති; උපසාරිපුත්තං පඤ්ඤවන්තො.

සත්තමීතදිත්ථෙ. 16

ආධිත්ත්‍යත්ථෙ උපෙන යුත්තම්හා සත්තමී හොති; උපබාරියං දෙණෙ.

සාමිත්ථෙ තදධීනා. 17.

සාමිභාවත්ථෙ තදධීනා යුත්තම්හා සත්තමී හොති; අධිබ්‍රහ්මදත්තෙ පචාලා අධි පචාලෙසු බ්‍රහ්මදත්තො.

කත්තුකරණෙසු තතියා. 18.

කත්තරි කරණෙ ච කාරකෙ තතියා හොති; පුරිසෙන කතං, අසිනා ඡින්දති, පකතියාසිරූපො, ගොත්තෙන ගොතමො, සුමෙධො නාම නාමෙන, ජාතියා සත්තවස්සිකොති—භූධාතුස්ස සම්භවා කරණෙ එව තතියා; එවං සමෙන ධාවති, විසමෙන ධාවති, විදුණෙන ධඤ්ඤං කිණාති, පඤ්චකෙන පසවො කිණාතීති.

සහත්ථෙන. 19.

සහත්ථෙන යොගෙ තතියා සියා; පුත්තෙන සහ ගතො, පුත්තෙන සකිං ආගතො; තතියාපි ජාති ච අප්පධානෙ එව භවති.

ලක්ඛිණෙ. 20.

ලක්ඛණෙ වත්තමානතො තතියා සියා; ජටිලකෙන පරිබ්බාජකමද්දක්ඛි, අක්ඛිණ කාණෙ; තෙන හි අඤ්ඤෙන අඤ්ඤිතො විකාරො ලක්ඛීයතෙ.

හෙතුම්හි. 21.

සත්‍යකිරියායොගෙ තතියා සියා; අන්නෙන වසති, විජ්ජාය යසො.

පළිමිණෙ වා. 22.

ඉණෙ හෙතුම්හි පළිමි හොති වා; සතසහිස්සෙ ඛෙබ්බා සතෙන ඛ.

ගුණේ. 23.

පරඛනඩුනෙ හෙතුම්හි පච්ඡි හොති වා; ජලනෙ බඩො ජලනෙතන, පඤ්ඤස්ස මුඛෙතා, ඝුණ්ඩා අභාවකොනිවවා, සඛ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනි රොධො.

ජාති හෙතවපෙක්ඛි. 24.

හෙතවපෙක්ඛිකි යොගෙ හෙතුම්හි ජාති සියා; උදරස්ස හෙතු, උදරස්ස කාරණ.

සඛ්ඛාදිනො සඛ්ඛා. 25

හෙතවපෙක්ඛි යොගෙ සඛ්ඛාදිකි සඛ්ඛා විභත්තියො හොන්ති; කො හෙතු, කං හෙතුං, කෙන හෙතුනා, කස්ස හෙතුස්ස, කස්මා හෙතුස්මා, කස්ස හෙතුස්ස, කස්මිං හෙතුස්මිං; කිං කාරණං, කෙන කාරණෙන; කිං නිමිත්තං, කෙන නිමිත්තෙන; කිං පයොජනං, කෙන පයොජනෙන ඉවෙවමාදි — හෙතවපෙක්ඛිකෙවෙව-කෙන කතං.

චතුත්ථ සම්පදානෙ. 26

යස්ස සම්මා පදියතෙ තස්මිං චතුත්ථි සියා; සඞ්ඝස්ස දදාති, ආඩ්ඩරච්චකඛා යං සත්තම්පි සියා, සඞ්ඝස්ස දෙති.

තාදත්ථ්‍ය. 27.

තස්සස්ස දං තදත්ථං තදත්ථභාවෙ ජොතනීයෙ නාමතො චතුත්ථි සියා; ගිලානස්ස පටිඝාතාය, අත්ථාය ගිලානාය දෙවමනුස්සානං, තාලං දරභරණාය, ලුත්තාය දරු, පාකාය වජතීතෙවමාදි.

කස්ස සාදුං න රුච්චති, මා ආයස්මතානම්පි සඞ්ඝභෙදෙ රුච්චිත්ථ, ඛමති සඞ්ඝස්ස, ගතනමස්ස නවහාදෙතීති — ජාති සඞ්ඛිවචනිවහායං; න චෙවං විරොධො සියා සදිසරූපතා එවං විධෙසු ච සඞ්ඛ්‍යස්ස සදදිකානුවත්තනතා; කස්ස වා ඨානං ධම්මං රොචෙසීති-අත්ථමත්ථ පඨමා.

එවමඤ්ඤපි විඤ්ඤූහි පරතොපි යථාගමං.

රක්ඛෙය්‍ය, සත්ං ධාරෙති, රක්ඛෙය්‍ය ජීවිතං ධාරෙජ්ජති-සඞ්ඛ්‍යෙ ජාති; එවං රක්ඛෙය්‍ය සිලාඝතෙ, රක්ඛෙය්‍ය හනුතෙ, රක්ඛෙය්‍ය උපතිට්ඨතෙ, රක්ඛෙය්‍ය ගරහතෙ, දෙවාපි තස්ස පිහයන්ති ගාදිනො, තස්ස කුජ්ඣි * මහාවීර, සදිහං තස්ස පකුප්පෙය්‍යං, දුහ්ඛති දිසානං මෙඝො, සො මිත්තානං න දූහති, යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති, කාමහං අයතනං අපරජ්ඣාමි, ඉස්සයනති සමණානං තිත්ථියා, ධම්මෙන නයමානානං කා උස්සුයා, රක්ඛෙය්‍ය භාගෙයාරජ්ඣති, රක්ඛෙය්‍ය භාගෙයිකඛතෙ, තෙන යාවිතො අයාවිතො වා තස්ස ගාවො පටිසුණති, ගාවො ආසුණති, භගවතො පවවස්සොසුං, හොතු පටිනිණති, හොවනුගිණති, ආරොචයාමි වො, පටිවෙදයාමි වො. ධම්මං තෙ දෙසිස්සාමි, යථා තො සත්ථා වත්තකරෙය්‍ය, අලං තෙ ඉධ වාසෙන, කිං? තෙ ජටාහි දුම්මෙධ, අරහති මලෙලා මලලස්සාති — ජීවිතං තිණයපි න මඤ්ඤමානොති-තාදත්ථ † චතුත්ථි; තිණෙන යො අත්ථො තදත්ථායපීති අත්ථො; "යො ච ගිතව

* කුජ්ඣති. † තාදත්ථ්, තදත්ථ්.

උත්තිණ්ණ තිණ්ණ තියෙන න මඤ්ඤති" තිණ්ණම්ව ජීවිතං මඤ්ඤමානොති-සච්චසාව විභාගියො; සත්තාය ගච්ඡතීති-තාදත්ථෙ චතුත්ථී, යො හි සත්තං ගච්ඡති තදත්ථං තස්ස ගමනතීති—කම්මවචනිච්ඡායං තු දුතියාව-සත්තං ගච්ඡති; ආයුං හොතො හොතු, චිරං ජීවිතං භදදා කලත්තිණං අත්ථං පයොජනං කුසලං අනාමයං ගිලානං පථ්‍යං සුඛං සාතං හොතො හොතු; සාධු මවුති මෙ, පුත්තානුස්සාවිකරෙය්‍ය * ගුයහමත්ථං, තස්ස මෙ සකෙකා පාතුර හොසි, තස්ස පහිණෙය්‍ය, ගිලානුනං දූතං පාහෙසි, කපපති සමණානං ආයො ගො, † ඒකස්ස චිත්තං තිණ්ණං වා පහොති, උපමං තෙ කරිස්සාමි, අජ්ලිං තෙ පත්ථණ්ණාමි, තස්ස ඒකස්ස, ලොකස්සත්ථෙ, නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, සොරති තස්ස, අලං මල්ලො මල්ලස්ස, සමත්ථො මල්ලො මල්ලස්ස, තස්ස ගිතං, තස්ස සුඛං, ඝිනාගතං තෙ මහාරාජති-සබ්බත්ථ ජඤ්ඤ සඤ්ඤෙ.

එවං විධමඤ්ඤමෙවං විඤ්ඤෙය්‍ය යථාගමං.

පලම්‍යවධිස්සා. 28.

පදත්ථාවධිස්සා පචමී විභත්ති හොති; ගාමස්සා ආගච්ඡති, එවං චොරස්සා භායති, චොරස්සා උත්තසති, චොරස්සා තායති, චොරස්සා රක්ඛතීති.

සචෙ භායථ දුක්ඛස්ස, පමාදෙ භයදස්සාවී, තස්සි × දඬ්ඩස්සාති—ජඤ්ඤත්ථ සොපි හොතෙතව සඤ්ඤාධාරවචනිච්ඡායං; අජෙඤ්ඤා පරාජෙති, පරිපතෙඛ පරාජෙතීති-සච්චසාව විභත්තියො; සචෙ කෙවට්ටස්ස පරජ්ජිස්සාමීති-ජීඤ්ඤපි හොති සඤ්ඤාවචනිච්ඡායං; යදෙඛි ගාවො වාරෙති, පාපා චිත්තං නිවාරයෙ, කාකෙ රක්ඛති තඬ්ලානි-සච්චසෙව පචමී; චිත්තං රක්ඛෙථ මෙධාවීති-දුතියාව දිස්සති කම්මත්ථෙ; උපජ්ඣායා අන්තරධායති, උපජ්ඣායා අධීතෙ, කාමතො ජායතෙ සොකොති—සච්චසෙව පචමී; තත්ථෙව නන්තරධායිංසු, නටස්ස සුණෙති, පදුමං තත්ථ ජායෙථාති-සත්තමීජඤ්ඤියොපි හොතෙතව සච්චසෙ; ගිම වත්තා පභවති ගඞ්ගා, පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං, අඤ්ඤෙසු දෙවදත්තො, ගිනෙතා දෙවදත්තෙති—සච්චසෙව පචමී; එවං ආරා සො ආසවක්ඛයා, ඉත දෙවදත්තො, උඛං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා, පුබ්බෙ ගාමා, පුබ්බ ච සම්බොධා, තතො පරං, තතො අපරෙණ සමයෙන, නත්තුත්තරිනති; සඤ්ඤාවචනිච්ඡායං ජඤ්ඤපි; පුරතො ගාමස්ස, දක්ඛිණතො ගාමස්ස, උපරි පබ්බතස්ස, තෙසා පාසාදස්සාව; පාසාදමාරුය්හ පෙක්ඛති පාසාදෙ පෙක්ඛති, ආසනෙ උපවිසිත්වා පෙක්ඛති ආසනෙ පෙක්ඛතීති—අවධිවචනිච්ඡායං පචමී; ප්‍රවජ්ජනාඛ්‍යානෙසුපි; කුතො භවං, පාටලිපුත්තස්සාති; තථා දෙසකාලමානෙපි; පාටලිපුත්තස්සා රාජගහං සත්තයොජනානි සත්තසු යොජනෙසුති වා; එවම්පි හොති රාජගහං ඕසානමවෙසෙනාති; කිච්ඡා ලබ්භති-ගුණෙ පචමී; කිච්ඡෙන මෙ අධිගතන්ති-හෙතුම්හි කරණෙ වා තතියා; එවං ථොකා මුත්තො, ථොකෙන මුත්තොති— ථොකං වලතීති-ක්‍රියාවිසෙසනෙ කම්මනි දුතියා; දූරතිකත්ථයොගෙපි + සච්චසෙව පචමීජඤ්ඤියො සියුං; දූරං ගාමස්සා, අත්ථි

* තස්ස පුත්තානුස්සාවිකරෙය්‍ය. † අයොගො. × තතී.

+ දූරත්ථිකත්ථයොගෙපි.

කං ගාමස්මා, දූරං ගාමස්ස, අනන්තිකං ගාමස්සාති-දූරන්තිකතෝ හි තු සබ්බා ව සච්ඡයෙ සියුං බාධකාභාවා; දූරෙ ගාමො අනන්තිකො ගාමොතෙවමාදි; කෙචි පනාහු අසත්තවචනෙහෙතෙහි පාරිපදිකතෝ දුතියාතතියාපඤ්චමීසත්ත මියො සත්තවචනෙහි තු සබ්බාව සච්ඡයෙති; තෙපනක්ඛෙහෙව පටික්ඛි තතා; දූරං මගෙහා, අනන්තිකං මගෙහාති-ක්‍රියාවිසෙසනං භූධාතුස්ස ගමමානත්තා; සුඛො ලොකස්සෙති ඛගෙමහි, පරිමුත්තො දුක්ඛස්මා, විවිචෙව කාමෙහි, ගම්භීරතො ච පුත්ථුලතො ච යොජනං, ආයාමෙන යොජනං, තතො පභුති, යතො සරාමි අත්තානංති-සච්ඡයෙව විභත්තියො.

අපපරිහි වජ්ජනෙ. 29.

වජ්ජනෙ වත්තමානෙහි අපපරිහි යොගෙ පඤ්චමී හොති; අපසාලාය ආගතානි වානිජා, පරිසාලාය ආගතානි වානිජා, සාලං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො; වජ්ජනෙති කිං? රුක්ඛං පරිවිජ්ජොතතෙ විජ්ජු, ආපාටලිපුත්තතස්මා වස්සති දෙවොති-මරියාදාභිවිධිසත්තමීසත්තමීයෙව පඤ්චමී, විනා පාටලිපුත්තෙන සහවෙති—විසෙසො; එවං යාව පාටලිපුත්තතස්මා වස්සති දෙවොති.

පටිනිධිපටිදානෙසු පතිනා. 30.

පටිනිධිම්හි පටිදානෙ ච වත්තමානෙන පතිනා යොගෙ නාමස්මා පඤ්චමී විභත්ති හොති; බ්‍රහ්මස්මා පති සාරිපුත්තො, ඝතමස්ස තෙලස්මා පති දදාති, පටිනිධිපටිදානෙසූති-කිං? රුක්ඛං පති විජ්ජොතතෙ.

රිතෙ දුතියා ච. 31.

රිතොසද්දෙන යොගෙ නාමස්මා දුතියා හොති පඤ්චමී ච; රිතෙ සබ්බම්මං, රිතෙ සබ්බම්මා.

විනාක්ඛණත්‍ර තතියා ච. 32.

විනාක්ඛණත්‍රසද්දෙහි යොගෙ නාමස්මා තතියා ච හොති, දුතියාපඤ්චමියො ච; විනා වාතෙන, විනාවාතං, විනා වාතස්මා, අක්ඛණත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙන, අක්ඛණත්‍ර ධම්මං, අක්ඛණත්‍ර ධම්මා.

පුථිනානාහි. 33.

එතෙහි යොගෙ තතියා හොති පඤ්චමී ච; පුථුකෙව ජනෙන, පුථුගෙව ජනස්මා, ජනෙන නානා, ජනස්මා නානා.

සත්තාමත්‍යධාරෙ. 34.

ක්‍රියාධාරභූතකත්තුකම්මානං ධාරණෙන යො ක්‍රියාසාධාරෙ තස්මිං කාරකෙ නාමස්මා සත්තමී හොති; කටෙ නිසීදති, ථාලියං ඔදනං පචති, ආකාසෙ සකුණා, තිලෙසු තෙලං, ගඞ්ගායං වජෙ.

නිමිත්තෙන. 35.

නිමිත්තතොපි සත්තමී හොති; අජිනම්හි හක්ඛණෙන දීපී, මුසාවාදෙ පාචිත්තියං,

යබ්භාවෝ භාවලක්ඛණං. 36.

යස්ස භාවෝ භාවනන්තරස්ස ලක්ඛණං භවති තතො සත්තමී හොති; ගාවීසු දුය්‍යමානාසු ගතො, දුබ්බාසු ආගතො; භාවොති කිං? යො ජ්ජාති ස * භුජ්ජති; භාවලක්ඛණන්ති කිං? යො භුජ්ජති සො දෙවදත්තො; අකාලෙ වස්සති තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සතීති-විසයසත්තමී.

ජ්ඣී චානාදරෙ. 37.

යස්ස භාවෝ භාවනන්තරස්ස ලක්ඛණං භවති තතො ජ්ඣී භවති සත්තමී චානාදරෙ ගම්‍යමානෙ.

"ආකොටයමානො සො තෙති සිව්‍රාජස්ස පෙක්ඛතො"

"මවචු ගවජ්ජති ආදය පෙක්ඛමානෙ මහාජනෙ".

ගුණානං සාමීති-සම්බන්ධෙ ජ්ඣී, ගොසු සාමීති-විසයසත්තමී, එවං ගුණානම්පි සස්සරෙ ගොසිස්සරෙ, ගුණානං අධිපති ගොසු අධිපති, ගුණානුදායාදෙ ගොසු දායාදෙ, ගුණානං සක්ඛි ගොසු සක්ඛි, ගුණානං පතිභූ ගොසු පතිභූ, ගුණානං පසුතො ගොසු පසුතො, කුසලා නවචීතස්ස කුසලා නවචීතෙ, ආයුතෙතා කටකරණස්ස ආයුතෙතා කටකරණෙ; තථාධාරවචනිච්ඡායං සත්තමී; සීසක්ඛිසු අතිවාදෙති මුඛෙ චුම්බිත්වා බාහාසු ගහෙත්වා, හත්ථෙසු පිඨාය චරන්ති, පථෙසු ගච්ඡන්ති, කදලීසු ගජෙ රක්ඛන්තීති; සූලෙණ්ඩිං පසෙනොති-විසයසත්තමී; සූලෙණ්ඩිං පසෙනොති-කරණෙ සත්තමී; එවං සූලෙණ්ඩිං උසසුකොති සූලෙණ්ඩිං උසසුකොති.

යතො නිධාරණං. 38.

ජාතිගුණක්‍රියාහි සමුදායතොකදෙසස්ස පෘථක්කරණං නිධාරණං යතො තං කරීයති තතො ජ්ඣී සත්තමී යො හොති; සාලියො සූකධඤ්ඤතො පථ්‍යතමා සාලියො සූකධඤ්ඤස්ස පථ්‍යතමා, කණ්හා ගාවීනං සම්පන්නතරතමා කණ්හා ගාවීසු සම්පන්නතරතමා, ගච්ඡතං ධාවන්තො සීඝතමො ගච්ඡන්තෙසු ධාවන්තො සීඝතමො — සීලමෙව සුඛාසෙයොති-අවධිවිසයෙව පඤ්චමී.

පඨමත්ථමීයොගෙ 39.

නාමසමාහිධෙය්‍යවතො පඨමා විභත්ති හොති; රුක්ඛො, ඉත්ථී, පුමා, නපුංසකන්ති-ලිඞ්ගම්පි සද්දස්සෙව, තථා ද්‍රොණො, ඛාරී, ආළ්හකන්ති-පරිමාණම්පි සද්දස්සෙව, එකො, වෙ, ඛලු වොති-සංඛ්‍යම්පි සද්දස්සෙව.

ආමන්තණෙ 40

යතො සද්දතාභිමුඛීකරණමාමන්තණං තස්සීං විසයෙ පඨමා විභත්ති හොති; ඕ පුරිස, ඕ ඉත්ථි, ඕ නපුංසක.

ජ්ඣී සම්බන්ධෙ. 41.

"ක්‍රියාකාරකසත්තතො අසෙසදම්භාවහෙතුභූතො සම්බන්ධො නාම" තස්සීං ජ්ඣී විභත්ති හොති; රක්ඛතු පුරිසො, සරති රජ්ජස්සාති-සම්බන්ධෙ ජ්ඣී, රජ්ජසම්බන්ධිනිසතිං කරොතීති අත්ථො; කම්මිවචනිච්ඡායං තු දුතියාව; සරති රජ්ජං,

---

* සහ.

කථා රජකස්ස වත්ථුං දදති, පහරතො පිට්ඨිං දදති, පුරති බාලො පාපස්ස, "අමලෙව තාත ජානාති ධීරෙ අත්ථස්ස කොවිදෙ" දිවසස්ස තිකඛත්තුං, සකිං පඤ්ඛස්ස, පුරං ගිරග්ගසුවණ්ණස්ස කුම්භිං 'නෙවවමාදි.

කිත්තකපපයොගෙ කත්තුකම්මෙසු බහුලං සඞ්ඛ්‍යිවවනිච්ඡායං ජනී; සාධුස්ස මිත්තො බහුජනස්ස, සුපපටිපන්නා බුද්ධානං ධම්මධාතු, ධම්මස්ස ගුණෙහි මෙධාවී, අමතං කෙසං පරිභුතතතං, තස්ස භවන්ති වත්තාරො, අවිසං වාදකො ලොකස්ස, අලජ්ජිනං නිස්සාය, චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදෙ නෙවමාදි; කත්තුකම්මවචනිච්ඡායනතු තතියාදුතියායො ච; සචෙන්නා පිතරි අහං, සරසි ත්වං එවරූපිං වාචං භාසිතා, භගවතො දස්සනායනෙවමාදි.

තුල්‍යත්ථෙන වා තතියා. 42.

තුල්‍යත්ථෙන යොගෙ ජනී හොති තතියා වා; තුල්‍යො පිතු, තුල්‍යො පිතරා; සදිසො පිතු, සදිසො පිතරා—ඉහ කථං තතියා න හොති? අප්පුනස්ස තුලා නත්ථි, කෙසවස්සූපමා න වෙති—නෙතෙ තුල්‍යත්ථා කිං? වරහි තුල්‍යනමොපමත්ථා.

අතො යොනං ටාවෙ. 43.

අකාරන්තතො නාමස්මා යොනං ටාවෙ හොන්ති යථාක්‍කමං, ටකාරා සඞ්ඛා දෙසත්ථා; බුද්ධා, බුද්ධෙ, අතොති-කිං? කඤ්ඤායො, ඉත්ථියො, වධ්‍යො—ඉධ කස්මා න භවති? අගගයො, අවිධානසාමත්ථියා.

ඤීනං වා. 44.

අකාරන්තතො නාමස්මා ඤීනං ටාවෙ වා හොන්ති යථාක්‍කමං; රූපා, රූපෙ, රූපානි; අතොනෙවව-අඤීනි.

සම්‍යාසවිනනං. 45.

අකාරන්තතො නාමස්මා සම්‍යාසමිනනං ටාවෙ වා හොන්ති යථාක්‍කමං; බුද්ධා, බුද්ධස්මා, බුද්ධෙ, බුද්ධස්මිං; අතොනෙවව-අනනිස්මා, අනනිස්මාර.

සසස්‍යාය චතුත්ථියා. 46.

අකාරන්තතො පරස්ස සස්ස චතුත්ථියා ආයො හොති වා; බුද්ධාය, බුද්ධස්ස, ඤීයෙව තාදත්ථ්‍යෙයෙවායමායො දිස්සතෙ ඤිච්ඡෙවඤ්ඤත්ථ; අතොනෙවව-ඉසිස්ස; චතුත්ථියාති-කිං? බුද්ධස්ස මුඛං—අත්ත්‍යත්ථීති-අත්ථස්සදෙන සමායො; සඞ්ඛාදිතොපි සම්‍යාසමිනනානං ටාවෙආයා හොතෙතව.

නිරුත්තිකාරානුමතතතා බුද්ධවචනෙ සඤ්ඤතතොව-තත්‍රෙදමුදාහරණං "අසමා ලොකා පරමිතා ච උභයා ධංසතෙ නරෙ" ත්‍යහං මනෙත පරත්ථිඩො, යායෙව ඛොපනත්ථාය ආගවෙජ්‍යත්ථො තමෙවත්ථං සාධුකං මනසි කරෙත්‍ය ථොති.

සපතොහසමිං නාදීනං යයා. 47.

සපතො නාදීනමෙකස්මිං යයා හොන්ති යථාක්‍කමං; කඤ්ඤායා, රත්‍යියා, ඉත්ථියා, ධෙනුයා, වධ්‍යා; එකස්මිනති-කිං? කඤ්ඤාහි, රත්‍යාහි.

ස්සා වා තෙතිමාමූහි. 48.

සපසඤ්ඤකි තෙතිමාමූහි නාදීනමෙකස්මිං ස්සා වා හොති; තස්සා කතං, ත
ස්සා දීයතෙ, තස්සා නිස්සටං, තස්සා පරිග්ගහො, තස්සා පතිසිත්ථා, තාය වා;
එවං එතිස්සා, එතාය, ඉමිස්සා, ඉමාය, අමුස්සා, අමුයා; එතෙහීති-කිං?සබ්බාය
නාදීනමේව-සා, සපතාමේව-තෙන, එකස්මිංමේව-තාහි, අමූහි.

නම්හි නුක් චාදීනං සත්තාරසන්නං. 49.

චාදීනං සත්තරසන්නං සංඛ්‍යානං නුක් හොති නම්හි විභත්තිම්හි; චිත්තං,
චතූහි, පඤ්චහි, එවං යාව අට්ඨාරසන්නං; උකාරෙ උච්චාරණත්ථො,
කකාරෙ අත්ථාවයවත්ථො, තෙන නම්හි න දීඝො.

බහුකතිහානං. 50.

නම්හි බහුකො කතිස්ස ච නුක් හොති, බහූහි, කතිහි.

ණණංණණන්නං තිතොජිකා. 51.

ඛිසඤ්ඤ, තිතො නංවචනස්ස ණණංණණන්නං හොන්ති; තිණ්ණං,
තිණ්ණන්නං, ඛිති-කිං? තිස්සන්නං.

උභින්නං. 52.

උභා නංවචනස්ස ඉ ඉන්නං හොති; උභින්නං.

සුණ්ඤ සස්ස. 53.

නාමස්මා සස්ස සුණ්ඤොහොති; බුද්ධස්ස — වීසකාරපාඨෙන සිද්ධෙ ලාඝව
ත්ථම්දං.

ස්සංඤ්ඤාස්සාස්සායෙස්විතරෙනඤ්ඤතිමානම්. 54.

ස්සාමාදිස්විතරාදීනම් හොති; ඉතරිස්සං, ඉතරිස්සා, එකිස්සං, එකිස්සා, අ
ඤ්ඤතිස්සං, අඤ්ඤතිස්සා, එකිස්සං, එකිස්සා, එකිස්සාය, ඉමිස්සං, ඉමිස්සා,
ඉමිස්සාය; එස්විති-කිං? ඉතරාය, එසන්නි-කිං? සබ්බස්සං, සබ්බස්සා.

තාය වා. 55.

ස්සාමාදිසු තස්සා වා ඉ හොති; තිස්සං, තස්සං, තිස්සා, තස්සා, තිස්සාය, ත
ස්සාය; ස්සංස්සාස්සායෙස්විමේව-තාය.

තෙතිමාතො සස්ස ස්සාය. 56.

තාඑතාඉමාතො සස්ස ස්සායො හොති වා; තස්සාය, තාය, එතිස්සාය, එතා
ය, ඉමිස්සාය, ඉමාය.

රත්තාදීහි ටො සම්ඛේලා. 57.

රත්තාදීහි සම්ඛේලා ටො හොති වා; රත්තෙ, රත්තිස්සං, ආදෙ, ආදිස්සිං.

සුහිසුඛස්සො. 58.

උභස්ස සුහිස්සො හොති; උභොසු, උභොහි.

ලතුපිතාදීනමාහිම්හි. 59.

ලතුප්පච්චයන්තානං පිතාදීනං වා හොති සිම්හි; කත්තා, පිතා; පිතු මාතු
භාතු ධීතු දුහිතු ජාමාතු නත්තු හොතු පොතු.

ගෙ අච. 60.

ලතුපිතාදීනං අ හොති ගෙ ආ ච; හො කත්තා, හො කත්තා, හො පිතා,
හො පිතා.

අයුනං චා දිසො. 61

අඉඋ ඉවෙව සං වා දිසො හොති ගෙ පරෙ තිලිඛෙහ; හො පුරිසා, හො පුරිස, හො අගගි, හො අගගි, හො ගිනඛු, හො ගිනඛු.

සබ්‍රහ්මාදිතො. 62.

සකො බ්‍රහ්මාදිතො ච ගසෙස වා හොති; හොති කතෙසු, හොති කතෙසු, හො බ්‍රහෙම, හො බ්‍රහම, හො බතෙන, හො බතන, හො ඉසෙ, හො ඉසි, හො සබෙ, හො සබ ——— සති, සවිති - ඉතිසං සිධමෙව; ආකතිගණිකං; එවමඤ්ඤත්‍රාපි.

නාම්මාදිහි. 63.

අම්මාදිහි ගසෙස න හොති; හොති අම්මා; හොති අතතා, හොති අම්බා.

රසෙසා වා. 64.

අම්මාදිනං ගෙ රසෙසා හොති වා; හොති අම්ම, හොති අම්මා.

ඝො සසංසසාසසායංතිංසු. 65.

සසමාදිසු ඝො රසෙසා හොති; තසසං, තසසා, තසසාය, තං, සහතිං ——— එසමිති - කිං? තාය, සහාය.

එකවචනයොඝචඝොනං. 66.

එකවචනෙ යොසු ච සඞ්කාරනතවජ්ජිතානං නාමානං රසෙසා හොති තිලිඛෙහ; ඉත්‍රිං, ඉත්‍රියා, ඉත්‍රියො, වඩ්ඩං, වඩ්ඩා, වඩ්ඩයො; දණ්ඩිං, දණ්ඩිනා, දණ්ඩිනො, සයම්භුං, සයම්භුනා, සයම්භුවො ——— අඝොනනති - කිං? කඤ්ඤය; කුඤ්ඤයො, ඔගහගණිමුත්තරජ්ජං.

ගෙ වා. 67.

අඝොනං ගෙ වා රසෙසා හොති තිලිඛෙහ; ඉත්‍රී, ඉත්‍රී, වඩ්ඩ, වඩ්ඩ, දණ්ඩි, දණ්ඩි, සයම්භු, සයම්භු ——— අඝොනංඑව - හොති කඤ්ඤ, හො ගො.

සිසම්ං නානපුංසකසස. 68.

නපුංසකවජ්ජිතසස නාමසස සිසම්ං රසෙසා න හොති; ඉත්‍රී, දණ්ඩි, වඩ්ඩ, සයම්භු ——— සිසම්ානති - කිං? ඉත්‍රීං, අනපුංසකසසාති - කිං? දණ්ඩි, කුලං.

ගොසසාගසිහිනංසු ගාවගවා. 69.

ගසිහිනංවජ්ජිතාසු විභත්‍රිසු ගොසදදසස ගාවගවා හොන්‍ති වා; ගාවො; ගවො, ගාවෙන, ගවෙන, ගාවසස, ගවසස, ගාවසමා, ගවසමා, ගාවෙ, ගවෙ. අගසිහිනංසුති - කිං? හො ගො, ගො තිට්ඨති, ගොහි, ගොනං.

සුම්හි වා. 70.

ගොසස සුම්හි ගාවගවා හොන්‍ති වා; ගාවෙසු, ගවෙසු, ගොසු.

ගවං ඝෙනා. 71.

ගොසස ඝෙ වා ගවං හොති සහ ඝෙන; ගවං, ගාවසස, ගවසස.

ගුනනච නාංනා. 72.

නංවචනෙන සහ ගොසස ගුනනං හොති ගවං ච වා; ගුනනං, ගවං, ගොනං.

නාසස්ස. 73.

ගොතො නාස්ස ආ හොති වා; ගාවා, ගවා, ගාවෙන, ගවෙන.

ගාවුම්හි. 74.

අංවචනෙ ගොස්ස ගාවු වා හොති; ගාවුං, ගවං, ගාවං—— ගොස්ස ගො නාදෙසො න කතො සද්දනතරත්තා.

සං පිතො. 75

පසක්ඛණිතො අංවචනස්ස සං වා හොති; ඉත්ථිසං, ඉත්ථිං—— පිතොති-කිං? දණ්ඩිං, රත්තිං.

නං ඤිතො 76

ඤිසඤ්ඤිතො අංවචනස්ස නං වා හොති; දණ්ඩිනං, දණ්ඩිං—— කථං? බුද්ධං ආදිවචබහුනනති-යොගවිභාගා; ඤිතති-කිං? ඉත්ථිං, ඊති—කිං?අග්ගිං.

යොනං නොනෙ පුමෙ. 77.

ඤිතො යොනං නොනෙ වා හොන්ති යථාක්කමං පුල්ලිඞ්ගෙ; දණ්ඩිනො, දණ්ඩිනෙ, දණ්ඩි—— ඤිතොතෙව? ඉත්ථියො; පුමෙති—කිං? දණ්ඩිනි කුලානි.

නො. 78.

ඤිතො යොනං නො වා හොති පුල්ලිඞ්ගෙ; දණ්ඩිනො තිට්ඨන්ති, දණ්ඩිනො පස්ස, දණ්ඩි වා.

සම්හි නො නි. 79.

ඤිතො සම්වචනස්ස නි හොති වා; දණ්ඩිනි, දණ්ඩිසම්හි, ඤිතොතෙව? අග්ගිස්මිං.

අඞ්ගාදිහි. 80.

අඞ්ගාදිහි සම්හි නි හොති වා; ජලං පතති අඞ්ගෙ, පදුමං යථා පංසුනි, ආතපෙ කතං; වාතෙව-අඞ්ගම්හි; පංසුම්හි.

කම්මාදිතො. 81.

කම්මාදිතො සම්හි නි හොති වා; කම්මනි, කම්මෙ; කම්ම චම්ම වෙස්ම හස්ම බ්‍රහ්ම අත්ත ආතුම ඝම්ම මුඛ—— කම්මාදිතොති-කිං? බුද්ධෙ.

නාසෙසතො. 82.

කම්මාදිතො නාවචනස්ස එතො වා හොති; කම්මෙන, කම්මනා, චම්මෙන, චම්මනා—— කම්මාදිතොතෙව-බුද්ධෙන.

ඤලා සස්ස නො. 83.

ඤලතො සස්ස නො වා හොති; අග්ගිනො, අග්ගිස්ස, දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස, භික්ඛුනො, භික්ඛුස්ස, සයම්භුනො, සයම්භුස්ස—— කථං? යො වා සිස්සො මහාමුනෙති-ඉතො ඤිවි සස්ස ටානුබන්ධොති-බ්‍රහ්මාදිසු පාඨා සස්ස එ ටානුබන්ධො.

නා සමාස්ස. 84.

ඤලතො සමාස්ස නා හොති වා; අග්ගිනා, අග්ගිස්මා, දණ්ඩිනා, දණ්ඩිස්මා, භික්ඛුනා, භික්ඛුස්මා, සයම්භුනා, සයම්භුස්මා.

ලා යොනං වො පුමෙ. 85

ලතො යොනං වො හොති වා පුල්ලිඞ්ගෙ; භික්ඛවො, භික්ඛු, සයම්භුවො, සයම්භු — පුමෙති-කිං? ආයුනි.

ජනාදිතො නො ච. 86.

ජනාදිතො යොනං නො හොති වො ච වා පුල්ලිඞ්ගෙ; ජනතුනො, ජනතවො, ජනතුයො, ගොත්‍රතුනො, ගොත්‍රතුවො, ගොත්‍රතු, සහතුනො, සහතුවො, සහතු.

තුතො. 87.

කුපචච්චයන්තතො යොනං නො වා හොති පුල්ලිඞ්ගෙ; පිදුනො, පිදු, පිතුතුනො, පිතුතු, සබ්බිතුතුනො, සබ්බිතුතු.

ලොපොමුස්මා. 88.

අමුසද්දතො යොනං ලොපො වා හොති පුල්ලිඞ්ගෙ; අමු, පුමෙනෙව-අමුයො, අමුනි; වොපවාදෙයං.

ණ නො සස්ස. 89.

අමුස්මා සස්ස නො ණ හෝති; අමුණ, නොති-කිං? අමුයා.

යොලොපනිසු දීඝො. 90.

යොනං ලොපෙ නිසු ච දීඝො හොති; අනී, අනීනි; යොලොපනිසූති-කිං? රත්‍රියො.

සුනංහිසු. 91.

එසු නාමස්ස දීඝො හොති; අනනීසු, අනනීනං, අනනීහි.

පචාදීනං චුද්දිස්සනානම්. 92.

පචාදීනං චුද්දිස්සනානං සුනංහිඤ්ච හොති; පචසු, පචනානං, පචහි, ජසු, ජනානං, ජහි; එවං යාව අඤ්ඤරසා.

ඝවාදීනු නානුස්ස. 93.

ඝවාදිසු නානුස්ස අ හොති; ගුණවනතා, ගුණවනතං, ගුණවනෙන, ගුණවනෙනන, ඉච්චාදි — ඝවාදෙති කිං? ගුණී වා තිට්ඨති.

නානුස්ස ච ට වං සෙ. 94

අංසෙසු නානුපච්චයස්ස ට හොති වා නානුස්ස ච; "යං යං හි රාජා භජති සතං වා යදි වා සතා * "කිච්චානි කුබ්බස්ස කරෙය්‍ය කිච්චං" ඉමවංච පබ්බතං, "සුජාතිමනෙනාපි අජාතිමස්ස" යොගවිභාගෙනාඤ්ඤත්‍රාපි "වනඛුමා අනිනා හොගති;" වගතුමුදුතිරියා පන භික්ඛු ච ගණ වා හොන්ති.

යොසුජඤ්ඤස්ස පුමෙ. 95.

ඤසඤ්ඤස්ස ඉස්ස යොසු වා ට හොති පුල්ලිඞ්ගෙ; අගගයො, අගගී — ඤගගහණං කිං? ඉකාරන්තසමුදයස්ස මො මා සියාති-රත්‍රියො; ඉගගහණං කිං? දණ්ඩිනො; පුමෙති-කිං? අග්ගී.

---

* යදිවා අයං.

වෙණ්වාසු ලුසස. 96.

ලසකුඤ්ඤස්ස උස්ස වෙවොසු ට හොති; ඛිනඛවෙ, ඛිනඛිවො—වෙවො සූති-කිං? ජනතුයො; උගගහණං කිං? සයම්භුවො.

යොමහි වා ඤවි. 97.

යොමහි ඤවි ලසකුඤ්ඤස්ස වා ට හොති; හෙතයො ''නඤ්ඤති තං කුරයො දස්සනෙන අජ්ජව තං කුරයො පාපයාතු'' වාති-කිං? හෙතුයො

පුම්ලපනෙ වේවෝ. 98.

ලසකුඤ්ඤතො උතො යොස්සාලපනෙ වෙවො හොති වා පුලිලිතෙ; ඛිනඛවෙ; ඛිනඛවො, ඛිනඛු—පුමෙති-කිං? ආයූති; ආලපනෙති-කිං? ජනතුයො තිට්ඨති; ලුතොඤෙව? ධෙනුයො, සයම්භුවො.

සම්භිසම්භිනානං මහාභිමහි. 99.

නාමස්ස පරෙසං සම්භිසම්භිනානං මහාභිමහි වා හොති යථාකකමං; බුබ්ඛා, බුබ්ඛස්ස, බුබ්ඛෙහි, බුබ්ඛෙහි, බුබ්ඛහි, බුබ්ඛස්මිං—බහුලාධිකාරාපවාදච්ස යෙපි; දස සහස්සිම්හි ධාතුයා.

සුහිස්ස්වසෙස. 100.

අකාරන්තස්ස සුහිසෙව හොති; බුබ්ඛෙසු, බුබ්ඛෙහි.

සබ්බාදීනං නාමහි ච. 101.

අකාරන්තානං සබ්බාදීනං ඒ හොති නාමහි සුහිසු ච; සබ්බෙසං, සබ්බෙසු, සබ්බෙහි—සබ්බාදීනන්තු-කිං? බුබ්ධානං; අස්සාත්වෙව—අමුස්ස.

සබ්බ කතර කතම උභය ඉතර අඤ්ඤ අඤ්ඤතර අඤ්ඤතම; පුබ්බපරාපරදක්ඛිණුත්තරාධරානි ච්චත්‍ථායමසඤ්ඤයං; ස ත්‍යා ත ඒත ඉම අමු කිං ඒක තුම්හ අම්හ. 102.

[පුබ්බපරාපරදක්ඛිණුත්තරාධරානි ච්චත්‍ථායමසඤ්ඤයං සබ්බාදිසු පඨි යතෙ. *]

සංසා නං. 103.

සබ්බාදිතො නංවචනස්ස සංසානා හොන්ති; සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං.

ඤපා සස්ස සසා වා. 104.

සබ්බාදීනං ඤපතො සස්ස සසා වා හොති; සබ්බස්සා, සබ්බාය; පගගහණ මුත්තරත්‍ථං.

සම්ඉනො සසං 105.

සබ්බාදීනං ඤපතො සම්ඉනො සසං වා හොති; සබ්බස්සං, සබ්බාය, අමුස්සං අමුයා

යං. 106.

ඤපතො සම්ඉනො යං වා හොති; කඤ්ඤයං, කඤ්ඤාය, රත්තියං, රත්ති යා, වධුයං, වධුයා, සබ්බායං, සබ්බාය, අමුයං, අමුයා,

නිං සභාපරිසාය 107.

සභාපරිසාහි සම්ඉනො නිං වා හොති; සභානිං, සභාය, පරිසනිං, පරිසාය.

---

* පාඨොයං දිස්සතෙ සීහලත්‍ථච්චරණෙ.

පදාදීහි සි. 108.

එහි සම්මතො සි හොති වා; පදසි, පදසම්ං, බිලසි, බිලසම්ං.

නාසස සා. 109,

පදාදීහි නාසස සා හොති වා; පදසා, පදෙන, බිලසා. බිලෙන.

කොධාදීහි. 110.

එහි නාසස සා හොති වා; කොධසා, කොධෙන, අපචිසා, අපචෙන.

අතොන. 111.

අකාරනන්තතො පරසස නාවචනසස එනාදෙසො හොති; බුද්ධෙන; අතොති-කිං? අගගිනා.

සිසෙසා. 112.

අකාරනන්තතො නාමසමා සිසස ඔ හොති; බුද්ධො; අතොතෙව-අගගි.

ඤචෙ වා. 113.

අකාරනන්තතො නාමසමා සිසස එ හොති වා ඤචි; "වනපපගුබෙ යථා ඵුසති තගෙහ" අපවාදවිසයෙපි බහුලං විධානා; සුබෙ, දුකෙඛ — ඤාති-කිං? වනපපගුඤො; ඤචිති-කිං? පගෙඛ සඛඛජ්ජ මා හොතු.

අනනපුංසකෙ. 114.

අකාරනන්තතො නාමසමා සිසස අං හොති නපුංසකලිඞ්ගෙ; රූපං.

යොනානි. 115.

අකාරනන්තතො නාමසමා යොනං නි හොති නපුංසකෙ; සඛඛානි, රූපානි — නිවවිධානෙ එලමෙකවචාදිසඛඛාදීනං පඨමාය.

ඤිලා වා. 116.

ඤිලතො යොනං නි හොති වා නපුංසකෙ; අගගිනි, අගගි, ආයූනි, ආයූ.

ලොපො. 117.

ඤිලතො යොනං ලොපො හොති; අගගි, ආයූ, අගගී, සිකඛූ — ඤිලාතෙව-අගගයො; පගෙව කසමා න හොති? අනතරඞ්ගතතා අකාරසස.

ජනතුහෙතවීසුපෙහි වා. 118.

ජනතුහෙතූහි ඊකාරනෙතහි සපසසෙසූහි ච පරෙසං යොනං වා ලොපො හොති; ජනතු ජනතුයො, හෙතු, හෙතුයො, දණ්ඩි දණ්ඩියො, කඤ්ඤි, කඤ්ඤියො, රත්ති රත්තියො, ඉත්ථි ඉත්ථියො, ධෙනු ධෙනුයො, වධූ වධුයො.

යෙ පසසිවණ්ණසස. 119.

පසසෙසූසස ඉවණ්ණසස ලොපො හොති වා යකාරෙ; රත්තෙන රත්තෙන රත්තස්සං, පොතකරඤ්ඤෙ, පොතකරඤ්ඤෙ, පොතකරඤ්ඤං — වාතෙව-රත්තියො; පසසාති-කිං? දණ්ඩියො; ඉවණ්ණසසාති-කිං? ධෙනුයො වධුයො; කථං? අනුකඤ්ඤතො අහං මත්තතති? යෙ පසසාති-යොගවිභාගා.

ගසීනං. 120.

නාමසමා ගසීනං ලොපො හොති විජ්ඤාතතරභාවෙ; ඤො පුරිස, අයං දණ්ඩි.

අසඛ්‍යෙ සඛ්‍යාසං. 121.

අවිජ්ජමානසංඛ්‍යෙ පරසං සඛ්‍යාසං විභත්තීනං ලොපො හොති; ච වා එව එවං — එතස්මා යෙව ලිතා අසඛ්‍යෙ සත්‍යුපපත්‍යනුමීයතෙ.

එකත්ථතායං. 122.

එකත්ථතායෙව සඛ්‍යාසං විභත්තීනං ලොපො හොති බහුලං; පුත්‍තියති, රාජපුරිසො, වාසිඨො — ඨිවි න හොති බහුලං විධානා; පරත්‍ථතපො, හත්‍ථඤ්‍ජරො, පරස්සපදං, අත්‍තනොපදං, ගවම්පති, දෙවානම්පියතිස්සො, අනෙකවාසී, ජනෙසුකො, මමත්‍ථං, මාමකො.

පුබ්බිස්සාමාදිතො. 123.

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථං තතො පරසං සඛ්‍යාසං විභත්තීනං ලොපො හොති; අධිත්ථි — ඉධ නහොති බහුලං විධානා, යථාපත්‍ථිතා, යථාපරිසාය; පුබ්බස්සාති-කිං? ගාමං ගතො.

නාමතොමපච්ඡිමා. 124.

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථමකාරන්තං තතො පරසං සඛ්‍යාසං විභත්තීනං ලොපො න හොති අනතුභවත්‍යපච්ඡිමා; උපකුම්භං, අපච්ඡිමානි-කිං? උපකුම්භා ආනය.

වා තතියාසත්‍තමීනං. 125.

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථමකාරන්තං තතො පරසං තතියාසත්‍තමීනං වා අං හොති; උපකුම්භෙන කතං, උපකුම්භං කතං, උපකුම්භෙ නිධෙහි, උපකුම්භං නිධෙහි.

රාජස්සි නාම්හි. 126.

නාම්හි රාජස්සි වා හොති; සඛ්‍යදත්‍ථෙන රාජිනා; වාත්‍ථෙව-රඤ්‍ඤෙ.

ස්‍සුනංහිසු. 127.

රාජස්ස ඌ හොති වා ස්‍සුනංහිසු; රාජූසු රාජෙසු, රාජූනං රඤ්‍ඤං, රාජූහි රාජ්‍ජෙහි

ඉමිස්සානිත්‍ථියං ටෙ. 128.

ඉමස්සඳස්සානිත්‍ථියං ටෙ හොති වා ස්‍සුනංහිසු; එසූ ඉමෙසු, එසං ඉමෙසං, එහි ඉමෙහි — අනිත්‍ථියන්‍ති-කිං? ඉමාසු, ඉමාසං, ඉමාහි.

නාම්හි නිමි. 129.

ඉමස්සඳස්සානිත්‍ථියං නාම්හි අනඉමිඉවාදෙසා හොන්‍ති, අනෙන, ඉමිනා; අනිත්‍ථියං ත්‍ථෙව-ඉමාය.

ඉමහනපුංසකස්සායං. 130.

ඉමස්සඳස්සානපුංසකස්ස අයං හොති සිම්හි; අයං පුරිසො, අයං ඉත්‍ථී; අනපුංසකස්සාති-කිං? ඉමං.

ත්‍යතොත්‍යානං තස්ස සො. 131.

ත්‍යතො ත්‍යානමනපුංසකානං තස්ස සො හොති සිම්හි; සො පුරිසො, සා ඉත්‍ථී; එවං සො, සා, එසො, එසා — අනපුංසකස්සෙවෙව-ත්‍යං, තං, එතං.

මස්සාමුස්ස. 132. *

අනපුංසකස්සාමුස්ස මකාරස්ස සො හොති සිමහි; අසු පුරිසො, අසු ඉත්ථී.

කෙ වා 133.

අමුස්ස මස්ස කෙ වා සො හොති; අසුකො අමුකො, අසුකා අමුකා, අසුකං අමුකං, අසුකානි අමුකානි.

තතස්ස නො සබ්බාසු. 134.

තසද්දස්ස තස්ස නො වා හොති සබ්බාසු විභත්තීසු; නෙ, නො; නායො, තායො, නං, තං, නානි, තානි ඉච්චාදි.

ටෙ සස්සමාස්සම්සස්සාය ස්සස්ස ස්සං ස්සාස්සං මහාමහිස්සම්මස්ස ච. 135.

සාදිඅව්‍යයස්ස ත තස්ස ච ටො වා හොති; අස්ස ඉමස්ස, අස්සා ඉමස්සා, අස්සීං ඉමස්සීං, අස්සාය ඉමිස්සාය, අස්සං ඉමිස්සං, අස්සා ඉමිස්සා, ආස්සා ඉමාස්සා, අමහා ඉමමහා, අමහි ඉමමහි; අස්ස තස්ස, අස්සා තස්සා, අස්සීං තස්සීං, අස්සාය තස්සාය, අස්සං තස්සං, අස්සා තස්සා, ආස්සං තාස්සං, අමහා තමහා, අමහි තමහි —— ස්සායාදිගහණමාදෙසනතරෙ මා හොතූති.

ටෙ සිස්සිස්සිස්සා. 136.

ඉස්සිස්සා සිස්ස ටෙ වා හොති; "යොනජ්ජ විනයෙ කඩ්ඛං අජ්ඣවත්තිත්වා ඉසෙ" වාක්‍යෙව-ඉසි.

දුතියස්ස යොස්ස. 137.

ඉස්සිස්සා පරස්ස දුතියාසෝස ටෙ වා හොති; "සමණෙ ඛ්‍රාහ්මණෙ වාපි සම්පජානවරණෙ ඉසෙ" වාක්‍යෙව-ඉසයො පස්ස; දුතියස්සාති-කිං? ඉසයො තිට්ඨන්ති.

එකවචාදිගතො. 138.

අකාරනෙතහි එකවචාදිහි යොනං ටෙ හොති එකවෙව තිට්ඨති, එකවෙව පස්ස —— අනොති-කිං? එකවචායො; එවං එස ස පඨම. †

න නිස්ස්ස්

නතියත්‍ථයොගෙ. 143.

නතියත්‍ථෙන යොගෙ සබ්බාදීහි යං වුත්තං යං වක්‍ඛමං සබ්බාදිකාරියනතං න හොති; මාසෙන පුබ්බානං මාසපුබ්බානං.

චත්‍ථසමාසෙ. 144.

චත්‍ථසමාසවිසයෙ සබ්බාදීහි යං වුත්තං යංවක්‍ඛමං සබ්බාදිකාරියනතං න හොති; දක්‍ඛිණුත්තරපුබ්බානං—සමාසෙති-කිං? අමූසඤ්ච තෙසඤ්ච දෙහි.

වෙවි. 145.

චත්‍ථසමාසවිසයෙ සබ්බාදීහි යස්සෙව වුත්තො තස්ස වා හොති; පුබ්බුත්තරෙ, පුබ්බුත්තරා.

පුබ්බාදීහි ජහි. 146.

එතෙහි පුබ්බාදීහි ජහි සවිසයෙ එව වා හොති; පුබ්බෙ පුබ්බා, පරෙ පරා. අපරෙ අපරා, දක්‍ඛිණෙ දක්‍ඛිණා, උත්තරෙ උත්තරා, අධරෙ අධරා—ජහීති-කිං? යෙ

මනාදීහි සම්මිංසංනාසමානං සිසොඛසාසා. 147.

මනාදීහි සම්මාදීනං සිසොඛසාසාවා හොන්ති යථාක්‍කමං; මනසි මනස්මිං මනසො මනස්ස, මනො මනං, මනසා මනෙන, මනසා මනස්මා—කථං? ජ්‍ඤ්ඤා ජ්‍ඤ්ඤා අවෙතසො, හිත්‍වා යාති සුමෙධසො; සුඛුත්තරවාසසා, හෙම කාපණ්‍ණවාසසෙති-සකත්‍ථෙණිත්‍ථා.

මන තම තප තෙජ සිර උර වච ඔජ රජ යස පය.

සරවයායවාසවෙහා ජලාසයත්‍ථඛයලොහපටමනෙසු. *

සතො සඛෙහ. 148.

'සන්‍තසද්දස්ස සඛභවති සකාරෙ; සඛෙහි.

භවතො වා හොඉනතා ගයොනාසෙ. 149.

භවන්තසද්දස්ස හොඉනතාදෙසො වා හොති ගයොනාසෙ; හොඉන්ත, භවං, හොඉන්තා, භවන්තා, හොතා, භවතා, හොතො, භවතො—හො ඉති-ආමන්තණෙ නිපාතො "කුතොනු ආගච්ඡථ හො තයො ජනා" එවං භඉන්තා-භද්දෙති-සද්දනතරෙණ සිඛං; භද්දන්ත ඉති-දස්ස විභාවෙන.

සිස්සාගයිතො නි. 150.

අත්‍තගිස්මා සිස්ස නි හොති වා; අගගිනි, අගගි.

නතස්ස ං. 151.

සිමිහි නතපච්චයස්ස අං හොති වා; ගවජං, ගවජ්ජෙතා.

ඛුතො. 152.

ඛුධාතුතො නතස්ස අං හොති සිමිහි නිච්චං පුතඛ්ඛිධානා; භවං.

මහනතාරහනතානං ටා වා. 153.

සිමිහි මහනතාරහනතානං නතස්ස ටා වා හොති; මහා, මහං, අරහා, අරහං

නතුස්ස. 154.

සිමිහි නතුස්ස ටා හොති; ගුණවා.

---

* මනාදිසු පඨියමෙත-පාඨොයං දිස්සතෙ සීහලත්‍ථිවිවරණෙ.

අංඛං නපුංසකෙ. 155.

භාතුස්ස අංඛං හොති සිමනි නපුංසකෙ; ගුණිවං කුලං, ගුණිවනතං, කුලං——නපුංසකෙති කිං? සීලවා භික්ඛු.

සිමවතො වා ඔ. 156.

සිමවතො සිමනි භාතුස්ස ඔ වා හොති; සිමවතෙතා, සිමවා.

රාජාදිසුවාදිවා. 157.

රාජාදිහි සුවාදිහි ච සිස්ස ආ හොති; රාජා, සුවා——රාජ බ්‍රහම සඛ අත්ත ආතුම.

ධමෙමා වාඤ්ඤපෙ. 158.

[අඤ්ඤපෙ ධමෙමා වා රාජාදිසු පඨීයතෙ]. දළහධම්මා; අසම්.

ඉමො භාවෙ. 159.

[භාවෙ ඉමො රාජාදිසු පඨීයතෙ]. අණිමා, ලඝිමා——යුව සා සුවා මහව පුම වත්තතහ.

වාමහානං. 160.

රාජාදීනං සුවාදීනා චානං හොති වාමහි; රාජානං, රාජං, සුවානං, සුවං.

යොනමානො. 161.

රාජාදිහි සුවාදිහි ච යොනමානො වා හොති; රාජානො, සුවානො——වානෙව-රාජ, රාජෙ, සුවා, සුවෙ,

ආයො නො ච සඛා. 162.

සඛතො යොනමායොනො හොන්ති වා ආනො ච; සඛායො, සඛිනො සඛානො; වානෙව-සඛා, සඛෙ.

ටෙ සම්නො. 163.

සඛතො සම්නො ටෙ හොති; සඛෙ——නිවවසෙ සමාරමෙහා.

නොනාසෙසවි. 164.

සඛස්ස ඉ හොති නොනාසෙසු; සඛිනො, සඛිනා, සඛිස්ස.

සමානංසු වා. 165.

සඛස්ස වා ඉ හොති සමානංසු; සඛිසමා, සඛසමා, සඛිනං, සඛානං.

යොසවංහිසු වාරඛ්. 166.

සඛස්ස වා ආරඛ් හොති යොසවංහිසුසමානංසු ච; සඛාරො, සඛායො, සඛාරෙසු, සඛෙසු, සඛාරං, සඛං, සඛාරෙහි, සඛෙහි, සඛාරා, සඛාරසමා, සඛාරානං, සඛානං.

ලතුපිතාදිනමසෙ. 167.

ලතුපපවවසනතානා පිතාදිනං වාරඛ් හොති සසොඤ්ඤපුත්‍ර; කත්තාරො, පිතරො, කත්තාරං, පිතරං, කත්තාරා, පිතරා, කත්තරි, පිතරි——අංසෙති කිං. කත්තුනො, පිතුනො.

නාම්හි වා. 168.

නාම්හි ලතුපිතාදීනමාරඬ්ඪ වා හොති; කත්තාරානං, කත්තූනා, පිතරානං, පිතූනානං.

ආ. 169.

නාම්හි ලතුපිතාදීනමා වා හොති; කත්තානං, කත්තූනං, පිතානං, පිතූනානං.

සලොපො. 170.

ලතුපිතාදීහි සස්ස ලොපො වා හොති; කත්තු, කත්තූනො, සකමත්ථිතු, සකමත්ථිතූනො, පිතු, පිතූනො.

සුහිස්වාරඬ්. 171.

සුහිසු ලතුපිතාදීනමාරඬ්ඪ වා හොති; කත්තාරේසු, කත්තූසු, පිතරේසු, පිතූසු, කත්තාරේහි, කත්තූහි, පිතරේහි, පිතූහි.

නජ්ජායොස්වාම්. 172.

යොසු නදීසද්දස්ස ආම් වා හොති; නජ්ජායො, නදියො.

පි ඝාදිම්හා. 173.

ඝාදිම්හා යොනං පි හොති; ඝාදි ඛිඛ්ණානි, ඝාදි පස්ස.

ට පචාදීහි චුද්දසහි. 174.

පචාදීහි චුද්දසහි සංඛ්‍යහි යොනං ටො හොති; පච, පළ, එවං යාව අට්ඨාරසා — පචාදීහීති කිං? චේ, තයො, චත්තාරෝ; චුද්දසහීති කිං? වෙවීස තියො.

උභොහි ටො. 175

උභොහි යොනං ටො හොති; උභො. උභො, ගාවො, ගාවො — කථං? ලිංගමකරණතිං උභයොව සමාති-ටොම්හි යකාරාගමො.

ආරඬ්ඪසමා. 176.

ආරඬ්ඪදෙසතො පරෙසං යොනං ටො හොති; සඛාරෝ, කත්තාරෝ, පිතරෝ.

ටොටෙ වා 177.

ආරඬ්ඪදෙසම්හා යොනං ටොටෙ වා හොන්ති යථාක්කමං; සඛාරෝ, සඛාරෙ, සඛාරෝ — ටොග්ගහණං ලාඝවත්ථං.

ටා නාසමානං. 178.

ආරඬ්ඪදෙසම්හා නාසමානං ටා හොති; කත්තාරා, කත්තාරා — ඛ්‍රවි වා හොති බහුලාධිකාරා; එතාදිසා සඛාරසමා.

පි සම්ඉනො. 179.

ආරඬ්ඪදෙසම්හා සම්ඉනො පි හොති; කත්තරි, පිතරි.

දිවාදිතො. 180.

දිවාදිහි නාමෙහි සම්ඉනො පි හොති; දිවි, භුවි — නිවව. ටකාරාගමො.

රස්සාරඬ්. 181.

සම්ම්හි ආරෝ රස්සො හොති; කත්තරි, නත්තරි.

පිතාදීනමන තාවාදීනං. 182.

නතඤාදිවජ්ජිතානං පිතාදිනමාරෙ රසෙසා හොති සබ්බාසු විභත්තිසු; පිතරෙ, පිතරං ——අනතඤාදිනන්ති කිං? නත්තාරෙ.

සුවාදීනං සුහිසඤානඤ්. 183.

සුහිසු සුවාදීනං ආනඤ් හොති; සුවානෙසු, සුවානෙහි.

ඤොනානෙසඤා. 184.

එසු සුවාදීනමා හොති; සුවානො, සුවානා, සුවානෙ.

සමාසම්භිනානං නානෙ. 185.

සුවාදීහි සමාසම්භිනතානං නානෙ හොති යථාසඤ්ඛ්‍යං; සුවානා, සුවානෙ.

ඤොනං නොනෙ චා. 186.

සුවාදීහි ඤොනං නොනෙ වා හොති යථාසඤ්ඛ්‍යං; සුවානො, සුවානෙ —— වාති-කිං? සුවෙ පසස; නොනගහණං ලාඝවත්ථං.

ඉනොඤඤ ඉත්ථ පුමෙ. 187.

අඤඤපදතො වත්තමානා ඉකාරන්තතො නාමඤා ඤොනං නොනෙ වා හොන්ති යථාසඤ්ඛ්‍යං පුලිඞ්ගෙ; තොමරඛ්ඛුසපාණිනො, තොමරඛ්ඛුසපාණිනෙ —— වාතෙව—තොමරඛ්ඛුසපාණියො; අඤඤතොති—කිං? පාණියො.

නො සඤ්ඤො තවච්. 188.

අඤඤපදතො වත්තමානා ඉකාරන්තතො නාමඤා සඤ්ඤො නෙ හොති වා තවච්; කතඤඤුමති ච පොසමති සීලවතෙති අරියවුත්තිනෙ —— වා තෙව-අරියවුත්තිවති; පුමෙතෙව-අරියවුත්තියා.

පුමං. 189.

පුමසඳ්දතො සඤ්ඤො යං වුත්තං තං වා හොති; පුමානෙ, පුමෙ.

නාමිහි. 190.

පුමස්ස නාමහි යං වුත්තා තං වා හොති; පුමානා, පුමෙන.

සුමහා ච. 191.

පුමස්ස සුමහි යං වුත්තං තං ආ ච වා හොති; පුමානෙසු, පුමෙසු, පුමාසු.

ගාසසං. 192.

පුමසඳ්දතො ගස්ස අං වා හොති; හො පුමං, හො පුම, හො ඉත්ථිපුමං, හො ඉත්ථිපුම.

සාසසංස්ස චානඤ්. 193.

සාසඳ්දස්ස ආනඤ් හොති අංසෙ ගෙ ච; සානං, සානස්ස, හො සාන.

වත්තහා සනත්තානං නොනානං. 194.

වත්තහා සනත්තානං නොනානං හොන්ති යථාසඤ්ඛ්‍යං; වත්තහානො වත්ත ගානානං.

බ්‍රහමස්සු වා. 195.

බ්‍රහමස්සු වා හොති සනංසු; බ්‍රහමුනො, බ්‍රහමස්ස, බ්‍රහමුනං, බ්‍රහමානං.

නාමිනි. 196.

බ්‍රහ්මස්සු හොති නාමිනි; බ්‍රහ්මුනා.

පුමාදිනමුම්ථාම්ඩානං වා සස්මාස්සු ච. 197.

පුමාදිනමු හොති වා සස්මාස්සු නාමිනි ච; පුමුනො, පුමස්ස; පුමුනා, පුමානා, පුමුනා, පුමානා; කම්මුනො, කම්මස්ස; කම්මුනා, කම්මස්මා; කම්මුනා, කම්ම නා; ථාමුනො, ථාමස්ස; ථාමුනා, ථාමස්මා; ථාමුනා, ථාමෙන; අඩ්ඩුනො, අඩ්ඩ ස්ස; අඩ්ඩුනා, අඩ්ඩස්මා; අඩ්ඩුනා, අඩ්ඩනා.

යුවා සස්සිනො. 198.

යුවා සස්ස වා ඉනො හොති; යුවිනො, යුවස්ස.

නොතාතාතුමා. 199.

අත්තාතුමෙහි සස්ස නො හොති වා; අත්තනො, අත්තස්ස; ආතුමනො, ආතුමස්ස.

සුහිස්සු නත්. 200.

අත්තාආතුමානං සුහිස්සු වා නක් හොති; අත්තනෙසු, අත්තෙසු; ආතුමනෙ සු, ආතුමෙසු; අත්තනෙහි, අත්තෙහි; ආතුමනෙහි, ආතුමෙහි කථං? චෙරීනෙසූති-නක් ඉති යොගවිභාගා.

සමාස්ස නා ඛ්‍රහ්මා ච. 201.

බ්‍රහ්මඅත්තආතුමෙහි ච සමාස්ස නා හොති; බ්‍රහ්මුනා, අත්තනා, ආතුමනා.

ඉමේතානමේනාඛ්‍රාදෙසෙ දුතියායං. 202.

ඉමඑතසද්දානං කමිතාඛ්‍යාතවිසයෙ දුතියාඅමේනාදෙසො හොති; ඉමං භික්ඛුං විනයමජ්ඣාපය; අඵෝ එනං ධම්මමජ්ඣාපය; ඉමේ භික්ඛු විනයම ජ්ඣාපය; අඵෝ එනෙ ධම්මමජ්ඣාපය; එවමෙත්ථස්ස ච යොජනීයං.

කිස්ස කො සබ්බාස්සු. 203.

සබ්බාස්සු විභත්තිසු කිස්ස කො හොති; කො, කෙ, කා, කායො, කං, කානි, කෙනෙවාදි.

කි සස්මිංස්සු වානිජ්ජයං. 204.

අනිජ්ජියං කිස්ස කිං වා හොති සස්මිංස්සු; කිස්ස, කස්ස, කිස්මිං, කස්මිං; අනි ජ්ජියන්ති-කිං? කස්සා, කස්සං.

කිමංසිස්සු සහ නප්පුංසකෙ. 205.

අංසිස්සු සහ තෙහි කිංසද්දස්ස කිං හොති නප්පුංසකෙ; කිං, කිං නප්පුංස කෙති-කිං? කො, කං.

ඉමස්සිදං වා. 206.

අංසිස්සු සහ තෙහි ඉමස්සිදං හොති වා නප්පුංසකෙ; ඉදං, ඉමං; ඉදං, ඉමං.

අමුස්සාදුං. 207.

අංසිස්සු සහ තෙහි අමුස්ස අදුං හොති වා නප්පුංසකෙ; අදුං, අමුං; අදුං, අමුං.

සුම්හාමහ සාසමා. 208.

අම්හස්ස අසමා හොති වා සුම්හි; හත්තිරස්මාස්සු සා තව; වාතෙව-අමෙහස්සු.

දුතියො කණ්ඩො.

නාමිහි තිවතුනානම්ජීයං තිසසචතසසා. 209.

නාමහි තිවතුනනං තිසසචතසසා හොනති ජීයං යථාකකමං; තිසසනනං, චතසසනනං; ඉජීයනති-කිං? තිණ්ණං, චතුනනං.

තිසෙසාචතසෙසා යොමහි සවිභතතීනං. 210.

විභතතිසහිතානං තිවතුනනං යොමහි තිසෙසා චතසෙසා හොනති ජීයං යථාකකමං; තිසෙසා, චතසෙසා.

තීණිචතතාරි නපුංසකෙ. 211.

යොමහි සවිභතතීනං තිවතුනනා යථාකකමං තීණි චතතාරි හොනති නපුංසකෙ; තීණි, චතතාරි.

පුලිමෙ තයොචතතාරො. 212.

යොමහි සවිභතතීනං තිවතුනනං තයො චතතාරො හොනති යථාකකමං පුලලිඞ්ගෙ; තයො, චතතාරො.

චතුරො වා චතුසසු. 213.

චතුසද්දසස සවිභතතිසස යොමහි චතුරො වා හොති පුලලිඞ්ගෙ; චතුරො ජනා සංවිධාය; කථං? චතුරො නිමිතතෙ නාද්දසාසි නති-ලිඞ්ගවිපලලාසා.

මයමසමාමහසස. 214.

යොසවමහසස සවිභතතිසස මයමසමා වා හොනති යථාකකමං, මයං, අසමා, අමෙහ.

නංසෙසවසමාකංමමං. 215.

නංසෙසවමහසස සවිභතතිසස අසමාකං මමං හොනති වා යථාකකමං; අසමාකං, අම්හාකං, මමං, මම.

සිමහාහං. 216.

සිමහි අමහසස සවිභතතිසස අහං හොති; අහං.

තුමහසසා තුවංතවමහි ච. 217.

අමහි සිමහි ච තුමහසස සවිභතතිසස තුවං තවං හොනති යථාකකමං; තුවං, තවං.

තයාතයීනං තව වා තසසු. 218.

තුමහසස තයාතයීනං තකාරසස තව හොති වා; තවයා, තයා; තවයි, තයි.

සමාමහි තවමහා. 219.

සමාමහි තුමහසස සවිභතතිසස තවමහා හොති වා; පතතා නිසසංසයං තවමහා — වාඤෙව-තවයා.

නතානතූනං නෙතා යොමහි පඨමෙ. 220.

පඨමෙ යොමහි නතානතූනං සවිභතතීනං නෙතාඉච්චාදෙසො වා හොති; ගවජනෙතා, ගවජනතා; ගුණවනෙතා, ගුණවනතා.

තං නමිහි. 221.

නවිහි නතනතූනං සවිභත්තීනං තං වා හොති; ගවජතං, ගවජනතානං; ගුණවතං, ගුණවනතානං.

තොතාතිතා සසමාසම්භාසු. 222.

සාදිසු නතනතූනං සවිභත්තීනං තොතාතිතා හොන්ති වා යථාකතමං; ගවජතො, ගවජනතස්ස; ගුණවතො, ගුණවනතස්ස; ගවජතා, ගවජනතා මහා; ගුණවතා, ගුණවනතාමහා; ගවජති, ගවජනෙති; ගුණවති, ගුණවනෙති; ගවජතා, ගවජනෙතන; ගුණවතා, ගුණවනෙතන.

ටටාඅං ගෙ. 223.

ගෙ පරෙ නතනතූනං සවිභත්තීනං ටටාඅංඉවාදෙසා හොන්ති; හො ගවජ, හො ගවජා, හො ගවජං; හො ගුණිව, හො ගුණිවා, හො ගුණිවං.

යොමහි චිනානං දුවෙවෙ. 224

යොමහි චිස්ස සවිභත්තිස්ස දුවෙවෙ හොන්ති පවෙවක්; දුවෙ, වෙ.

දුවිනානං නමිහි වා. 225.

නමිහි චිස්ස සවිභත්තිස්ස දුවිනනං හොති වා; දුවිනනං, විනනං.

රාජස්ස රඤ්ඤං. 226.

නමිහි රාජස්ස සවිභත්තිස්ස රඤ්ඤං හොති වා; රඤ්ඤං, රාජනං.

නාසමාසු රඤ්ඤ. 227.

නාසමාසු රාජස්ස සවිභත්තිස්ස රඤ්ඤ හොති, රඤ්ඤ ඨානං, රඤ්ඤ නිස්සටං.

රඤ්ඤො රඤ්ඤස්ස රාජිනො සෙ. 228.

සෙ රාජස්ස සවිභත්තිස්ස රඤ්ඤ රඤ්ඤස්ස රාජිනො හොන්ති; රඤ්ඤ, රඤ්ඤස්ස, රාජිනො.

සම්මහි රඤ්ඤ රාජිනි. 229.

සම්මහි රාජස්ස සවිභත්තිස්ස රඤ්ඤ රාජිනි හොන්ති; රඤ්ඤ, රාජිනි.

සමාසෙ වා. 230.

සමාසවිසයෙ එතෙ ආදෙසා රාජස්ස වා හොන්ති; කාසිරඤ්ඤ, කාසිරාජෙන; කාසිරඤ්ඤ, කාසිරාජස්මා; කාසිරඤ්ඤ, කාසිරාජස්ස; කාසිරඤ්ඤ, කාසිරාජෙ

සමිමහි තුම්හාම්හානං තයිමයි. 231.

සම්මහි තුම්හඅම්හසද්දානං සවිභත්තීනං තයිමයි හොන්ති යථාකමං; තයි, මයි

අම්හි තොමංතවංමමං. 232.

අම්හි තුම්හ අම්හසද්දානං සවිභත්තීනං තං මං තවං මමං හොන්ති යථාකමං; තං, මං, තවං, මමං.

නාසමාසු තයාමයා. 233.

නාසමාසු තුම්හඅම්හසද්දානං සවිභත්තීනං තයා මයා හොන්ති යථාකමං; තයා කතං, මයා කතං; තයා නිස්සටං, මයා නිස්සටං.

තවමමතුඤ්ඤානංමයහං සෙ. 234.

සෙ තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භාත්‍රීනං තවමමතුඤ්ඤහංමයහං හොන්ති යථාඨානකමං; තව, තුඤ්ඤහං, මම, මයහං.

ඛංඛාකං නාමහි. 235.

නාමහි තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භාත්‍රීනං ඛංඛාකං හොන්ති පවෙචකං; තුම්හං, තුම්හාකං, අම්හං, අම්හාකං — යථාසඛ්‍යමත්‍ර න විජ්ජතෙ.

දුතියෙ යොමහි වා. 236.

තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භාත්‍රීනං පවෙචකං ඛංඛාකං වා හොන්ති යොම්හි දුතියෙ; තුම්හං, තුම්හාකං, තුම්හෙ; අම්හං, අම්හාකං, අම්හෙ.

අපාදාදෙ පදතොඤ්ඤවා ඤ්ඤස්ස. 237.

ඉදමධිකතං වෙදිතබ්බං; පජ්ජතෙතෙන ඉජ්ජති-පදං, ඤ්ඤස්ස ඤ්ඤ ඤතාව; පදසමූහො වාක්‍යං.

යොනංඝිට්ඨපළම්ම වොනො. 238.

අපච්ඡිමා යොනංඝිඤ්ඤපාදාදෙ වත්තමානානං පදසම්භ පරෙසං එකවාක්‍යෙ ඨිතානං තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භාත්‍රීනං වොනො හොන්ති වා යථාඨානකමං; තිට්ඨථ වො, තිට්ඨථ තුම්හෙ; තිට්ඨාම නො, තිට්ඨාම මයං; පස්සති වො, පස්සති තුම්හෙ; පස්සති නො, පස්සති අම්හෙ; දීයතෙ වො, දීයතෙ තුම්හං; දීයතෙ නො, දීයතෙ අම්හං; ධනං වො, ධනං තුම්හං, ධනං නො, ධනං අම්හං, කතං වො, කතං තුම්හෙහි; කතං නො, කතා අම්හෙහි — අපච්ඡිමානි—කිං? නිස්සටං තුම්හෙහි, නිස්සටං අම්හෙහි; අපාදාදෙ එව—"බලං ච ඛිත්තඛ්ඛන මනුප්පදිනනං තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං" පදතොඒව-තුම්හෙ තිට්ඨථ; එකවාක්‍යෙඒව—දෙවදත්තො තිට්ඨති ගාමෙ, තුම්හෙ තිට්ඨථ නගරෙ; සම්භාත්‍රීනඒව—අරහති ධම්මො තුම්හාදිසානං; අරහති ධම්මො අම්හාදිසානං.

තොමෙ නාසෙ. 239.

නාදිහි සෙ ච අපාදාදෙ වත්තමානානං පදසම්භ පරෙසං එකවාක්‍යෙ ඨිතානං තුම්හඅම්හසද්දානං සම්භාත්‍රීනං තොමෙ වා හොන්ති යථාඨානකමං; කතං තෙ, කතා තයා; කතං මෙ, කතං මයා; දීයතෙ තෙ; දීයතෙ තව; දීයතෙ මෙ, දීයතෙ මම; ධනං තෙ, ධනං තව; ධනං මෙ, ධනං මම.

අන්වාදෙසෙ. 240.

කථිතානුකථනවසෙන තුම්හඅම්හසද්දානමාදෙසා නිදිට්ඨා භවන්ති පුනබ්බිධානා; ගාමො තුම්හං පරිග්ගහො; අථො ජනපදෙ වො පරිග්ගහො.

සපුබ්බා පඨමන්තා වා. 241.

විජ්ජමානපුබ්බසම්භ පඨමන්තා පරෙසං තුම්හඅම්හසද්දානමාදෙසා වා හොන්ති වාදෙසෙපි; ගාමෙ පථො තුම්හාකං; අථො නගරෙ කඤ්ඤලො වො;

අථො නගරෙ කඹලො තුඹ්හාකං; සපුබ්බාති—කිං? පටො තුඹ්හාකං; අථො කඹලො වෝ; පඨමනතාති—කිං? පටො නගරෙ තුම්හාකං; අථො කඹලො ගාමෙ වො.

න චිවාහානෙවිසොගෙ. 242.

චාදිම්හි යොගෙ තුම්හඅම්හසද්දනමාදෙසො න හොති; ගාමො තව ච පරිග්ගහො, මම ච පරිග්ගහො; ගාමො තවවා පරිග්ගහො, මමවා පරිග්ගහො; ගාමො තවහ පරිග්ගහො; මමහ පරිග්ගහො; ගාමො තවාහ පරිග්ගහො, මමාහ පරිග්ගහො; ගාමො තවෙව පරිග්ගහො, මමෙව පරිග්ගහො; එවං සබ්බත්ථ උදාහරිතබ්බං—යොගෙති—කිං? ගාමො ච තෙ පරිග්ගහො, නගරඤ්ච මෙ පරිග්ගහො.

දස්සනතෙනාලොචනෙ. 243.

දස්සනත්ථෙසු ආලොචනවජ්ජිතෙසු පයුජ්ජමානෙසු තුම්හඅම්හසද්දනමාදෙසො න හොති; ගාමො තුඹ්හ අම්හ උද්දිස්සාගතො; ගාමො අම්හ උද්දිස්සාගතො—අනාලොචනෙති-කිං? ගාමො වො ආලොචෙති, ගාමො නො ආලොචෙති.

ආමන්තණං පුබ්බමසන්තංව. 244.

ආමන්තණං පුබ්බමවිජ්ජමානං විය හොති තුම්හඅම්හසද්දනමාදෙසවිසයෙ; දෙවදත්ත තව පරිග්ගහො—ආමන්තණන්ති—කිං? කඹලො තෙ පරිග්ගහො; පුබ්බන්ති-කිං? "ඉයෙතං සබ්බමක්ඛාතං තුම්හාකං විජ්ජුබ්භවා" පරස්ස හි අවිජ්ජමානත්තා අපාදෙදෙති-පටිසෙධො න සියා; ඉවාති—කිං? සවණං යථා සියා.

න සාමඤ්ඤවචනවෙකත්ථෙ. 245.

සමානාධිකරණෙ පරතො සාමඤ්ඤවචනමාමන්තණමසන්තං විය න හොති; මාණවක ජටිලක තෙ පරිග්ගහො—පරස්සාවිජ්ජමානත්තෙපි පුබ්බරූප මුපාදායදෙසො හොති; සාමඤ්ඤවචනන්ති-කිං? දෙවදත්ත මාණවක පරිග්ගහො; එකත්ථෙති—කිං? දෙවදත්ත යඤ්ඤදත්ත තුම්හං පරිග්ගහො.

බහූසු වා. 246.

බහූසු වත්තමානමාමන්තණං සාමඤ්ඤවචනමෙකත්ථෙ අවිජ්ජමානං විය වා න හොති; බ්‍රාහ්මණ ගුණ්වනෙතා, තුම්හාකං පරිග්ගහො; බ්‍රාහ්මණ ගුණ්වනෙතා වො පරිග්ගහො.

ඉති මොග්ගල්ලානසද්දනීතිකරණෙ චුත්තියං සත්තදිකණ්ඩො දුතියො.

—*—

සත්‍යදි සත්‍යදිනොකතත්ථං. 1.

සත්‍යුත්තානං සත්‍යුත්තෙනත සහෙකත්ථං හොතීති-ඉදමධිකතං වෙදිතබ්බං; සො ච කිත්තත්ථානමෙකත්ථීභාවො සමාසොති වුච්චතෙ.

අසංඛ්‍යං විභත්තිසම්පත්තිසම්පත්තිසාකල්‍යභාවයත්ථාපචජ්ජාදිගත්ථ දත්ථෙ. 2.

අසංඛ්‍යං සත්‍යුත්තානං විභත්තත්‍යාදීනමත්ථෙ වත්තමානං සත්‍යුත්තෙනත සහෙකත්ථං භවති; තත්ථ විභත්තත්‍යත්ථෙ තාව—ඉත්ථීසු කථා පවත්තා අත්ථි—සම්පත්ති විධා අත්තසම්පත්ති සම්බි ච-සම්පත්තං බ්‍රහමං සබ්‍රහමං, ලිඛිජ්ජිතං; සම්බි කිත්තිධානං සුත්තිකධං—සමීපෙ—කුම්භස්ස සමීපමුපකුම්භං—සාකල්‍යෙ—සත්තිණමපෙක්ඛාහරති; සාගත්‍යත්ථෙ—අභාවො සම්බත්ත්‍යිහෙද බහුවිධො; තත්‍ර ඉධාභාවෙ—විගතා ඉඩි සදදිකානං දුස්සදදිකං; අත්ථාභාවෙ—අභාවො මක්ඛිකානං නිම්මක්ඛිකං; අතික්කමාභාවෙ—අතිගතානි තිණානි නිත්තිණං; සම්පත්තාභාවෙ—අතිගතං ලහුපාපුරණං අතිලහුපාපුරණං; ලහුපාපුරණස්ස නායමුපභොගකාලොති අත්ථො—යත්ථාපෙනෙකවිධො; තත්‍ර යොගත්‍යත්ථං—අනුරූපං සුරූපො වගති; වීප්පත්‍යත්ථං—අත්‍යබ්බමාසං; අත්ථානති වත්තිත්‍යං—යත්ථාසත්‍ති; සදිසත්‍යත්ථෙ—සදිසො කිඛිත්‍ය සකිඛි; ආනුපුබ්බත්‍යං—අනුජෙට්ඨං; පචජ්ජාදත්ථෙ—අනුරත්ථං; යුගපදත්ථෙ—සචක්කං, නිධෙහි.

යත්ථා න තුල්‍යෙ. 3.

යත්ථාසදදෙ තුල්‍යත්ථෙ වත්තමානො සත්‍යුත්තෙනත සහෙකත්ථො න භවති; යත්ථා දෙවදත්තො කත්ථා යඤ්ඤදත්තො.

යාවාවධාරණෙ. 4.

යාවසදදෙ අවධාරණෙ වත්තමානො සත්‍යුත්තෙනත සහෙකත්ථො භවති; අවධාරණමෙත්තකතා පරිවෙජ්ජදෙ; යාවාමත්තං බ්‍රාහමිණෙ ආමන්තය; යාවජීවං—අවධාරණෙති—කිං, යාවදිත්‍යං තාවභූතං නාවධාරයාමි කිත්තකං මයා භූත්තත්‍යහි.

පත්‍යපාබ්භිතිරොපුරෙපචජ්ජා වා පචමත්ත. 5.

පරිආදයො පචමත්‍යත්ත සහෙකත්ථා හොන්ති වා; පරිපබ්බතං වසති දෙවො, පරිපබ්බතා; අපපබ්බතං වසති දෙවො, අපපබ්බතා; ආපාටලිපුත්තං වසති දෙවො, ආපාටලිපුත්තා; බහිගාමං, බහිගාමා; තිරොපබ්බතං, තිරොපබ්බතා; පුරෙභත්තං, පුරෙභත්තා; පචජාභත්තං, පචජාභත්තා—වෙතා කිකාරො.

සමීපායාමෙසවත්ත. 6.

අනුසදදෙ සාමීප්‍යෙ ආයාමෙ ච වත්තමානො සත්‍යුත්තෙනත සහෙකත්ථො හොති වා; අනුවනමසති ගතා; අනුගඟං බාරාණසී—සමීපායාමෙසවිති-කිං, රුක්ඛමනුවිජ්ජොතතෙ විජ්ජු.

තිණ්ණවාදිනි. 7.

තිණ්ණපභූතීනි එකත්ථීභාවවිසයෙ නිපාතීයන්තෙ; තිණ්ණෝ ගාවො යස්මිං කාලෙ තිණ්ණ, කාලො; වහන්ත, කාලො; ආයතිගවං; බලෙයවං; ලූනයවං; ලූයමානයවම්පිවාදි—ව්‍යත්තෙකාපෙක්ඛෙ; කෙසාකෙසි; දණ්ඩාදණ්ඩි—තථා වෙලාපභාවනත්ථොපි; පාතො නහානං පාතනහානං; සායං නහානං සායනහානං; පාතකාලං; සායකාලං; පාතමෙඝං; සායමෙඝං; පාතමහගං; සායමහගං.

ඔරෙපරිපථිපාරෙමජ්ඣෙඤ්ඤුඛාඩොනෙතා වා ජඤ්ඤා. 8.

ඔරාදයො වා සද්දා ජඤ්ඤනෙතන සහෙකත්ථා වා හොන්ති; එකාරන්තතතිං නිපාතනතො—ඔරෙතීරං; උපරිසිඛරං; පරිසොතං; පාරෙගමනං; මජ්ඣෙගඛං; හෙට්ඨාපාසාදං; උබගඛං; අඩ්ඩොගඛං; අනෙතාපාසාදං—පුන වාවිධානා ගහාඉරම්පිවාදිපි හොන්ති.

තාතාපුංසකං. 9.

යදෙතමතිකකනතමෙකත්ථං තතාපුංසකලිඞ්ගං වෙදිතබ්බං; තථා චෙවෙ දිසතං; වා ක්වචි බහුලාධිකාරා—සත්ථාපරිසං, සත්ථාපරිසාය; සකාය සකාය පරිසාසාති අත්ථො.

අමාදි. 10.

අමාදිස්සාදිනතං සත්ථදිනෙතන සහ බහුලමෙකත්ථං හොති; ගාමං ගතො ගාමගතො; මුහුත්තතං සුඛං මුහුත්තසුඛං—වුත්තතියෙවොපපදසමාසෙ-කුම්භකාරො; සපාකො; තත්තවායො; චරාහරො—තත්තමානතත්තවත්තුකි වාක්‍යමෙව; ධම්මං සුණන්තො; ධම්මං සුණමානො; ඔදනං භුත්තවා.

රඤ්ඤා හතො රාජහතො; අසිනා ජිතෙනා අසිවජ්ජෙනා; පිතුසදිසො; පිතුසමො; සුඛසහගතං; දධිනා උපසිත්තං භොජනං දධිභොජනං; ගුළෙන මිස්සො ඔදනො ගුළොදනො—වුත්තිපදෙනෙවොපසිත්තාදිකිරියාසාඛ්‍යපත්තතො නත්ථායුත්තත්ථතා.

ක්වචි වුත්තියෙව; උරගො, පාදපො—ක්වචි වාක්‍යමෙව; එරසුතා ජිතවා; දස්සනෙන පහාතබ්බා.

බුද්ධස්ස දෙය්‍යං බුද්ධදෙය්‍යං; යූපාය දාරු යූපදාරු; රජනාය දෙණි රජනදෙණි; ඉධ න හොති-සංඝස්ස දාතබ්බං—කථං, එතදත්ථො එතදත්ථා එතදත්ථත්ති-අත්ථපදපෙථ භවිස්සති.

සවරෙහි භයං සවරභයං; ගාමනිගමතො, මෙථුනාපෙතො—ක්වචි වුත්තියෙව; කම්මජ; චිත්තජ—ඉධ න හොති—රුක්ඛා ජාතිතො,

රඤ්ඤො පුරිසො රාජපුරිසො—බහුලාධිකාරා තතමානනිධාරිත්‍යපූරණභාවතිතත්ථෙහි න හොති; මමානුකුබ්බං; මමානුකුරුමානො; ගුණානං කණ්ණා සම්පන්නතිරතතමා; සිස්සානං පඨමො; පටස්ස සුත්තකතා—ක්වචි හොතෙව; වත්තමානසාමීප්‍යං—කථං, බ්‍රාහ්මණස්ස සුත්තකා දත්තාති-සාපෙක්ඛතාය න හොති—ඉධ පන හොතෙව චන්දනගන්ධො; නදීසොසො;

කකුඤ්ඤරූපං; කායසම්ඵස්සො; ඵලරසොති — ඵලානං තිත්තො; ඵලාන මාසිතො; ඵලානං සුඝිතො; බ්‍රාහ්මණස්ස උච්චං ගෙහන්ති; සාපෙක්ඛතාය න හොති — රඤ්ඤො පාටලිපුත්තකස්ස ධනන්ති — ධනසම්බන්ධෙ ජාතිති පාටලිපුත්තකෙන සම්බන්ධභාවො න ගෙස්සති; රඤ්ඤො ගො ච අස්සො ච පුරිසො චාති ඝිනන්තස්ස වාක්‍යමෙව — රඤ්ඤො ගවාස්සපුරිසා රාජ ගවාස්සපුරිසාති වුත්තෙ හොතෙවෙකත්ථීභාවෙ — දුනෙ සොඩ්ඩො දුනසො ඩ්ඩො; ධම්මරතො; දුනාභිරතො — ඉච්චි වුත්තෙයෙව; කුච්ඡිසයො; ඵලඤ්ඤ; පඩ්ඩජං; සරීරුත්තං — ඉධ න හොති හොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා; ඉන්ද්‍රියෙ සු ගුත්තද්වාරතා; ආසනෙ නිසිඤ්ඤතා; ආසනෙ නිසීදිතබ්බං.

විසෙසනමෙකත්ථෙ න. 11.

විසෙසනං සත්‍ථානං විසෙස්සෙන සත්‍ථානෙන සමානාධිකරණෙන සහෙකත්ථං හොති; නීලඤ්ච තං උප්පලඤ්චෙති නීලුප්පලං; ජිත්තඤ්ච තං පරුළ්හ ඤ්චෙති ජිත්තපරුළ්හං; සතීව සතී, සතී ච සා සාමා චෙති සතිසාමා; සීහොව සීහො, මුනි ච සො සීහො චාති මුනිසීහො; සීලමෙව ධනං සීලධ නං — ඉච්චි වාක්‍යමෙව; පුණ්ණා මන්තානිපුත්තො; චිත්තා ගහප ති — ඉච්චි වුත්තිමෙව; කණ්හසප්පො; ලොහිතසාලි — විසෙසනත්ථි කිං, තවජ්ජිකො සප්පො — එකත්ථෙනෙති — කිං, කාලමහා අඤ්ඤ — කථං, පත්තජීවිකො; ආපත්තජීවිකො — මාසත්ථොති — අඤ්ඤපදත්ථෙ භවිස්සති.

නත්ථ. 12.

නත්ථිවෙචතා සත්‍ථානතං සත්‍ථානෙන සහෙකත්ථං හොති; න බ්‍රාහ්මණො, අබ්‍රාහ්මණො — බහුලාධිකාරතො අසමත්ථෙපි කෙචි හොති; අපුත්ත ගෙයන්ති, ගාථා — අනොකාසං කාරෙත්වා; අමූලා මූලං ගතත්තා — ඊසකා ලාරො ඊසපිඤ්ඤලොති — සත්‍ථදිසත්‍ථදිනෙති සමාසො; වාක්‍යමෙව වාතිපසත්ථ භාවා.

කුපාදයො නිච්චම්සත්‍ථදිවිධිම්හි. 13.

කුසදෙද පාදයො ච සත්‍ථානෙන සහෙකත්ථා හොන්ති නිච්චං සත්‍ථදිවිධි විස්සතොඤ්ඤත්ථ; කුච්ඡිතො බ්‍රාහ්මණො කුබ්‍රාහ්මණො; ඊසකං උණ්හං කදු ණ්හං: පනායකො; අභිසෙකො; පකරිණ්ණං; පකතං; දුප්පුරිසො; දුක්කතං; සුපුරිසො; සුකතං; අභිත්‍ථුතං; අතිත්‍ථුතං; ආකලාරො; ආබබො — පාද යො ගත්‍ථාදත්ථෙ පඨමාය; පගතො ආචරියො පාචරියො; පත්තවාසී — අවත්‍ථාදයො කත්‍ථාදත්ථෙ දුතියාය; අතික්කන්තො ඔවත්‍ථිමඤ්ඤො; අතිමා ලො — අවත්‍ථාදයො කුඤ්ඤත්ථෙ තතියාය; අවකුඤ්ඤ කොතිලාය වත්ත්‍ථවකො කිලං; අවත්‍ථුරං — පරියාදයො ගිලානත්‍ථත්ථෙ චතුත්‍ථියා; පරිගිලානො ජෙඤ්ඤනො — නත්‍ථදයො කත්‍ථත්‍ථත්ථෙ පඤ්චමියා; නිත්‍ථඤ්ඤනො කොසුඤ්ඤියා නිකෙකාසති — අසත්‍ථදිවිධිම්හීති කිං, රුත්‍ථඤ්ඤපතිවිජ්ජොතතෙ.

චි ක්‍රියත්ථෙහි. 14.

චිප්පච්චයනෙතා ක්‍රියත්ථෙහි සත්‍ථානෙහි සහෙකත්ථො හොති; මලිනී කරීය.

භූසනාදරණාදරෙසඛලංසාසා. 15.

භූසනාදිඝටිතේ ඝටිලමාදයො සදදා ක්‍රියතේඝි සත්‍යනෙතති සහෙකතේ භොතති; අලංකරීය; සක්‍යකවිව; අසක්‍යකවිව — භූසනාදිසුති—කිං, අලංභූතා ගතො; සක්‍යතා ගතො; අසක්‍යතා ගතො; පරියත්තං සොභතම සොභතන්ති අත්තො.

අත්තෙසදදා ච. 16.

අත්තෙසදදා ච සදදා ක්‍රියතේඝි සත්‍යනෙතති සහ බහුලමෙකතේ භවති; ප්‍රරොහුය; තිරොහුය; තිරොකරීය; උරසිකරීය; මනසිකරීය; මජ්ඣිකරීය; තුණ්හීභූය.

වානෙකත්තදදතෙ. 17.

අනෙකං සත්‍යනතමත්තදදස්ස පදස්සතේ එකතේ වා හොති; බහූනි ධනානි යස්ස සො බහුධනො; ලඹා කණ්ණ යස්ස සො ලඹකණ්ණො; වජිරං පාණි ඝි යස්ස සොවජිරපාණි; ඔතතා බහවො මතතා එතේ මතතබහුමතතා, වතං; ආරුළ්හො වානරො යං රුක්ඛං සො ආරුළ්හවානරො; ජිතානි ඉන්ද්‍රියානි යෙන සො ජිතින්ද්‍රියො; දිනතං භොජනං යස්ස සො දිනතභොජනො; අපගතං කාලකං යස්මා පවා සොසමපගතකාලකො; උපගතා දස යෙසං තෙ උපදසා; ආසන්නදසා; අදූරදසා; අධිකදසා; තයො දසපරිමාණමෙසං තිදසා — තතේ, දසසදෙදා සංඛතෙ වත්තතෙ පරිමාණසදදසත්‍ථානිධානා, යථා-සචපරිමාණමෙසං පඤ්චා සකුණිති; වෙ වා තයො වා පරිමාණමෙසං වත්තතයො; වාසදදතේ වා-වෙ වත්තතයො වා වත්තතයො — දක්ඛිණස්සා ච පුබ්බස්සා ච දිසාස සදනතරාලං දක්ඛිණපුබ්බා, දිසා; දක්ඛිණ ච සා පුබ්බා. වානි වා; සහ පුත්තෙහි වත්තතො සපුත්තො; සලොමකො, විජ්ජමානලොමකො ති අත්තො; එවං සපත්ථකො; අජිරිරා, බ්‍රාහ්මණිති-අජිරි සදදෙ, විජ්ජමානතෙ නිපාතො — ණිවි ගතත්ථතාය පදත්ථාරතමපගතා යාගො; කණ්ණිකා කාලා අස්ස කණ්ණිකාලො; ඔඤ්ඤබ්බිව * ඔඤ්ඤබො; කෙසසධිසා තෙ චූලා අස්ස කෙසචූලො; සුව ණ්ණවිකාරෙ අලඞ්කාරෙ අස්ස සුවණ්ණ ලඞ්කාරො; පපතිතං පණ්ණමස්ස පපතිතපණ්ණ, පපණ්ණ; අවිජ්ජමානා පුත්තා අස්ස අවිජ්ජමානපුත්තො; න සන්ති පුත්තා අස්ස අපුත්තො — ණිවි න හොති පවත්තත්ථවතෙතා, අස්ස භාතුනො පුත්තා අස්ස අජිරි බහුලාදි කාරතො.

තත්ථ ගහෙත්වා තෙන පහරිත්වා සුඛෙ සරූපං. 18.

සත්‍යතමත්‍යතතං තත්ත්‍යතතච සරූපමතෙකං තත්ථ ගහෙත්වා තෙන පහරිත්වා සුඛෙසත්‍ථ පදතේ එකත්ථං වා හොති; කෙසෙසු ච කෙසෙසු ච ගහෙත්වා සුවමපවත්තතං කෙසාකෙසි; දණ්ඩෙහි ච දණ්ඩෙහි ච පහරිත්වා සුඛමපවත්තතං දණ්ඩා දණ්ඩි; මුඨාමුඨි "ඒ විතිහාරෙ" ති ඒ සමාසතතා "ඒ්‍යම්" ත්‍යත්‍යකාරෙ — තත්ථ තෙනෙති—කිං, කාසච කාසච ගහෙත්වා සුඛං පවත්තතං; ගහෙත්වා පහරිත්වාති-කිං, රත්ථෙ ච රත්ථෙ ච ඨත්වා සුඛං පවත්තතං; සුඛෙති-කිං, හත්ථෙ ච හත්ථෙ ච ගහෙත්වා සංඛ්‍යං පවත්තතං; සරූපතති-කිං, දණ්ඩෙහි ච මුසලෙහි ච පහරිත්වා සුඛං පවත්තතං.

---

* ඔඤ්ඤබ්බිව, ඔඤ්ඤොව මුඛමස්ස.

චිපෙ. 19.

අනෙකං සහ්‍යනතං චපෙ එකපථං වා භවති. — සමුච්චයොඅවාචයො ඉතරීතරයොගො සාමාහාරො ච චසද්දත්ථා; තත්‍ර සමුච්චයාඅවාචයෙසු නෙකතත්‍රීභාවො සම්භවති—කෙසු හි සමුච්චයො අඤ්ඤමඤ්ඤනිරපෙක්ඛාන මත්‍රතපධානානං කත්‍රච්චි ක්‍රියාවිසෙසෙ ච්‍යමානතා-යථා—ධවෙ ච ඛදිරෙ ච පලාසෙ ච ඡින්දති; අත්‍රිවාචයො ච යත්‍රෙකො පධානභාවෙන විධීයතෙ අපරො ච ගුණභාවෙන-යථා-ඛිත්‍රකං චර ගාවොවානයෙති. — ඉතරවසෙ තු සම්භවති; තෙසු හි අඤ්ඤමඤ්ඤසාපෙක්ඛානමවයවභෙදානුගතො ඉතරීතරයොගො—යථා-සාරිපුත්‍රතමොග්ගල්ලානානි—අස්සාවයවප්පධානත්‍රතා ඛන්ධවචන මෙව; අඤ්ඤමඤ්ඤසාපෙක්ඛානමෙව නිරොහිතාවයවභෙදෙ, සමුදයප්පධා නො සමාහාරො-යථා-ජනතුසාතනනති-අස්ස පන සමුදයප්පධානත්‍රතා එක වචනමෙව; තෙ ච සමාහාරීතරීතරයොගා ඛන්ධා විධානා නියතවිසයායෙව හොන්ති, තත්‍රායං විසයවිභාගො නිරුත්‍රිපිටකාගතො.

පාණිතුරියයොග්ගසෙනානං; නිච්චවෙරීනං; සංඛ්‍යාපරිමාණිසඤ්ඤානං; බුද්ධජනතුකානං; පවනවඩ්ඩලානං; චරණිසාධාරණානං; එකජ්ඣායනපාවචනානං; ලිත්‍රවිසෙසානං; විවිධවිරුඬ්ඨානං; දිසානං; නදීනඤ්ච; නිච්චං සමාහාරෙ කත්‍රථං භවති.

තිණරුක්ඛපසුසකුණිධනධඤ්ඤව්‍යඤ්ජනජනපදානං වා අයෙඤ්ඤසම්භත්‍රීන රයොගොච.

පාණ්‍යඞ්ගානං — චක්ඛුසොතං; මුඛනාසිකං; හනුගීවං; ජිව්හාමංසලොහිතං; නාමරූපං; ජරාමරණං — තුරියඞ්ගානං — අලඞ්කාලඞ්කාරං; මුරජගොමුඛං; සංඛදෙණ්ඩිමං; මද්දවීකපණ්ණවීකං; ගීතවාදිතං; සම්මතාලං — යොග්ගඞ්ගා නං — ථාලපාචනං; සුගතඞ්ගලං — සෙනඞ්ගානං — අසිසත්‍රිතොමරපි ඬං; අසිචම්මං; ධනුකලාපං; පත්‍රරණවරණං — නිච්චවෙරීනං — අහි නකුලං; බිළාලමූසිකං; කාකොලූකං; නාගසුපණ්ණං — සංඛ්‍යාපරිමාණිසං ඤ්ඤානං — එකකදුකං; දුකතිකං; තිකචතුක්කපඤ්චකං; දසකෙකාදසකං — බුද්ධජනතුකානං — කිටපටඛගං, කුළුඤ්චිපිළලිකං; ඩංසමකසං; මීඝඛිකකි පිළලිකං — පවනවඩ්ඩලානං — ඔරබ්භිකසූකරිකං; සාකුණිකමාගවි කං — සපාකවඩ්ඩලානං — වෙනරථකාරං; ප්‍රකතුසජ්ඣවඩ්ඩකං — චර ණිසාධාරණානං — අතිසඤ්ඤාරවාජං; කථකාලාපං; * සීලප්‍රඤ්ඤාණං; සමථවි පස්සනං; විජ්ජාචරණං — එකජ්ඣායනපාවචනානං — දිසමජ්ඣිමං; එකු ත්‍රතරසංයුත්‍රතකං; ඛත්‍රිකවිත්‍රතං — ලිත්‍රවිසෙසානං — ඉජ්ජිපුමං; දුසිදුසං; චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං; තිණකට්ඨසාඛාප ලාසං; "ලාභී හොති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරි ක්ඛාරාන" නත්‍රිපි දිස්සති — විවිධවිරුඬ්ඨානං — කුසලාකුසලං; සාවජ්ජානවජ්ජං; ඡිනපප්පණ්ත්‍රතං; කණ්හසුක්කං; ජෙකපාපකං; අධරුත්‍රතරං — දිසා නං — පුබ්බාපරං; දක්ඛිණුත්‍රතරං; පුබ්බදක්ඛිණං; පුබ්බුත්‍රතරං; අපරදක්ඛි ණං; අපරුත්‍රතරං — නදීනං — ගඞ්ගායමුනාමජ්ඣිසරහු.

---

* කඨකලාපං.

තිණවිසෙසානං කාසකුසං, කාසකුසා; උසීරබීරණං, උසීරබීරණ; මුඤ්ජබබ්බජං, මුඤ්ජබබ්බජා රුක්ඛවිසෙසානං බදිරපලාසං, බදිරපලාසා; ධවාසකණ්ණං, ධවාසකණ්ණ; පිලක්ඛනිග්‍රොධං, පිලක්ඛනිග්‍රොධා; අස්සත්ථකප්පිත්ථනා, අස්සත්ථකපිත්ථනා, සාකසාලං * සාකසාලා පසුවිසෙසානං ගජගවජං, ගජගවජා; ගොමහිසං, ගොමහිසා; එණේය්‍යගොමහිසං, එණේය්‍යගොමහිසා; එණේය්‍යවරාහං, එණේය්‍යවරාහා; අජේලකං, අජේලකා; කුක්කුටසූකරං, කුක්කුටසූකරා; † හත්ථිගවාස්සවලවං, හත්ථිගවාස්සවලවා සකුණවිසෙසානං හංසබලාකං, හංසබලාකා; කාරණ්ඩවවක්කවාකං, කාරණ්ඩවවක්කවාකා; බකබලාකං, බකබලාකා ධනානං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං, හිරඤ්ඤසුවණ්ණ; මණිසංඛමුත්තාවෙළුරියං, මණිසංඛමුත්තාවෙළුරියා; ජාතරූපරජතං, ජාතරූපරජතා ධඤ්ඤානං සාලියවකං, සාලියවකා; තිලමුග්ගමාසං, තිලමුග්ගමාසා; නිප්පාවකුලත්ථං, නිප්පාවකුලත්ථා ව්‍යඤ්ජනානං සාකසුවං, සාකසුවා; ගබ්‍යමාහිසං, ගබ්‍යමාහිසා; එණේය්‍යවාරහං, එණේය්‍යවාරහා; මිගමායූරං; මිගමායූරා ජනපදානං කාසිකොසලං, කාසිකොසලා; වජ්ජිමල්ලං, වජ්ජිමල්ලා; චෙතිවිසං, චෙතිවිසා; මච්ඡසූරසෙනං මච්ඡසූරසෙනා; කුරුපඤ්චාලං, කුරුපඤ්චාලා.

ඉතරිතරයොගෝ—යථා—වජ්ජිමසූරියා; සමණබ්‍රාහ්මණ, මාතාපිතරෝ; ඉත්‍යාදි එතස්මිං එකතත්තිභාවකඩ්ඪෙ යං වුත්තං පුබ්බං නිපතති කමාතිකත්තමෙ පයොජනාභාවා සිද්ධ පරෝ; ‡ සිද්ධ විපල්ලාසොපි හොති බහුලාධිකාරතො දනතානං රාජ රාජදනතා කත්ථ කම්මපවචනාදරා පුබ්බකාලසස්සාපි පරනිපාතො ලිත්තවාසිනො; නහාතමුසිතො; සිතසස්සම්ඵො; හත්ථලුත්තිතො වත්ථ යදෙකත්ථං තත්ථ කෙචි පුබ්බපදං බහුධා නිසමෙන්ති තදිහ ව්‍යභිචාරදස්සනා න වුත්තනති දට්ඨබ්බං.

සමාහාරෙ නපුංසකං. 20.

වත්ථ සමාහාරෙ යදෙකත්ථං තදානපුංසකලිඞ්ගමහවති; තථා චෙවොදහ වං කත්ථ න හොති සභාපරිසායාති ඤ්‍යපකා; ආධිපච්චපරිවාරො; ඡඤ්ඤ පාරිසුද්ධි; පවිසන්ති පපවත්තිසං.

සංඛ්‍යාදි. 21.

එකත්ථ සමාහාරෙ සංඛ්‍යාදි නපුංසකලිඞ්ගමහවති; පඤ්චගවං; චතුපපථං සමාහාරසසක්‍යතා එකවචනමෙව හොති; සමාහාරෙ ඉව—පඤ්චකාපාලො සූවො; තිපුකෙතා.

සිද්ධෙ ච තත්ථ ඡඤ්ඤියා. 22.

ඡඤ්ඤියෙකත්ථ සිද්ධ නපුංසකත්තං හොතෙකත්තඤ්ච; සලිහානං ඡායා සලහ ඡායං; එවං සකුනතානංඡායා, සකුනතඡායං; පාසාදඡායං; පාසාදඡායා; සරඡායං: සරඡායා අමනුස්සා සභාය නපුංසකෙකත්තමහවති; බ්‍රහ්ම සභං; දෙවසභං; ඉන්දසභං; සක්කසභං; සරභසභං මනුස්සසභායං, ධනියසභා; රාජසභා ඉවෙවමාදි සිද්ධ කිං, රාජපුරිසො.

---

* සකසාලං. † කුක්කුරසූකරං, කුක්කුරසූකරා. ‡ සිද්ධ පල.

සත්තදිසු රසෙසා. 23.

නපුංසකෙ වත්තමානස්ස රසෙසා හොති සත්තදිසු; සලත්තවජ්ජාසං—සත්තදිසු ති—කිං, සලත්තවජ්ජාසෙ.

අපස්සාතතස්සාපධානස්ස. 24.

අනතභූතස්සාපධානස්ස අපස්ස සත්තදිසු රසෙසා හොති; බහුමාලො, පොසො; නිකෙකාසම්ති; අතිවාමොරු—අනතස්සාති—කිං, රජ්ජ කඤ්ඤපි සො; අපධානස්සාති-කිං, කුමාරී බ්‍රහමබන්ධු.

ගොස්ස. 25.

අනතභූතස්සාපධානස්ස ගොස්ස සත්තදිසු උ හොති; චිත්තගු—අපධානස්සාතෙව-සුගො; අනතස්සාතෙව—ගොකුලං.

ඉත්ථියමත්ථා. 26.

ඉත්ථියං වත්තමානතො අකාරනතතො නාමස්මා ආපච්චයො හොති; ධම්මදිනතා.

නදාදිතො ඕ. 27.

නදාදිහි ඉත්ථියං ඕපච්චයො හොති; නදිමහි කුමාරී තරුණී වාරුණී ගොතමී.

ගොතො වා

ගාවී, ගො; ආකතිගණෙයං—ඛකාරෙ "ත්‍රත්‍රත්‍රනං ඕමහි තො වා" ති විසෙසනපෙථ.

යක්ඛාදිත්ථිනි ච. 28.

යක්ඛාදිතො ඉත්ථියමිනි හොති ඕ ච; යක්ඛිනී, යක්ඛී; නාගිනී, නාගී; සීහිනී, සීහී.

ආරාමිකාදිහි. 29.

ආරාමිකාදිතො ඉනී හොති ඊත්ථියං; ආරාමිකිනී; අනත්තරාපිකිනී; රජ්ජිනී.

සඤ්ඤායං මානුසො.

මානුසිනී; අඤ්ඤත්‍ර මානුසී.

සුවණ්ණාදිහි නී. 30.

ඉත්ථියමිවණ්ණුව්ණ්ණෙතහි නී හොති බහුලං; සදු පයතපාණිනී; දණ්ඩිනී; භික්ඛුනී; බ්‍රහමබන්ධුනී; පරචිත්තවිදුනී—මාතුආදිතො කසමා න හොති? ඉත්ථිපච්චයං විනාපි ඉත්ථිතතාභිධානතො.

තතිමහානුඤ්ඤඉත්ථ. 31.

තතිමහානුඤ්ඤත්ථෙයෙව ඉත්ථියං නී හොති බහුලං; සාහං අභිංසාරතිනී; තස්සා මුඛසතිනියා; සා වවජ්ජගිඛිනී—අඤ්ඤත්ථෙති—කිං, ධම්මරති.

සරණාදයො. 32

සරණිපපභූතයො නිපච්චයනතා සාධවො භවන්ති; සරණී; පොකඛරණී; ඊස්සත්තං නිපාතනා.

ආචරියා වා යලොපො ච; ආචරිනී; ආචරිසා.

මාතුලාදිතො භරියායං. 33.

මාතුලාදිතො භරියායමානි හොති; මාතුලානී; වාරුණී; ගහපතානී; ආචරියානී.

අභරියායං ඛත්තියා වා; ඛත්තියානී; ඛත්තියා—නදුදිපාඨා භරියායනතු ඛත්තිසී.

උපමාසංඛිතසඛිතසක්ඛතසහසළුවාමලකඛණාදිතුරුතු. 34.

ලාරුසද්ද, උපමාතාදිපුබ්බා ඉත්ථියම්ම හොති; කරභොරු; සංඛිතොරු; සඛිතොරු; සක්ඛතොරු; සහොරු; සළොරු; වාමොරු; ලක්ඛණොරු—ලුති—යොගවිභාගා ලු; ඉතම්බනඩ්ඩ.

ගුවා තී. 35.

ගුවසද්දතො තී හොති ඉත්ථියං; ගුවතී.

නාතානතූනං ඛීමිහි තො වා. 36.

ඛීමිහි නාතානතූනං තො වා හොති; ගවජතී, ගවජානි; සීලවතී; සීලවානි

භවතො භොතො. 37.

ඛීමිහි භවතො භොතාදෙසො හොති වා; භොතී; භවතී.

ගොසසාවඛ. 38.

ගොසද්දස්ස ඛීමිහාවඛ හොති; ගාවී.

පුත්තිස්ස පඨවපුඨවා 39.

ඛීමිහි පුත්තිස්ස පඨවපුඨවා හොන්ති; පුඨවී; පුඨවි—ඨෙ; පඨවී.

සමාසනතුඛ. 40.

සමාසනෙතා අඉති වාධිකරීයති.

පාපාදීහි භූමියා. 41.

පාපාදීහි පරා යා භූමි තස්සා සමාස්නෙතා අ හොති; පාපභූමං; ජාතිභූමං.

සංඛ්‍යතහි. 42.

සංඛ්‍යතහි පරා යා භූමි තස්සා සමාසනෙතා අ හොති; විභූමං; තිභූමං.

නදිගොදාවරීනං. 43.

සංඛ්‍යහි පරාසං නදිගොදාවරීනං සමාසනෙතා අ හොති; පඤ්චනදං; සත්ත ගොදාවරං.

අසංඛ්‍යෙහි චාඤ්ඤලත්තනක්ඛත්තසංඛ්‍යෙහි. 44.

අසංඛ්‍යෙහි සංඛ්‍යහි ච පරා අඤ්ඤලත්ත සමාසනෙතා අ හොති, නො වෙ අඤ්ඤ පදතො අසංඛ්‍යතෙ ච සමාසො වත්තතෙ; නිගගතවඤ්ඤලීහි නිරඛ්‍යුලං; අවඛ්‍යුලං; වෙ අඤ්ඤලියො සමාහටා මඤ්ඤලං—අනක්ඛත්තසංඛ්‍යතෙ සුති—කිං, පඤ්ඤලීහතො; උපඤ්ඤලී—කථං, වෙ අඤ්ඤලී මානමස්සාති, මඤ්ඤලනති—නාත්‍ර සමාසො ඤ්ඤපදරෙව විහිතො මතතාදීනං ලොපෙ කතෙ තතෝ වත්ත තෙ; අඤ්ඤලස්දෙදු වා පමාණවාචීසද්දනතරං—යථා- යෙනඤ්ඤලපපමාණෙන අඤ්ඤලානං සතං පුණ්ණං චතුද්දස වා අඤ්ඤලානීති.

දිසාගොවිසෙසනාදෙසෙහි ච රත්තත්ත. 45.

දිසාදිහි අසංඛ්‍යෙහි සංඛ්‍යෙහි ච පරස්මා රත්තියා සමාසනෙතා අ හොති; දිසරත්තං; අහොරත්තං; වස්සාරත්තං; පුබ්බරත්තං; අපරරත්තං; අඩ්ඪරත්තං; අතිකකනෙතා රත්තිං අතිරත්තෙතා; වෙ රත්තී සමාහටා විරත්තං වා ඤ්ඤ බහුලාධිකාරා—එකරත්තං; එකරත්තී—අනඤ්ඤසංඛ්‍යෙසු ඤෙව—දිසරත්තී, ගෙමනෙතා; උපරත්තී—ඤ්ඤ හොතෙව බහුලං විධානා; සත්තාරත්තං.

ගොවිවපෙ චාලොපෙ. 46.

ගොසද්ද අලොපවිසයා සමාසනෙතා අ හොති න වෙ චපෙ සමාසො අනඤ්ඤපදපෙ අසංඛ්‍යපෙ ච; රාජගවො; පරමගවො; පඤ්ඤගවධනො; දස ගවං—අලොපෙති-කිං, පඤ්ඤ ගොහි කීතො පඤ්ඤ; අවපෙතී—කිං; අජඤ්ඤගාවො—අනඤ්ඤසංඛ්‍යපෙසු ඤෙව-ඉත්තඤ්ඤ; උපඤ්ඤ.

රත්තිඤ්ඤිවදූරගවිවතුරස්සං. 47.

එතෙ සද්ද අඅත්තා නිපච්චනෙතා; රත්තෙතා ච දිවා ච රත්තිඤ්ඤිවං; රත්ති ච දිවා ච රත්තිඤ්ඤිවං; දූරා ච ගාවො ච දූරගවං; චතුස්සො අස්සියො අස්ස චතුරස්සං.

ආයාමෙනුගවං. 48.

අනුගවත්ති නිපච්චතෙ ආයාමෙ ගම්‍යමානෙ; අනුගවං, සකටං—ආයාමෙති-කිං, ගුත්තං පඨා අනුගු.

අකඛිසමාසඤ්ඤපෙ. 49.

අකඛිසමා සමාසනෙතා අ හොති අඤ්ඤපෙ වෙ සමාසො; විසාලනෙත්ත.

දූරුමහ්‍යඛ්ගුලත්ත. 50.

අඟුලත්තා අඤ්ඤපදපෙ දූරුමහි සමාසනෙතා අ හොති; චඟුලං, දූරු; පඨඟුලං—අඟුලිසදිසාවයවං ඛඤ්ඤදිනං විත්ථෙඛපකං දූරුති වුච්ච තෙ—පමාණෙ තු පුබ්බෙ විය සිඛං; සඛරාජසද්ද අකාරත්තාව, සිස්සො පි න දිස්සති—ගාඛිවධනොති පකත්තත්තාරෙන සිඛං.

වි විතිහාරෙ. 51.

ක්‍රියාව්‍යතිහාරෙ ගම්‍යමානෙ අඤ්ඤපදපෙ වත්තමානතො වි හොති; කෙසාකෙසි; දණ්ඩාදණ්ඩි—වකාරො ඉස්සිත්ති විසෙසනපෙතො; සුගතාති දුගත නතීති-පයොගො න දිස්සතෙ.

ලතාවිනාපීයුති තො. 52.

ලතුපපච්චයනෙතහි ඉත්ථිසම්කාරුකාරනෙතහි ච බහුලං කපපච්චයො හොති අඤ්ඤපදපෙ; බහුකත්තුකො; බහුකුමාරිකො; බහුබ්‍රහ්මබන්ධුකො; බහුලනෙත්ත-සුබහු.

වාඤ්ඤතො. 53.

අඤ්ඤෙහි අඤ්ඤපදපෙ කො වා බහුලං හොති; බහුමාලකො; බහුමාලො.

උත්තරපදෙ. 54

එතමඛ්‍යකතං වෙදිතබ්බං.

ඉමස්සිදං. 55.

උත්තරපදෙ පරතො ඉමස්ස ඉදං හොති; ඉදමත්‍රීතා; ඉදපච්චයා; නිග්ගහීතලොපො පස්ස ච විභාවො.

පුං පුම්ස්ස වා. 56.

පුම්ස්ස පුං හොතුත්තරපදෙ විභාසා; පුල්ලිඞ්ගං; පුංලිඞ්ගං.

ට නතානතූනං. 57.

එසං ට හොතුත්තරපදෙ කචි වා; සවමපතිඨා මයං; භගවම්මූලකා නො ධම්මා—බහුලාධිකාරා තරාදිසු ච; පගෙව මහන්තරී; රත්තඤ්ඤැමහන්තං

ඤ. 58,

එසං ඤ හොතුත්තරපදෙ; ගුණවනතපතිඨොස්මි.

මනාදත්‍රපාදීනමො මයෙ ච. 59.

මනාදීනමාපාදීනං ච ඔ හොතුත්තරපදෙ මයෙ ච; මනොසෙඨා; මනොමයා; රජොජලලං; රජොමයං; ආපොගතං; ආපොමයං; අනුයන්ති දිසොදිසං.

පරස්ස සංඛ්‍යාසු. 60.

සංඛ්‍යාසුත්තරපදෙසු පරස්ස ඔ හොති; පරොසතං; පරොසහස්සං—සංඛ්‍යාසූති-කිං, පරදත්තූපජීවිනො,

ජනො පුථස්සු. 61.

ජනෙ උත්තරපදෙ පුථස්ස උ හොති; අරියෙහි පුථගෙවායං ජනොති පුථුජ්ජනො.

සො ජස්සාහායතනෙ වා. 62.

අහෙ ආයතනෙ චුත්තරපදෙ ජස්ස සො වා හොති; සාහං; ජාහං; සළායතනං; ජළායතනං.

ලතුපිතාදීනමාරඛ්‍රඛ්. 63.

ලතුපච්චයන්තානං පිතාදීනඤ්ච යථාකකමමාරඛ්‍රඛ්‍ර වා හොත්‍රුත්තරපදෙ; සත්‍රාරදස්සනං; කත්‍රාරනිද්දෙසො; මාතරපිතරො—වාණෙව—සත්‍රුදස්සනං; මාතාපිතරො.

විජ්ජායොනිසඞ්ඛ්‍රාතානමා තත්‍ර චජෙ. 64.

ලතුපිතාදීනං විජ්ජාසඞ්ඛ්‍රාතානං යොනිසඞ්ඛ්‍රාතානං ච තෙසඤ්ඤෙව ලතුපිතාදිසු විජ්ජායොනිසඞ්ඛ්‍රාතසුත්තරපදෙසු චජෙ විසයෙ ආ හොති; හොතාපොතාරො; මාතාපිතරො—ලතුපිතාදීනඤ්ඤෙව—පුත්ත්‍රභාතරො; තත්‍රෙති-කිං, පිතු පිතාමහා; චජෙති-කිං, මාතුභාතා; විජ්ජායොනිසඞ්ඛ්‍රාතන්ති—කිං, ජ්‍රතු භත්‍රතාරො.

පුතෙ. 65.

පුතෙ උත්තරපදෙ චජෙ විසයෙ ලතුපිතාදීනං විජ්ජායොනිසඞ්ඛ්‍රාතානමා හොති; පිතාපුත්තා; මාතාපුත්තා.

විසමං. 66.

විපච්චයනෙන උත්තරපදෙ ආ හොති; කෙසා කෙසී; මුඤ්ඤා මුඤ්ඤී.

ඉත්ථියම්භාසිතපුම්තාපි පුමෙවෙකත්ථෙ. 67.

ඉත්ථියං වත්තමානෙ එකත්ථෙ සමානාධිකරණෙ උත්තරපදෙ පරෙ භාසිත පුමා ඉත්ථී පුමෙව හොති; කුමාරභරියො; දිසජ්ඛෙසා; සුවජ්ජයො —— ඉත්ථී යන්ති-කිං, කල්‍යාණී පධානමෙසං කල්‍යාණ්‍යපධානා; භාසිතපුමෙති-කිං, කඤ්ඤභරියො; ඉත්ථීති-කිං; ගාමණිකුලං දිසි අස්ස ගාමණිදිසී; එකත්ථෙ ති-කිං, කල්‍යාණීයා මාතා කල්‍යාණීමාතා.

සබ්බිපච්චයෙ. 68.

භාසිතපුම්නපි පච්චයෙ ඉත්ථි පුමෙව හොති; ව්‍යත්තතරා; ව්‍යත්තතමා.

සඛාදයො වුත්තිමත්තෙ. 69.

ඉත්ථිවාචකා සඛාදයො වුත්තිමත්තෙ පුමෙව හොන්ති; තස්සා මුඛං තම්මුඛං; තස්සං තත්‍ර; තාය තතො; තස්සං වෙලායං තදා.

ජායාය ජයං පතිම්හි. 70.

පතිම්හි පරෙ ජායාය ජයං හොති; ජයම්පති —— ජානිපතීති—පකත්‍යන්ත රෙන සිද්ධං; තථා දම්පති ජම්පත්‍යාති.

සඤ්ඤායමුදෙදකස්ස. 71.

සඤ්ඤායමුදකස්සුත්තරපදෙ උදුදෙසො හොති; උදධි; උදපානං.

කුම්භාදිසු වා. 72.

කුම්භාදිසුත්තරපදෙසු උදකස්ස උදුදෙසො වා හොති; උදකුම්භො, උදක කුම්භො; උදපත්‍යො, උදකපත්‍යො; උදබින්දු, උදකබින්දු —— ආකතිගණෙයං.

සොතාදිසු ලොපො. 73.

සොතාදිසුත්තරපදෙසු උදකස්ස උස්ස ලොපො හොති; දකසොතං; දකරතඛසො.

ට නක්ඛත්තස්ස. 74.

උත්තරපදෙ නක්ඛත්තස්ස ට හොති; අබ්‍රාහ්මණෙ —— ඤකාරො කිං, කෙවලස්ස මා හොතු; පාමනපුත්‍රෙතා.

අන් සරෙ. 75.

සරාදෙ උත්තරපදෙ නක්ඛත්තස්ස අන් හොති; අනත්‍රඛානං.

නඛාදයො. 76.

නඛාදයො සද්දා අනත්‍රතාදෙසා නිපච්චනෙන; නාස්ස ඛමත්‍රීති නඛො; අඛමඤ්ඤං —— සඤ්ඤාසද්දෙසු ච නිපජ්ජත්‍රිමත්‍රානං යථාකථඤ්ඤි කත්‍රඛඛං.

නාස්ස කුලමත්‍රීති නකුලො; අකුලමඤ්ඤං; නඛ නකුල නපුංසක නත්‍රඛ ත්‍රත නාක එවමාදි.

නාගො වාපපාණිනි. 77.

නගඉච්චපාණිනි වා නිපච්චතෙ; නගා, රුහකා; නගා, පබ්බතා; අගා, රුහකා; අගා, පබ්බතා —අපපාණිනීති-කිං, අගො වසලො සීතෙන.

සහස්ස සොසඤ්ඤපේඡ. 78.

අසඤ්ඤපදපච්චුත්තිම්හි සමාසෙ උත්තරපදෙ පරෙ සහස්ස සො වා හොති; සපුත්තො, සහපුත්තො; අසඤ්ඤපේඡති-කිං, සහ කළා සහ යුජ්ඣිතා.

සඤ්ඤුයං. 79.

සහස්සුත්තරපදෙ සො හොති සඤ්ඤුයං; සාස්සපේඡං; සපලාසං.

අපච්චෙ. 80.

අපච්චෙ ගම්‍යමානෙ සහස්ස සො හොතුත්තරපදෙ; සාහජ්ජ, කපොතො; සපිසාචා, වාතමණ්ඩලිකා.

අකාලෙ සහපේඡ. 81.

සකත්ථපධානස්ස සහසද්දස්ස අකාලෙ උත්තරපදෙ සො හොති; සම්පත්තං බ්‍රහමං සබ්‍රහ්මං; සචක්කං නිධෙහි, සඛුරං —අකාලෙති—කිං, සහපුබ්බණ්හං; සහාපරණ්හං.

ගණට්ඨානාධිකෙසු. 82.

ගණට්ඨානෙ ආධිකේ‍ය ච වත්තමානස්ස සහස්ස සො හොතුත්තරපදෙ; සකලං ජොතිමසීකෙ; සබ්‍රහ්මචාරිකානං —කාලපේඡ ආරම්භො; ආධිකේ‍ය-සදෙණ්ඩිකා; සමාසක්කො කහාපණෙ; නිච්චපේඡ සමාරම්භො.

සමානස්ස පකාදිසු වා. 83.

පකාදිසුත්තරපදෙසු සමානස්ස ස හොති වා; සපකෙඛා, සමානපකෙඛා; සජොති, සමානජොති —පකාදිසුති—කිං, සමානසීලො; පකඛ ජොති ජනපද රත්ති පත්තිනී පත්ති නාම ඛන්ධ බ්‍රහ්මචාරී නාම ගොත්ත රූප ඨාන වණ්ණ වයො වචන ධම්ම ජාතිය සච්ච.

උදරෙ ඉයෙ. 84.

උදරෙ ඉයෙ පරෙ පරතො සමානස්ස සො වා හොති; සොදරියො; සමානොදරියො —ඉයෙති-කිං, සමානොදරතා.

රීරිකඛෙසු. 85.

එතෙසු සමානස්ස සො හොති; සරී; සරිකෙඛා; සරිසො.

සබ්බාදීනම්හි. 86.

රීරිකඛෙසු සබ්බාදීනම්හි හොති; සාදී; සාදිකෙඛා; සාදිසො.

නතාතිම්මානං වාකීති. 87.

රීරිකඛෙසු නතාසද්දකිංසද්දඉමසද්දානං වාකීති හොන්ති යථාක්කමං; භවාදී; භවාදිකෙඛා; භවාදිසො; කීදී; කීදිකෙඛා, කීදිසො; ඊදී, ඊදිකෙඛා; ඊදිසො.

තුම්හාමහානං තාමේකසම්. 88.

රීරිකඛකෙසු තුම්හාම්හානං තාමා හොතෙකසම්ං යථාසංඛ්‍යං; තාදී, තාදිකෙඛා, තාදිසො; මාදී; මාදිකෙඛා, මාදිසො——එකසම්ිනති—කිං, තුම්හාදී; අම්හාදී; තුම්හාදිකෙඛා; අම්හාදිකෙඛා; තුම්හාදිසො; අම්හාදිසො.

තංමමඤ්ඤත්‍ර. 89.

රීරිකඛකනතකොඤ්ඤසම්ං උභතරපදෙ තුම්හාමහානමෙකසම්ං තංමං හොතති යථාසංඛ්‍යං; තදීපා; මදීපා; තංසරණ; මංසරණ——තයෙත ගො මයෙත ගොති—බිත්තුලොපො.

වෙතසෙසව්. 90.

රීරිකඛකෙඤ්ඤෙතසෙසව් වා හොති; එදී, එතාදී; එදිකෙඛා, එතාදිකෙඛා; එදිසො, එතාදිසො.

විධාදිසු ච්ඡස දු. 91.

ච්ඡස දු හොති විධාදිසු; දුවිධො; දුපවවං; එවමාදි.

දි ගුණාදිසු. 92.

ගුණාදිසු ච්ඡස දි හොති; දිගුණං; දිරතනං; දිගු; එවමාදි.

තිසව. 93.

තිසු ච්ඡස අ හොති; වතතිඛඛතතුං; වතතිපතතපුරං.

ආ සංඛ්‍යයාසතාදෙනඤ්ඤපෙව්. 94.

සංඛ්‍යයමුත්තරපදෙ ච්ඡස ආ හොතසතාදෙනඤ්ඤපෙව්; බාදස; බාවීසති; බතතිංස; සංඛ්‍යයනති—කිං, දිරතනං; අසතාදෙති—කිං, විසතං; විසහසසං; අනඤ්ඤපෙවති-කිං, විදසා.

තිඤ්ඤස. 95.

සංඛ්‍යයමුත්තරපදෙ තිසස ඒ හොතසතාදෙනඤ්ඤපෙව්; තෙරස; තෙවීස; තෙතතිංස——සංඛ්‍යයනෙඛව—තිරතනං; අසතාදෙඛෙව-තිසතං; අනඤ්ඤපෙවෙඛව—තිවතුකා.

චතතාලීසාදෙ වා. 96.

තිඤ්ඤ වා හොති චතතාලීසාදෙ; තෙවතතාලීස, තිවතතාලීස; තෙපඤ්ඤස; තිපඤ්ඤස; තෙසඨි, තිසඨි; තෙසතතති, තිසතතති; තෙඅසීති, තිසීති; තෙනවුති, තිනවුති——අසතාදෙඛෙව—තිසතං.

ච්ඡසා ච. 97.

අසතාදෙනඤ්ඤපෙව් චතතාලීසාදෙ ච්ඡෙ වා හොති ආ ච; වෙවතතාලීසං, වාවතතාලීසං, ච්චතතාලීසං; වෙපඤ්ඤසං, වාපඤ්ඤසං, ච්පඤ්ඤසං; ඉඛවාදි.

බාවතතාලීසාදෙ. 98.

ච්ඡස බා වා හොතවතතාලීසාදෙනඤ්ඤපෙව්; බාරස, වාදස; බාවීසති, වාවීසති; බතතිංස, වතතිංස——අවතතාලීසාදෙති—කිං, ච්චතතාලීස.

වීසතිදසෙසු පචසස පණ්ණුපනනා. 99.

වීසතිදසෙසු පරෙසු පචසස පණ්ණුපනනා හොනති වා යථාකකමං; පණ්ණුවීසති, පචවීසති; සතතරස; පචදස.

චතුසස චුවො දසෙ. 100.

චතුසස චුවො හොනති වා දසසදෙ පරෙ; චුදදස, චොදදස, චතුදදස.

ජිඤ්ඤ සො. 101.

ජසස සො ඉවවයමාදෙසො හොති දසසදෙ පරෙ; සොළස.

එකඤ්ඤානමා. 102.

එකඅඤ්ඤානං ආ හොති දසෙ පරෙ; එකාදස; අඤ්ඤරස.

ර සංඛතඉනා වා. 103.

සංඛතඉනො පරසස දසසස ර හොති විභාසා; එකාරස, එකාදස; බාරස, බාදස; පණ්ණරස, පචදස; සතතරස, සතතදස; අඤ්ඤරස, අඤ්ඤදස—පතනබාදෙසෙසු නිචචං ඉධ න හොති; චතුදදස.

ජතිහි ලො ච. 104.

ජතිහි පරසස දසසස ලො හොති රො ච; සොළස; සොරස; තෙළස; තෙරස.

චතුත්ථතතියානම්ඛත්තියා. 105.

අඛඛා පරෙසං චතුත්ථතතියානං ඛත්තියා හොනති යථාකකමං; අඛඛින චතුත්ථො අඛත්තියො; අඛඛින තතියො; අඛඛිතියො—කථං, අඛඛිතෙ යෙනති—සකතෙ ණෙ උතතරපදවුඬි.

දුතියසස සහ දියඛත්දිවඛඤ්ඤා. 106.

අඛඛා පරසස දුතියසස සහ අඛඛසදෙන දියඛඤ්දිවඛඤ්ඤා හොනති; අඛඛින දුතියො දියඛඤ්ඤා; දිවඛඤ්ඤා වා.

සඉර කද් කුසසුතතරඉතෙ. 107.

කුසසුතතරපදතෙ වතතමානසස සරාදෙ උතතරපදෙ කදදෙසො හොති කදනනං; කදසනං—සරෙති-කිං, කුපුතෙනා; උතතරතෙති-කිං, කුබ ඛො; රජ.

කාඅපතෙ. 108.

අපතෙ වතතමානසස කුසස කා හොතුතතරපදතෙ; අපකං ලවණං කාලවණං.

පුරිසෙ වා. 109.

කුසස පුරිසෙ කා හොති වා; කාපුරිසො, කුපුරිසො—අසමපපතතවිභාසා—අපතෙ තු පුබබෙන නිචචං හොති; ඊසං පුරිසො කාපුරිසො.

පුබබාපරජජසායම්ජෙඛ්ඛාහසස ණෙහා. 110.

පුබබාදිඉතතරපදසස අහසස ණෙහාදෙසො හොති; පුබබණෙහා; අපර ණෙහා; අජජණෙහා; සායණෙහා; මජඛ්ඛණෙහා.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ වතකරණෙ ඛුතතියං සමාසකණ්ඩො නිට්ඨිතො.

———*———

ණ්ණ වාපච්චෙ. 1.

ජඤ්ඤතො නාමස්මා වා ණ්ණපච්චයො හොතපච්චෙ ගිරිධෙය්යෙ; ණ්ණකාරෙ වුඩ්ඪත්ථො; එවමඤ්ඤත්‍රාපි; වසිට්ඨස්සාපච්චං වාසිට්ඨො, වාසිට්ඨී, වාසිට්ඨං වා; ඔපගවො, ඔපගවී, ඔපගවං * — වෙති-වාක්‍යසමාසවිකප්පත්ථං තස්සාති කාරෙ සකත්ථවසි.

වච්ඡාදිතො ණ්ණාණ්ණායනා. 2.

වච්ඡාදිහි අපච්චපච්චයනෙහි හොන්තාදිහි ච සද්දෙහි ණ්ණ ණ්ණායනපච්චයා වා හොන්තපච්චෙ; වච්ඡානො, වච්ඡායනො; කච්චානො, කච්චායනො — යාගමෙ — කාතියානො; මොග්ගල්ලානො, මොග්ගල්ලායනො; සාකටානො, සාකටායනො; කණ්හානො, කණ්හායනො; ඉච්චාදි.

කතාතිකාවිධවාදිහි ණ්ණෙය්‍යණ්ණෙරා. 3.

කතතිකාදිහි විධවාදිහි ච ණ්ණෙය්‍යණ්ණෙරා වා යථාක්‍රමං හොන්තපච්චෙ; කතතිකෙය්‍යෙ; වෙනතෙය්‍යෙ; භාගිනෙය්‍යෙ; ඉච්චාදි — වෙධවෙරෙ; වඩ්ඪකෙරෙ; නාලිකෙරෙ; සාමණ්ණෙරෙ; ඉච්චාදි.

ණ්‍ය දිච්චාදිහි. 4.

දිතිපභුතිහි ණ්ණ වා හොන්තපච්චෙ; දෙච්චො; ආදිච්චො; කොඩ්ඩඤ්ඤ; ගඞ්ගෙය්‍යෙ; භාතබ්බො; ඉච්චාදි.

ආණි. 5.

අකාරන්තතො ණී වා හොන්තපච්චෙ; දණ්ඩී; දන්තී; දෙණී; වාසවී; වාරුණීච්චාදි.

රාජතො ඤ්ඤ ජාතියං. 6.

රාජසද්දතො ඤ්ඤ වා හොන්තපච්චෙ ජාතියං ගම්‍යමානායං; රාජඤ්ඤ — ජාතියන්ති කිං; රාජපච්චං.

ඛත්තා යියා. 7.

ඛත්තසද්ද යඉයා හොන්තපච්චෙ ජාතියං; ඛත්තෙය්‍ය, ඛත්තියො; ජාතිය නෙත්ථිව-ඛත්තී.

මනුතො ස්සස්ස ණ්. 8.

මනුසද්දතො ජාතියං ස්සස්ස ණ්හොන්තපච්චෙ; මනුස්සො, මානුසො; ඉත්ථියං-මනුස්සා, මානුසී — ජාතියනෙත්ථිව-මාණ්ඩවො.

ජනපදනාමස්මා ඛත්තියා රඤ්ඤ ච ණ්. 9.

ජනපදස්ස යං නාමං තන්නාමස්මා ඛත්තියාපච්චෙ රඤ්ඤ ච ණ්ණ හොති; පඤ්චාලො; කොසලො; මාගධො; ඔක්කාකො — ජනපදනාමස්මාති-කිං, දසරථො; ඛත්තියාති-කිං, පඤ්චාලස්ස බ්‍රාහ්මණස්සාපච්චං පඤ්චාලි.

ණ්‍ය කුරුසිව්හි. 10.

කුරුසිව්හපච්චෙ රඤ්ඤ ච ණ්ණ්‍ය හොති; කොරව්‍යො, සෙව්‍යො.

---

* "ඔපගවො" ඉච්චාදි සබ්බත්ථ.

ණ රාගා තෙන රත්තං. 11.

රාගවාචිතතියන්තතො රත්තම්වෙවත්තම්හි අපෙ ණො හොති; කසාවෙන රත්තං කාසාවං; කොසුම්භං; කාලිදං—රාගාති—කිං, දෙවදත්තෙන රත්තං වත්ථං; ඉධ කසමා න හොති? නීලං පීතන්ති—ගුණවචනතතා විනාපි ණෙන ණත්ථසංකිඛානතො.

නාතබ්බතෙනාදුයුත්තෙතානා කාලෙ. 12.

තතියන්තතො නාතබ්බතා තෙන ලක්ඛිතෙ කාලෙ ණො හොති තං වෙ නාතබ්බත්තමිදුයුත්තං හොති; ඨුසසි, රත්ති; ඨුසෙසා, අහො—නාතබ්බතෙත නෙති-කිං; ගුරුනා ලක්ඛිතා රත්ති; ඉදුයුත්තෙතනෙති-කිං, කත්තිකාය ලක්ඛිතො මුහුත්තො; කාලෙති-කිං, ඨුසෙසන ලක්ඛිතා අත්ථසිද්ධි—අජ්ජකත්තිකාති-කත්තිකායුත්තෙත වත්තෙ කත්තිකාසදෙදු වත්තතෙ.

සාසස දෙවතා පුණ්ණමාසි. 13.

සෙති පඨමන්තා අසසාති ඡට්ඨෙ ණො භවති යං පඨමන්තං සා වෙ දෙවතා පුණ්ණමාසි වා; සුගතො දෙවතා අසසාති සොගතො; මාහිසො; යාමො; වාරුණො; ඨුසසි පුණ්ණමාසි අසස සම්බන්ධිනීති ඨුසෙසා, මාසො; මාඝො; එගහුනො; චිත්තො; වෙසාඛො; ජෙට්ඨමූලො; ආසාළ්හො; සාවණො; පොසපාදො; අසසයුජො; කත්තිකො; මාගසිරො—පුණ්ණමාසීති-කිං, ඨුසසි පවත්ති අසස—පුණ්ණමාසී ච භතකමාසසම්බන්ධිනී න හොති; පුණ්ණමා අසසනති නිබ්බචනා—අතො එව නිපාතනා ණො සාගමො ච මාසසුතියං ච න සම්බදසරත්තාදෙ විසි.

තමධීතෙ තං ජානාති තාණිතා ච. 14.

දුතියන්තතො තමධීතෙ තංජානාතීති එතෙසුඡට්ඨෙසු ණො හොති කොණ්ඩිකො ච; වාකරණමධීතෙ ජානාති වා වෙයාකරණො; ජානදසො; කමකො; පදකො; වෙනයිකො; සුත්තන්තිකො—විත්ථාරගහණං ප්‍රථගෙව විධානත්ථං ජානනස්ස ච අපෙක්ඛිතවිසයභාවදස්සනත්ථං පසිඛ්‍රපසංගහත්ථං ච.

තස්ස විසයෙ දෙසෙ. 15.

ඡට්ඨියන්තා විසයෙ දෙසෙ රූපෙ ණො හොති; වසාතීනං විසයො දෙසො වාසාතො—දෙසෙති කිං, චක්ඛුස්ස විසයො රූපං; දෙවදත්තස්ස විසයො නුවාකො.

නිවාසෙ තත්තනාමෙ. 16.

ඡට්ඨියන්තා නිවාසෙ දෙසෙ තත්තනාමෙ ණො හොති; සිවීනං නිවාසො දෙසො සෙබ්බො; වාසාතො.

අදූරභවෙ. 17.

ඡට්ඨියන්තා අදූරභවෙ දෙසෙ තත්තනාමෙ ණො හොති; විදිසාය අදූරභවං වෙදිසං.

තතිය නිබ්බචන. 18.

තතියතතා නිබ්බචන දෙසෙ තතනාමෙ ණො හොති; සුසඛෙන නිබ්බ
තතා කොසම්බී, නගරී; කාකන්දී; මාකන්දී; සගසෙන නිබ්බනතා සාහසී,
පරිබ්බ හෙතුම්හි කත්තරි කරණෙ ච යථායොගං තතියා.

තම්ධත්ථ. 19.

තතනි පඨමනතා ඉධාති-සත්තමියෙ දෙසෙ තනනාමෙ ණො හොති
යතතං පඨමනතමහි වෙ; උදුම්බරා අස්මිං දෙසෙ සතතිති ඔදුම්බරෝ;
බාදරෝ; බ්බ්බජෝ.

තත්‍ර භවෙ. 20.

සත්තමියතතා භවපෙ ණො හොති; උදකෙ භවො ඔදකො; ඔරසො;
ජානපදෙ; මාගධො; කාපිලවත්ථවො; කොසඛො.

අජ්ජාදිහි තනො 21.

භවපෙ අජ්ජාදිහි තනො හොති; අජ්ජ භවො අජ්ජතනො; ඝිතතනො;
හියතතනො.

පුරතො ණො ච. 22.

පුරි ඉච්චසමා භවපෙ ණො හොති තනො ච; පුරණො; පුරතනො.

අමාවා ණ්ණ. 23.

අමාසද්දතො අණ්ණ හොති භවපෙ; අමණ්ණ.

මජ්ඣාදිතත්ථිමො. 24.

මජ්ඣාදිහි සත්තමියන්තහි භවපෙ ඉමො හොති; මජ්ඣිමො; අන්ති
මො—මජ්ඣ අනත හෙඨා උපරි බර පාර පච්ඡා අබ්බනතර පච්චනත.

කණ්ණණ්ණණ්ණ්ණකණ්ණ. 25.

සත්තමියතතා එතෙ පච්චයා හොනති භවපෙ; කණ්ණ-කුසිනාරයං භවො
කොසිනාරකො; මාගධකො; ආරඤ්ඤකො, විහාරෙ—ණ්ණ්ණ-ගඛ්ඛ
යෙත; පඛ්ඛතෙයෙත; වානෙයෙත—ණ්ණ්ණක—කොලෙය්‍යකො—
බාරාණසෙය්‍යකො; චමෙපය්‍යකො; මිපිලෙය්‍යකොති—ණ්ණ්ණකො—ය-
දිබ්බො; ගමෙමා;—ඉය-ගාමියො; උදරියො; දිවියො; පඨාලියො; බොධ
පක්ඛියො; ලොකියො.

ණිකො. 26.

සත්තමියතතා භවපෙ ණිකො හොති; සාරදිකො, දිවසො; සාරදිකා,
රත්ති.

තමස්ස සිප්පං සීලං පණ්ණං පහරණං පයොජනං 27.

පඨමනතා සිප්පාදිවාචකා අස්සෙති ඡඨපෙ ණිකො හොති; වීණාවාදනං
සිප්පමස්ස වෙණිකො; මොදකිකො; වංසිකො; පංසුකූලධාරණං සීලමස්ස
පංසුකූලිකො; තෙචීවරිකො; ගන්ධො පණ්ණමස්ස ගන්ධිකො; තෙලිකො;

ගොළිකො; වාපො පහරණමස්ස වාපිකො; තොමරිකො; මුග්ගරිකො; උපධිපපයොජනමස්ස ඔපධිකං; සාතිකං; සාහසිකං.

තං හනතීරහති ගච්ඡතුඤ්ඤති චරති. 28.

දුතියනතා හනතීති එවමාදිසබ්බපදේසු ණිකො හොති; පක්ඛිහි-පක්ඛිනො හනතීති පක්ඛිකො; සාකුණිකො; මායූරිකො ——— මවෙජහි—මවජිකො; මෙනිකො ——— මිගෙහි-මාගවිකො; හාරිණිකො; සූකරිකොති-ඉකො ——— සතමරහතීති සාතිකං; සහස්සිකං; එකිපසස්සිවිධං අරහතීති එකිපසසිකො; සාහසිකො ——— සහසසියොජිධ, ඉයො; පරදාරං ගච්ඡතීති පාරදාරිකො; අගතිකො; පඤ්ඤාසයොජනිකො; බදරෙ උඤ්ඤතීති බාදරිකො; සාමාකිකො; ධම්මං චරතීති ධම්මිකො; අධම්මිකො; [ආරාමිකො].

තෙන හතං කීතං බඩ්ඩමිසඤ්ඤතං සංසඨං හතං හනති ජිතං ජයති දිබ්බති ඛණති තරති චරති වහති ජීවති. 29.

තතියනතා කතාදිසබ්බපදේසු ණිකො හොති; කායෙන කතං කායිකං; වචසිකං; මානසිකං; වාතෙන කතො ආබාධො වාතිකො; සතෙන කීතං සාතිකං; සාහසිකං; මූලතොව ——— දෙවදත්තෙන කීතොති න හොති තදත්ථාපපත්තියා ——— චරතනාය බඩ්ඩො චාරතනිකො; ආයසිකො; පායසිකො, සතෙන අභිසඤ්ඤතං සංසඨං වා සාතිකං; ගොළිකං; දධිකං; මාරිච්චිකං ——— ජාලෙ න ගතො හනතීති වා ජාලිකො; බාලිසිකො ——— අනෙකෙහි ජිතමනෙකිකං; සාලාකිකං; අනෙකෙහි ජයති දිබ්බති වා අනෙකිකො; ඛණිතතියා ඛණිතීති ඛාණිතිකො; කුදඤ්ලිකො ——— දෙවදත්තෙන ජිතමඛඤ්ලෙන ඛණිතීති න හොති තදත්ථානවගමා ——— උඩුමෙපන තරතීති ඔඩුපිකො, උඩුමිකොති-ඉකො ——— ගොප්‍රවජිකො; නාවිකො ——— සකටෙන චරතීති සාකටිකො; රථිකො; පරපිකොති; ඉකො ——— ඛණ්ඩෙන වහතීති ඛණ්ඩිකො; අංසිකො; සීසිකොති—ඉකො ——— වෙතනෙන ජීවතීති වෙතනිකො ——— භතිකො; කයිකො; විකයිකො; කයවික්කයිකොති-ඉකො.

තස්ස සංවත්තති. 30.

චතුත්ථීනතා සංවත්තති අස්සිං අත්ථෙ ණිකො හොති; පුනබ්භවාය සංවත්තතීති පොනොභවිකො; ඉත්ථියං—පොනොභවිකා; ලොකාය සංවත්තතීති ලොකිකො; සුට්ඨු අගෙහාති සගෙහා—සගෙහාය සංවත්තතීති සොවගෙහිකො; සඤ්ඤාවක් තදම්නාදිපාඨා ——— ධනාය සංවත්තතීති ධඤ්ඤං;-සො.

තතො සම්භූතමාගතං. 31.

පඤ්චම්‍යනතා සම්භූතමාගතනති එතෙසුඤ්ඤපදේසු ණිකො හොති; මාතිතො සම්භූතමාගතං වා මාතිකං; පෙත්තිකං ——— ණ්‍යරියණිණ්‍රතපි දිස්සතෙ ——— සුරත්තො සම්භූතං සොරහ්‍යං; ඵනතො සම්භූතං ඵනුඤ්ඤං; පිතිතො සම්භූතො පෙත්තියො; * මාතියො, මත්තියො, මඩ්ඩෙවා-වා.

---

* පෙත්තයො.

තත්ථ වසති විදිතො ගතො නිස්සිතො. 32.

සත්තමීඅත්ථතා * තත්ථ වසතීතිවිවාදිඅත්ථේසු ණිකො හොති; රුක්ඛමූලෙ වසතීති රුක්ඛමූලිකො; ආරඤ්ඤිකො; සොසානිකො; ලොකෙ විදිතො ලොකිකො; චතු මහාරාජෙසු ගතො චාතුම්මහාරාජිකො; චාරෙ නිස්සිතො දෙවාරිකො; දසෙසාවක් තදමිනාදි පාඨා — භවාගාරිකො-ඉකො — සව කම්මිකො — කිරියා-ජාතිකිරියා; අත්ථිකිරියා.

තාසඉදං. 33.

ඡට්ඨීඅත්ථතා ඉදම්වචත්ථං අත්ථෙ ණිකො හොති; සඞ්ඛ්‍යස්ස ඉදං සඞ්ඛ්‍යිකං; පුඤ්ඤලිකං; සත්‍යපුත්‍රිකො; නාථපුත්‍රිකො; ජෙතදත්‍රිකො — ඝිතෙ-සකියො; පරකියො; නිසෙ-අත්ථනිසං; කෙ-සකො; රාජකං, සකිං.

ණො. 34.

ඡට්ඨීඅත්ථතා ඉදම්වචත්ථං අත්ථෙ ණො හොති; කව්වායනස්ස ඉදං කව්වායනං, ව්‍යාකරණං; සොත්‍රියං, සාසනං; මාහිසං, මංසාදි.

ගවාදිහි ඤො. 35.

ගවාදිහි ඡට්ඨීඅත්ථෙහි ඉදම්වචත්ථං අත්ථෙ ඤො හොති; ගුත්‍රස්ස ඉදං ගව්‍යං, මංසාදි; කබ්‍යං; දබ්බං †.

පිතිතො භාතරි රෙය්‍යණ්. 36.

පිතුසද්දතො භාතරි රෙය්‍යණ් හොති; පිතුභාතා පෙත්තෙය්‍යො.

මාතිතො ච භගිනියං ජො. 37.

මාතිතො පිතිතො ච තෙසං භගිනියං ජො හොති; මාතුභගිනී මාතුච්ඡා; පිතුභගිනී පිතුච්ඡා — කප්ං, මාතුලොති මාතුලාදිඅත්ථානීති නිපාතනා.

මාතාපිතූහි ඤාමහො. 38.

මාතාපිතූහි තෙසං මාතාපිතූහි ඤාමහො හොති; මාතුමාතා මාතාමහී; මාතු පිතා මාතාමහො; පිතුමාතා පිතාමහී; පිතුපිතා පිතාමහො — න ඤාමහං ඛ්‍යං පඤ්චකාඤ්ඤඛ්‍යිකා.

ගිතො රෙය්‍යණ්. 39.

මාතාපිතූහි ගිතො රෙය්‍යණ් හොති; මාතෙය්‍යො; පෙත්තෙය්‍යො.

නිඤ්ඤඤ්ඤතාපපපරිතාගරසසදයාසඤ්ඤස්ස ඤො. 40.

නිඤ්ඤාදිඅත්ථෙසු නාමස්ස ඤො හොති; නිඤ්ඤං-මුණ්ඩකො; සමණ්ඩකො; අඤ්ඤතෙ-කස්සායං අසෙසාති අස්සකො — පයොගසාමත්‍රියා සඞ්ඛ්‍යිව සෙසානවගමොවගම්‍යතෙ — අපපෙථ-තෙලකං; සත්‍යකං — පරිතාන පෙථ-හත්‍රී විය හත්‍රීකො; අස්සකො; බලිවද්දකො — රසෙස-මානුස කො; රුක්ඛකො; පිලක්ඛකො — දයාසං-පුත්‍රකො; වච්ඡකො — සඤ්ඤසං-මොරො විය මොරකො.

---

* සත්තමීඅත්ථතා, † ගබ්‍යං,මංසාදි; කබ්බං දබ්බං.

තාමස්ස පරිමාණං ණිකො ච. 41.

පඨමන්තා අස්සෙති අස්මිං අත්ථේ ණිකො හොති කො ච; තං වෙ පඨමන්තං පරිමාණං භවති; පරිමීයතෙනෙනෙති පරිමාණං—දෙණෙ පරිමාණමස්ස දෙණිකො, ඒකි; බාරසතිකො; බාරසහස්සිකො; ආසීතිකො, චසො; උපඩ්ඪකාසිකං බිඩොහනං; පඤ්චකං; ජඝනං.

යතොතෙහි තතොතො. 42.

යාදිහි පඨමන්තෙහි අස්සෙති ජඨත්ථේ තතොකො හොති තං වෙ පඨමන්තං පරිමාණං භවති; යං පරිමාණමස්ස යතතකං; කතතකං; එතතකං—ආවතකො-යාවතකො; තාවතකො.

සබ්බා චාවතතු. 43.

සබ්බතො පඨමන්තෙහි යාදිහි ච අස්සෙති ජඨත්ථේ ආවතතු හොති තං වෙ පඨමන්තං පරිමාණං භවති; සබ්බං පරිමාණමස්ස සබ්බාවතතං; යාවතතං; තාවතතං; එතාවතතං.

කිමිහා රතිරිවරිවතතරිතතතා. 44.

කිමිහා පඨමන්තා අස්සෙති ජඨත්ථේ රතිරිවරිවතතරිතතකා හොන්ති තං වෙ පඨමන්තං පරිමාණං භවති; කිංසංඛ්‍යානං පරිමාණමස්ස කති; එතෙකිව; කිවතකං; කිතතකං—රිවතෙතා සත්‍යවතො අසංඛ්‍යෙ.

සංජාතං තාරකාදිතාව්තො. 45.

තාරකාදිහි පඨමන්තෙහි අස්සෙති ජඨත්ථේ ඉතො හොති තෙ වෙ සංජාතා හොන්ති—තාරකා සංජාතා අස්ස තාරකිතං, ගගණං; පුප්ඵිතො රුක්ඛො පල්ලවිතා ලතා.

මානෙ මිතොතා. 46.

පඨමන්තා මානවුත්තිතො අස්සෙති අස්මිං අත්ථේ මතෙතා හොති; පලං උම්මානමස්ස පලමතතං; හත්ථො පරිමාණමස්ස හත්ථමතතං; සතං මානමස්ස සතමතතං; දෙණෙ පරිමාණමස්ස දෙණිමතතං—අභෙදෙපචාරා දෙණෙජිපි හොති.

තාගොඝා චුඩං. 47.

උඩමානවුත්තිතො අස්සෙති ජඨත්ථේ තගොඝා හොති මතතා ච; ජණ්ණුතගතං; ජණ්ණුවතතං.

ණෙ ච පුරිසා 48.

පුරිසා පඨමන්තා උඩමානවුත්ති කො ණෙ හොති මතතාදයො ච; පොරිසං; පුරිසමතතං; පුරිසතගතං.

අඤ්ඤාවිතිහංසෙ. 49.

උභවිත්‍ථි අවයවවුත්තිහි පඨමන්තෙහි අස්සෙති ජඨත්ථේ අයො හොති; උභො අංසා අස්ස උභයං; ඔයං; තයං.

සංඛ්‍යාය සචතුත්ථාසදසනතාධිකාසම්ං සතසහස්සෙ ඩො. 50.

සත්‍යනතාය උත්‍යනතාය ඊසනතාය ආසනතාය දසනතාය ච සංඛ්‍යය පථමනතාය අසම්ණති සත්‍ත්‍ත්‍යත්‍ථෙ ඩො හොති සා චෙ සංඛ්‍ය අධිකා හොති යදි සම්ණති තං චෙ සතං සහස්සං සතසහස්සං වා හොති; විසති අධිකා අසම්ං සතොති විසංසතං; එකවිසංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා—තිංසංසතං; එකතිංසං—උත්‍යනතායං—නවුතංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා—ඊසනතාය—චත්තාරීසංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා—ආසනතාය—පඤ්ඤාසංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා—දසනතාය—එකාදසංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා—සචතුත්ථාසදසනෙතති—කිං, ජාධිකා අසම්ං සතෙ; අධිකෙති-කිං, පඤ්චදසහීනා අසම්ංසතෙ; අසම්ණති-කිං, විසතාධිකා එකසම්ං සතං; සහස්සසතෙසති-කිං, එකාදස අධිකා අසතං විසතියං.

තස්ස පූරණෙ කාදසාදිතො චා. 51.

ජසීසනතායෙකාදසාදිකාය සංඛ්‍යය ඩො හොති පූරණත්‍ථෙ චිභාසා; සා සංඛ්‍ය පූරීයතෙ යෙන තං පූරණං; එකාදසනතං පූරණෙ එකාදසො, එකාදසමො; විසො, විසතිමො; තිංසො, තිංසතිමො; චත්තාලීසො, පඤ්ඤාසො.

ම පංචාදිනතිහි. 52.

ජසීසනතාය පංචාදිකාය සංඛ්‍යය කතිසම්ං ච මො හොති පූරණත්‍ථෙ; පචමො; සත්තමො; අට්ඨමො; කතිමො; කතිම්.

සතාදීනම් ච. 53.

සතාදිකාය සංඛ්‍යය ජසීසනතාය පූරණත්‍ථෙ මො හොති සතාදීනම් චා නතාදෙසො; සතිමො; සහස්සිමො.

ජා ඨඨිමා. 54.

ජසද්‍ද ඨඨිමා හොති තස්ස පූරණත්‍ථෙ; ජඨො, ජඨිමො; ඉත්‍ථියං—ජඨී ජඨිම්—කථං, දුතියං තතියං චතුත්‍ථනති – දුතියස්ස චතුත්‍ථතතියානනති-නිපාතනා.

එකානාන්‍යසහායෙ. 55.

එකසම්ා අසහායත්‍ථෙ කඥාකී හොන්‍ති චා; එකකො; එකකී; එකො.

වචජාදීහි තනුතෙතා තරෝ. 56.

වචජාදීනං සභාවස්ස තනුතෙන ගම්‍යමානෙ තරෝ හොති; සුසුතතස්ස තනුතෙන-වචජතරෝ; ඉත්‍ථියං-වචජතරී; යොබ්බනස්ස තනුතෙන-ඔකඛ්‍යතරෝ; අස්සභාවස්ස තනුතෙන—අස්සතරෝ; සාමත්‍ථියස්ස තනුතෙන—උස්සහතරෝ.

කිම්හා නිධාරණෙ රතරරතමා. 57.

කිංසද්‍ද නිධාරණෙ රතරරතමා හොන්‍ති; කතරෝ භවතං දෙවදත්‍තො; කතරෝ භවතං කඨො; * කතමෝ භවතං දෙවදත්‍තො; කතමෝ භවතං කඨො; භාරමාජනං කතමොසි බ්‍රහ්මෙ.

තොනා දත්‍ථෙ ලියා. 58.

තතියන්‍ත දත්‍ථෙ සිද්‍ධෙ ලියා හොන්‍ති; දෙවෙන දත්‍ථො දෙවලො; දෙවියො; බ්‍රහ්මලො; බ්‍රහ්මියො — සිවා-සිවලො; සිවියො; සිස්ස දීඝො.

---

* කඨො.

තස්ස භාවකම්මෙසු තතතාතතන ණ්‍යණෙය්‍යණිය ණියා. 59.

ජනියතතා භාවෙ කම්මෙ ච තතාදයො හොන්ති බහුලං න ච සබ්බෙ සබ්බ හො හොන්ති අත්‍ථසත්‍ථ තතතාහි—භවන්ති එතස්මා බුද්ධිසද්දා භාවො, සද්දස්ස පවත්තිනිමිත්තං—නීලස්ස පටස්ස භාවො නීලත්තං, නීලතා නීලගුණෙ භාවො—නීලස්ස ගුණස්ස භාවො නීලතා, නීලතා නීලගුණ ජාති; හොතනං හොතා, හොජාති—පාවකත්තං දණ්ඩිත්තං විසාණිත්තං රජ්ජුරිසත්තතා ක්‍රියාදිසඉත්ථිත්තං—දෙවදත්තත්තං චිත්‍රත්තං සුරිය තතතා තදවත්ථා විසෙසසාමඤ්ඤං—ආකාසත්තං ආතාවත්තතා උපව රිතභෙදසාමඤ්ඤං—තතත—පුථුජ්ජත්තතා; වෙදනත්තතා ජාගත්තතා ජාරත්තතා—ණ්‍ය-ආලස්‍යං බ්‍රහ්මඤ්ඤං චාපල්‍යං නෙපුණ්ඤං පෙසුණ්ඤං රජ්ජං ආධිපච්චං දූසජ්ජං වෙසම්මං; වෙසමතා කෙචි—සංඛ්‍යා වාණි ජ්ජං—ණෙය්‍ය—සොවෙය්‍යං ආධිපතෙය්‍යං—ණ-ගාරවං පාටවං අජ්ජවං මද්දවා—ඉය—අධිපතියං පණ්ඩිතියං බ්‍රහ්මසුතියං නගිතියං සූරියං—ණීය-ආලසියං කාළිසියං මජ්ජියා දක්ඛියං පොරෙහිතියං වෙය්‍ය තතියං—කළං, රමණීයකතා-සකපෙළකතතා ණෙන සිද්ධං—කම්මං ක්‍රියා තළ අලසස්ස කම්මං අලසත්තං, අලසතා, අලසත්තතං; ආලස්‍යං ආලසියං වා—සකපෙළති-සකපෙළපි යථාභුච්චං කාරුඤ්ඤං පත්තකල්‍යං ආකාසානඤ්චං; කායපාගුඤ්ඤතා.

ඛ්‍ය වඩ්ඪසා වා. 60.

ජනියතතා වඩ්ඪා දූසා ච ඛ්‍ය වා හොති භාවකම්මෙසු; වඩ්ඪ්‍යං, වඩ්ඪතා; දූසව්‍යං; දූසතා—කථා, වඩ්ඪනතා ණෙ වාගමො.

තණ් සුවා ඉතො ච වසස. 61.

ජනියතතා සුවසද්ද භාවකම්මෙසු තණ් වා හොති වසස ඛො ච; සොඛ්ඛ තං; වාතෙවව-සුවත්තං, සුවතා.

අණ්වාදිතාවිමො. 62.

අණුආදිහි ජනියතෙහි භාවෙ වා ඉමො හොති; අණිමා; ලඝිමා; මහිමා කසිමා—වාතෙව-අණුත්තං; අණුතා.

භාවා තෙන නිබ්බත්තෙ. 63.

භාවවාචකා සද්ද තෙන නිබ්බත්තෙතබ්බෙ ඉමො හොති; පාකෙන නි බ්බත්තං පාකිමං; සෙකිමං.

තරතාමිසසිතිසිසාතිසයෙ. 64.

අතිසයෙ වත්තමානතො හොතෙතෙ පච්චයා; අතිසයෙන පාපො පාප තරො; පාපතමො, පාපිසසිකො, පාපියො, පාපිඨො—ඉත්‍ථියං-පාපත රා—අතිසයනතාපි අතිසයපච්චයො; අතිසයෙන පාපිඨො පාපිඨතරො.

තනනිසසිතො ලෙලා. 65.

දුතියතතා ලලපච්චයො හොති නිසසිතෙ; වෙදනිසසිතා වෙදලලං; දුඤ්ඤනිසසිතා දුඤ්ඤලලං—ඉලෙල-සඛ්ඛාරිලලං.

තස්ස විකාරාවයවේසු ණිකාණෙය්‍යමයා 66.

පකතියා උත්තරමවත්ථානතරං විකාරෙ ජක්ඛියනතා නාමස්මිං විකාරෙවයවෙ ච ණිදයො හොන්ති බහුලං; ණ-ආයසං, බන්ධනං; ඔදුම්බරං, පණ්ණං; ඔදුම්බරං, භාජනං; කාසොකං, මංසං; කාපොතකං, සත්ථි * ණිකා-කප්පාසිකං, වත්ථං; ණෙය්‍ය-එණෙය්‍යං, මංසං; එණෙය්‍යං, හත්ථි; † කොසෙය්‍යං, වත්ථං මය-තිණමයං; දරුමයං; නළමයං; මත්තිකා මයං අඤ්ඤස්මිං ගුණානං කරීසෙපි මයො; ගොමයං.

ජතුතො සසණ් වා.67.

ජක්ඛියනතා නාමස්මා ජතුතො විකාරාවයවෙසු සණ් වා හොති; ජතුතො විකාරෙ ජාතුස්සං, ජාතුමයං "ලොපො" ති බහුලං පත්වයලොපොපි එලපුප්ඵමූලෙසු විකාරාවයවෙසු; පියාලස්ස එලානි පියාලානි; මල්ලිකාය පුප්ඵානි මල්ලිකා; උසීරස්ස මූලං උසීරං තංසදිසෙන වා තදඤ්ඤානං.

සමූහෙ කණ්ණණිකා. 68.

ජක්ඛියනතා සමූහෙ කණ්ණණිකා හොන්ති; නොත්තපත්වයනතා කණ්ණිජ සදිසකං; මානුස්සකා උත්තකාදීහි-ඉත්ථකං; ඔට්ඨකං; ඔරබ්භකං; රජ්ජකං; රජ්ජුත්තකං; හත්ථිකං; ධෙනුකා ණ-කාකං; හිත්ථකං; ණිකා-අවිත්තා-ආවුපිකං; සංකුලිකං. ×

ජනාදීහි තා. 69.

ජනාදීහි ජක්ඛියනෙහි සමූහෙ තා හොති; ජනතා; ගජතා; බන්ධිතා; ගාමතා; සභායතා; නාගරතා තානතා සභාවතො ඉත්ථිලිඞ්ගා මදනීය නති-කරණෙ ඩිකරණෙ වා අනීයෙන සිද්ධං ධුමාසිතත්තනති-ත්තානතා නාමධාතුතො නෙත්තන සිද්ධං.

ඉයො ඝිතො. 70.

ජක්ඛියනතා ඝිතෙ ඉයො හොති; උපාදානීයං අඤ්ඤත්‍රාපි-සමානොදරෙ සයිතො සොදරියො.

චක්ඛාදිතො සෙසා. 71.

ජක්ඛියනෙහි චක්ඛුආදීහි ඝිතෙ සෙසා හොති; චක්ඛුස්සං; ආයුස්සං.

ණ්‍ය තත්ථ සාධු 72.

සත්තම්‍ය නතා තත්ථ සාධූති අත්ථෙ ණ්‍ය හොති; සබ්බෙනා; පාරිස ජෙජා සාධූති-කුසලො යොගෙහා ඝිතො වා අඤ්ඤත්‍රාපි—රථං වහ නත්ථි රථ්‍යා.

කම්මා නියඤ්ඤ. 73.

සත්තම්‍යනතා කම්මසද්දා තත්ථ සාධූති අත්ථෙ නියඤ්ඤ හොන්ති; කම්මෙ සාධු කම්මනියං; කම්මඤ්ඤං.

කථාදිතාවිකො. 74.

කථාදීහි සත්තම්‍යනෙහි තත්ථ සාධූති අත්ථෙ ඉකො හොති; කථිකො; ධම්මකථිකො; සඞ්ඝාමිකො; පවාසිකො; උපවාසිකො.

---

* හත්ථි. † සත්ථි. × සඤ්ඤිකං "තිලසඤ්ඤිකා"

පථාදීහි ණෙයෙන. 75.

පථාදීහි සත්තමීඅන්තෙහි තස්මිං සාධූති අත්ථෙ ණෙයෙන හොති; පාථෙය්‍යං; සාපතෙය්‍යං.

දක්ඛිණායාරහෙ. 76. *

දක්ඛිණාසද්දතො අරහත්ථෙ ණෙයෙන හොති; දක්ඛිණං අරහතීති දක්ඛිණෙය්‍යො,

රහො තුමිනතා. 77.

තුමන්තතො අරහත්ථෙ රහො හොති; "සාතෙතාසං වා සාතෙතුං, ජාපෙතාසං වා ජාපෙතුං, පබ්බාජෙතාසං වා පබ්බාජෙතුං".

තමෙවත්ථං සත්තීති මනතු. 78.

පඨමන්තා එව අස්ස අත්ථීති එතෙසු මනතු හොති; ගාවෙ එව දෙසෙ අස්ස වා දරිසස්ස සන්තීති හොමා අත්ථීති වත්තමානකාලොපාදානතො භූතාහි භවිස්ස සන්තීහි වා හොහි න හොමා; කථං, හොමා ආසි හොමා භවිස්සතීති තදපි වත්තමානාහි යෙව හොහි හොමා ආසි භවිස්ස තීති පදනන්තරං කාලන්තරං ඉති කරණතො විසයනිසමො,

පසූහෙ ච පසංසායං නිත්‍යයචානිසායනෙ.
නිවවයොගෙ ච සංසගෙ හොන්තීමෙ මනතුආදයො.

හොඅස්සාති-ජාතිසද්දතො දබ්බාභිධානසාමත්ථියා මනත්ථාදයො න හොන්ති තථා ගුණසද්දතො; සෙතො පටොති යෙසන්තු ගුණසද්දතො දබ්බාභිධානසාමත්ථියං නත්ථි තෙහි හොතෙතව බුද්ධිමා රූපවා රසවා ගන්ධවා ඵස්සවා සද්දවා; රසී රසිකො; රූපී රූපිකො; ගන්ධී ගන්ධිකොති.

වනතුවවණ්ණ. 79.

පඨමන්තතො අවණ්ණන්තා මනත්ථෙ වනතු හොති; සීලවා; පඤ්ඤවා අවණ්ණන්ති-කිං, සත්තිමා; ඛත්තිමා.

දණ්ඩාදිතාවිකත්ථ වා. 80.

දණ්ඩාදීහි ඉකත්ථ හොන්ති වා මත්ථෙ; බහුලං විධානා කුතොචි මෙ හොන්ති කුතොචෙකමෙකං ච; දණ්ඩිකො දණ්ඩී දණ්ඩවා; ගන්ධිකො ගන්ධී ගන්ධවා; රූපිකො රූපී රූපවා උත්තමිණෙව ධනා ඉකො; ධනිකො ධනී ධනවා ධනසද්දතො අසත්තිහිතෙ අත්ථා; අත්ථිකො අත්ථී අත්ථවා තදත්ථා ච; පුත්තත්ථිකො පුත්තත්ථී පුත්තත්ථවා ඒසෙව; බ්‍රහ්මවණ්ණී දෙවවණ්ණී හත්ථිදනෙතහි ජාතියං; හත්ථී; දනී අත්ථිදනෙ හත්ථවා; දනවා වණ්ණතො බ්‍රහ්මවාරීමහි; වණ්ණී, බ්‍රහ්මවාරී වණ්ණවා සෙසු පොක්ඛරාදිතො දෙසෙ; පොක්ඛරණී උප්පලිනී කුමුදිනී සිසිනී මුළාලිනී සාලූකිනී සිවා දෙසෙපි; පදුමිනී පදුමිනිපණ්ණං අත්ථිදනෙ පොක්ඛරවා හත්ථී නාවායිකො නාවිකො; සිඛී සිඛාවා; මාලී මාලාවා; සීලී සීලවා; බලී බලවා සුඛදුක්ඛා ඒ; සුඛී දුක්ඛී බලා බාහුරූපුඛ්ඛා ච; බාහුබලී; ඌරුබලී.

---

* සී.

තපාදිහි සසි. 81.

තපාදිතො මනාදිපෙළ වා සසි හොති; තපසසි, යසසසි, තෙජසසි, මනසසි, පයසසි — වාපෙළ්ව-යසවා.

මුඛාදිතො රො. 82.

මුඛාදිහි මනාදිපෙළ රො හොති; මුඛරො, සුසිරො, උසරො, මධුරො, ඛරො, කුජරො, නගරං *—දනතසසු වුත්තනයදණතා—දනතුරො.

තුසාදිහි හො. 83.

තුසිආදිහි මනාදිපෙළ හො වා හොති; තුසිහො, සාලිහො, වජ්‍රිහො. වාපෙළ්ව-තුසිමා.

සඛාදිතව. 84.

සඛාදිහි මනාදිපෙළ අ හොති වා; සඛා, පඤ්ඤ; ඉත්ථියං-සඛා. වාපෙළ්ව-පඤ්ඤවා.

ණො තපා. 85.

තපා ණො හොති මනාදිපෙළ; තාපසො; ඉත්ථියං-තාපසී.

ආලවඝිජ්ඛාදිහි. 86.

අඝිජ්ඛාදිහි ආලු හොති මන්දිපෙළ; අඝිජ්ඛාලු, සීතාලු, ඛජ්ජු, දයාලු—වාපෙළ්ව-දයාවා.

පිවජාදිතිලො. 87.

පිවජාදිහි ඉලො හොති වා මනාදිපෙළ; පිවජිලො, පිවජවා; ඵෙණිලො, ඵෙණිවා; ජටිලො, ජටාවා—කථං, වාචාලොති-නිඤ්ඤසමිලසාදිලොපෙ "පරො ඤිව්" ති.

සිලාදිතො වො. 88.

සිලාදිහි වො හොති වා මනාදිපෙළ; සිලවො, සිලවා; කෙසවො, කෙසවා—අණණ නිව්වං; අණණවො—ගාම්භීරජීහි සඤ්ඤසං; ගාම්භීරං, ධනු; රජීවං, පඹකජං.

මායාමෙධාහි වී. 89.

එතෙහි විහි වී හොති මනාදිපෙළ; මායාවී, මෙධාවී.

සිඤ්ඤරෙ ආමුවාමී. 90.

සසදද † ආමුවාමී හොතිඤ්ඤරෙහිධෙයෙ මනාදිපෙළ; සමඤ්ඤතජීති සාමී, සුවාමී.

ලඤ්ඤ ණෙ අ ච. 91.

ලකඛිසදද ණෙ හොති මනාදිපෙළ අවනතඤ්ඤ, ණිකාරෙවයවො; ලඤ්ඤ ණෙ.

ඇඛා නො කල්‍යාණෙ. 92.

කලතණෙ ගම්‍යමානෙ අඛඤ්ඤ නො හොති මනාදිපෙළ; අඛානා.

---

* නගරො. † සංසදද.

සො ලොමා. 93.

ලොමා සො හොති මනඤ්ඤපදේ; ලොමසො; ඉත්ථියං—ලොමසා.

ඉමියා. 94.

මනඤ්ඤපදේ ඉමඉයා හොන්ති බහුලං; පුත්තිමො, කිත්තිමො, පුත්තියො, කපියො, ජවියො, ඝානභාගියො, සෙනියො.

තො පඤ්චම්‍යා. 95.

පඤ්චම්‍ය නන්තා බහුලං තො හොති වා; ගාමතො ආගච්ඡති, ගාමස්මා ආගච්ඡති, චොරතො භායති, චොරෙහි භායති; සත්ථතො පරිහීනො, සත්ථා පරිහීනො.

ඉතොතොතොකුතො. 96.

තොඅන්ති ඉමස්ස හි නිපච්චතෙ එතස්ස ට එත් කිංසද්දස්ස කුතතඤ්ච; ඉතො, ඉමස්මා; අතො, එතතො, එතස්මා; කුතො, කස්මා.

ආභ්‍යාදීහි. 97.

අභිආදීහි තො හොති; අභිතො, පරිතො, පච්ඡතො, හෙට්ඨතො.

ආද්‍යාදීහි. 98.

ආදිපභුතීහි තො වා හොති; ආදෙ, ආදිතො; මජ්ඣිතො, අන්තතො, පිට්ඨිතො, සස්සතො, මුඛතො—යතොදක, තදුදිත්‍ථං, යදුදකං තදෙවා දිත්‍ථනන්ති අත්ථො.

සබ්බාදිතො සත්තම්‍යා තුත්ථ. 99.

සබ්බාදීහි සත්තම්‍යන්තෙහි ත්‍රත්ථ වා හොන්ති; සබ්බත්‍ර, සබ්බත්ථ, සබ්බස්මිං; යත්‍ර, යත්ථ, යස්මිං—බහුලාධිකාරා න තුවිභාමෙහි.

කාලෙත්ථ කුත්‍රාත්‍ර කෙවලං ධ. 100.

එතෙ සද්දා නි පච්චෙන්ත; කස්මිං කත්ථ, කුත්‍ර, ක්ව; එතස්මිං එත්ථ; අත්‍ර; අස්මිං ඉත්‍ර, ඉධ.

ධි සබ්බා වා. 101.

සත්තම්‍යන්තතො සබ්බස්මා ධි වා හොති; සබ්බධි; සබ්බත්ථ.

යා ඝිං 102.

සත්තම්‍යන්තා යතො ඝිං වා හොති; යඝිං, යත්‍ර.

තා හං ච. 103.

සත්තම්‍යන්තා තතො වා හං හොති ඝිං ච; තහං, තඝිං, තත්‍ර.

කු ඝිං කහං. 104.

කිංසද්දා සත්තම්‍යන්තා ඝිංහං නිපච්චන්ත කිස්ස කුකා ච; කුඝිං, කහං. කථං කුඝිච්චනන්ති? චනං ඉති නිපාතන්තරං කුඝිච්චිති-එත්ථ ච්සද්දො ච්ඡ.

සබ්බාදිතො කාලෙ දා. 105.

එතෙහි සත්තම්‍යන්තෙහි වත්තමානෙහි කාලෙ දා හොති; සබ්බස්මිං කාලෙ සබ්බදා; එකදා, අඤ්ඤදා, යදා, තදා—කාලෙති-කිං, සබ්බත්ථ දෙසෙ.

කදාකුදාසදාඉධුනෙදානි. 106.

එතෙ සද්ද නිපච්චනෙන; කසමිං කාලෙ කදා, කුදා; සබ්බසමිං කාලෙ සදා; ඉමසමිං කාලෙ අධුනා, ඉදානි.

අජ්ජසජ්ජිපරජ්ජිතාරනිකාරහා. 107.

එතෙ සද්ද නිපච්චනෙන; පකතිපච්චයො ආදෙසො කාලවිසෙසොති සබ්බමෙතං නිපාතනා ලබ්භති; ඉමස්ස තො ජ්ජො චාහති නිපච්චනෙ; අස්මිං අහනි අජ්ජ — සමානස්ස සභාවො ජ්ජ චාහති — සමානෙ අහනි සජ්ජ — අපරහමා ජ්ජ — අපරස්මිං අහනි අපරජ්ජ — ඉමෙසුතො කාලෙ රති ච — ඉමස්මිං කාලෙ එතරහි — කිංසද්දස්ස කොරහ චානජ්ජ තනෙ — කස්මිං කාලෙ කරහ.

සබ්බාදීහි පකාරෙ ථා. 108.

සාම සද්දස්ස භෙදකො විසෙසො පකාරො, තස්මිං වත්තමානෙහි සබ්බාදීහි ථා හොති; සබ්බෙන පකාරෙන සබ්බථා; යථා, තථා.

කථම්භූතං. 109.

එතෙ සද්ද නිපච්චනෙන පකාරෙ, කිම්භෙති ථං පච්චයො ක ඉ ච තෙසං යථාකකාමං; කථම්භූතං.

ධා සඞ්ඛ්‍යායං. 110.

සංඛ්‍යාවාචිහි පකාරෙ ධා පරො හොති; ඒකි පකාරෙහි මෙ වා පකාරෙ ක රොති විධාකරොති; බහුධාකරොති; එකං රාසිං පඤ්චපකාරං කරොති පඤ්චධා කරොති; පඤ්චපකාරමෙකපකාරං කරොති එකධාකරොති.

වෙකා ජ්ජිකං. 111.

එකස්මිං පකාරෙ ජ්ජිකං වා හොති; එකජ්ජිකධාකරොති; එකධාකරොති.

ඒකිතොධා. 112.

ඒකිතොති පකාරෙ ඒධා වා හොති; ඒධා, තෙධා, ඒධා, තිධා.

තබ්බහි ජාතියො. 113.

පකාරවති තංසාමඤ්ඤවාචකා සද්ද ජාතියො හොති; පටුජාතියො, මුදු ජාතියො.

වාරසඞ්ඛ්‍යාය ඛත්තුං. 114.

වාරසඞ්ඛ්‍යිනියා සංඛ්‍යාය ඛත්තුං හොති; මෙ වාරෙ භුඤ්ජති ඒකඛත්තුං දිවසස්ස භුඤ්ජති; වාරග්ගහණං කිං, පඤ්ච භුඤ්ජති; සංඛ්‍යායාති-කිං, පඤ්චසු වාරෙ භුඤ්ජති.

නතිමහා. 115.

වාරසඞ්ඛ්‍යිනියා කතිසංඛ්‍යය භඤ්ඤතුං හොති; කතිවාරෙ භුඤ්ජති කතිභඤ්ඤතුං භුඤ්ජති,

බහුම්හා ධා ච පවත්තිතතියං. 116.

වාරසඞ්ඛ්‍යිනියා බහුසංඛ්‍යය ධා හොති භඤ්ඤතුඤ්ච වාරිතෙ පවත්තිතතියි හොති; බහුධා දිවසස්ස භුඤ්ජති බහුභඤ්ඤතුං—පවත්තිතතියති-කිං, බහුභඤ්ඤතුං මාසස්ස භුඤ්ජති.

සකිං වා. 117.

එකං වාරමිත්තස්මිං අපෙ සකිනති වා නිපජ්ජතෙ; එකං වාරං භුඤ්ජති සකිං භුඤ්ජති—වාති-කිං, එකභඤ්ඤතුං භුඤ්ජති; කිං භුඤ්ජති,

සො විභාජපජ්ජතාරෙසු. 118.

විභාජයං පකාරෙ ච සො හොති බහුලං; විභාජයං—ඛණ්ඩසො, බිලසො; පකාරෙ-පුථුසො, සබ්බසො.

අභූතතබ්භාවෙ කරභුයොගෙ විකාරෙ චී. 119.

අවජ්ජාවතොවජ්ජතාරෙනාභූතස්ස කායාවජ්ජාය භාවෙ කරභුනි සඞ්ගෙ සති විකාරවාචකා චී හොති; අධවලං ධවලං කරොති ධවලීකරොති; අධවලො ධවලො සියා ධවලීසියා; අධවලො ධවලො භවති ධවලීභවති—අභූතතබ්භාවෙති—කිං, ඝටං කරොති, දධි අත්ථි, ඝටො භවති—කරභුයොගෙති—කිං, අධවලො ධවලො ජායතෙ—විකාරෙති—කිං, පකතියා මා හොතු; සුවණ්ණං කුණ්ඩලං කරොති.

දිසසනතඤ්ඤපි පවත්තියා. 120.

චුත්තතොඤ්ඤපි පවත්තියා දිසසනති චුත්තතාචුත්තතජ්ජෙසු; විවිධා මාතරො විමාතරො තාසං පුත්තා වෙමාතිකා-ඊකණ්; පථං ගවජ්ජන්ති පථාවිනො-ආවී; ඉස්සා අස්ස අත්ථීති ඉස්සුකී-උකී; ධුරං වහතීති ධොරයෙහා-යහණ්.

අඤ්ඤසම්මිං. 121.

චුත්තතොඤ්ඤසම්මිපි අජ්ජෙ චුත්තතපත්තියා දිසසනති; මගධානං ඉස්සරො මාගධො-ණෙ; කාසීති සහස්සං තමගඤ්ඡතීති කාසියො-ඉයො.

සකජ්ජෙ. 122.

සකජ්ජෙපි පවත්තියා දිසසඤ්ඤති; හීනකො, පොතකො, කිත්තියං.

ලොපො. 123.

පවත්තියානං ලොපොපි දිසසති; ඛ්‍රබ්බෙ රතනං පණ්ණිතං, චක්ඛුං සුඤ්ඤං අතෙජනෙන වා අත්තනියෙන වාති භාවපත්තියලොපො.

සරානමාදිස්සායුවණ්ණස්සාඵ්ඔ ණුබ්බතෙ. 124.

සරානමාදිභූතා යෙ අකාරිවණ්ණුවණ්ණා තෙසං ආඵ්ඔ හොති යථාකමං ණුබ්බතෙ; රාසවො, වෙනතෙයෙන, වෙනිකො, ඔඵිමිපිකො, දෙවහගං—ණුබ්බතෙති-කිං, පුරාතනො.

සංයොගෙ කවිචි. 125.

සරානමාදිභූතා යෙ අයුවණ්ණා තෙසං ආඵ්ඔ හොති කවිචිදෙව සංයොගවිසයෙ ණුබ්බතෙ; දෙවෙවා, කොඩෙසුදු—කවිචිති—කිං, කාතාකෙයෙන.

මජෙඣ. 126.

මජෙඣ වත්තමානානමපි අයුවණ්ණානං ආඵ්ඔ හොති කවිචි; අඩ්ඨතෙයෙන, වාසෙට්ඨො.

කොසජ්ජාජ්ජවපාරිසජ්ජසොහජ්ජමද්දවාරිස්සාසභාජඤ්ඤ ඉඤ්ඤ්‍යබාහුසච්චා. 127.

එතෙ සද්දා නිපච්චනෙන ණුබ්බතෙ; කුසීතස්ස භාවො කොසජ්ජං; උජුනො භාවො අජ්ජවං; පරිසාසු සාධු පාරිසජ්ජො; සුහදයොව සුහජ්ජො තස්ස පන භාවො සොහජ්ජං; මුදුනො භාවො මද්දවං; ඉසිනො ඉදං භාවො වා ආරිස්සං; උසභස්ස ඉදං භාවො වා ආසභං; ආජානීයස්ස භාවො සො එව වා ආජඤ්ඤං; ථෙනස්ස භාවො කම්මං වා ථෙය්‍යං; බහුස්සුතස්ස භාවො බාහුසච්චං—එතෙසු සමලක්ඛණිකං තං නිපාතනා.

මනාදීනං සක්. 128.

මනාදීනං සක් හොති ණුබ්බතෙ; මනසි භවං මානසං, දුම්මනසො භාවො දෙමනස්සං; සොමනස්සං.

උවණ්ණස්සාවඩ් සරෙ. 129.

සරාදෙ ණුබ්බතෙ උවණ්ණස්සාවඩ් හොති; රාසවො, ජාඩවං.

සම්හි ගොස්ස ච. 130.

යකාරාදෙ පච්චයෙ ගොස්සුවණ්ණස්ස අවඩ් හොති; ගව්‍යං, ගාතබ්බෙ.

ලොපොවණ්ණිවණ්ණානං. 131.

යකාරාදෙ පච්චයෙ අවණ්ණිවණ්ණානං ලොපො හොති; දයජ්ජං, කාරුඤ්ඤං, ආඩ්ඩිපච්චං, දෙපජ්ජං—බහුලං විධානා කවිචි න හොති කිච්චයං.

රුනුබ්බතෙ තතිසරාදිස්ස. 132.

අනෙකා සරෙ ආදි යස්සාවයවස්ස තස්ස ලොපො හොති රුනුබ්බතෙ; කිත්තකං, පෙතෙතයං.

කිසස්ස මහතො ඉමෙ කස්ස මහා හොන්ති යථාක්‍රමං; කසිමා, මහිමා.

ආයුස්සායස්ස මනතුමිහි. 134.

ආයුස්ස ආයසාදෙසො හොති මනතුමහි; ආයස්මා.

ජො වුඩ්ඪසඤ්ඤිසෙට්ඨෙසු 135.

වුඩ්ඪස්ස ජො හොති ඉයඉට්ඨෙසු; ජෙයෙන, ජෙට්ඨො.

බාලහනනිකපසත්ථානං සාධනෙදසා. 136.

ඉයඉට්ඨෙසු බාලහනනිකපසත්ථානං සාධනෙදසා හොන්ති යථාක්‍රමං; සාධි යො, සාධිට්ඨො; නෙදියො, නෙදිට්ඨො; සෙයෙන, සෙට්ඨො.

කණිකනාපපයුවානං. 137.

ඉයඉට්ඨෙසු අපපයුවානං කණිකනා හොන්ති යථාක්‍රමං; කණියො, කණි ට්ඨො; කනියො, කනිට්ඨො.

ලොපො විමනතුවනතූනං. 138.

විමනතුවනතූනං ලොපො හොති ඉයඉට්ඨෙසු; අතිසයෙන මෙධාවී මෙධි යො, මෙධිට්ඨො; අතිසයෙන සතිමා සතියො, සතිට්ඨො; අතිසයෙන ගුණවා ගුණියො, ගුණිට්ඨො.

ඩෙසතිස්ස තිස්ස. 139.

ඩෙ පරෙ සත්‍යනතස්ස තිකාරස්ස ලොපො හොති; විසංසතං, තිංසංසතං.

එතාඤ්ඤ්‍ව තතකෙ. 140.

තතකෙ පරෙ එතස්ස එව් හොති; එතතකං.

ණිකස්සිකො වා. 141.

ණිකස්ස වා ඉකො හොති; සක්‍යපුත්‍රිකො, සක්‍යපුත්‍රිකො.

අධාතුස්ස කොසතදිතො ඤෙසි. 142.

ඤෙ පරෙ අධාතුස්ස යො කකාරො තතො පුබ්බස්ස අකාරස්ස බහුලං ඉ හොති සවෙ කො න සතදිතො පරො හොති; බාලිකා; කාරිකා —— අධාතු ස්සාති-කිං, සකා; කෙති-කිං, නතුනා; අසතදිතොති-කිං, බහුපරිබ්බාජකා, මඩ්ඩ —— බහුවචනිකානි කකාරෙන සතදිතො ව්‍යවහිතතතා සිඛං —— ඤෙති-කිං, බාලකො; අස්සාති-කිං, බහුකතතුකා, සාලා.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ වත්‍යකරණෙ චුලනිසං ණිදිකණ්ඩො චතුත්‍යො.

——*——

ජිජ්ඝාතෙහි ඛසා ඛමාවිමංසාසු. 1.

ඛාතිතං ජිජ්ඝා විමංසා මානා ච ඛසපච්චයා හොන්ති: යථාක්‍රකමං; තිතික්ඛා, විමංසා — තිතික්ඛති, විමංසති — ඛමාවිමංසාසූති-කිං, තෙජ්ජනං, තෙජෝ; තෙජ්ජති; මානනං, මානෝ; මානෙති.

කිතා රාතිවිජ්ඝාසංසයෙසු ඉජ්ඝා. 2.

කිකිච්ඡා සංසයෙ ච වත්තමානා කිතා ජ්ඝ හොති — කිකිච්ඡා, විචිකිච්ඡා — කිකිච්ඡති, විචිකිච්ඡති — අසඤ්ඤත්‍ර-නිකෙතො, සංකෙතො, කෙතනං, කෙතෝ; කෙතයති.

නිඝසයං ගුපගිධා ඛිසා ඝො ච. 3.

නිඝසයං වත්තමානෙහි ගුපබධෙහි ජ්ඝ හොති ඛිසා ඝ හ ච — ජිගුච්ඡා, ගිහච්ඡා — ජිගුච්ඡති, ගිහච්ඡති — අසඤ්ඤත්‍ර-ගොපනං, ගොපො; ගොපෙති; ගාධකො.

තුංඝමා ලොපො ච ගිච්ඡායං තො. 4.

තුමනතො ඉච්ඡායමත්තෙ තො ඛසජ්ජ හොන්ති ඛ්‍රලා ලොපො ච තුංපච්ච සඝ්ස හොති සුත්තන්තා — බුජ්ඣතා, ජිඝංසා, ජිඝච්ඡා — බුජ්ඣතාති, ජිඝංසති ජිඝච්ඡති — ඉධ කඝමා න හොති? හොන්තුම්ච්ඡත්‍රි පදන්ත රෙනාගිධානා — තුංඝමාති-කිං, හොජ්ජනමිච්ඡති; ඉච්ඡායන්ති-කිං, භුජ්ජිතුං ගච්ඡති; කථං කූලං පිපතිසත්‍රි? යථා කූලං පතිතුම්ච්ඡත්‍රි වාක්‍යං හොති; එවං ඛ්‍රලිති ගෙඝ්ඝති; වාක්‍යමෙව චරති කථං හොති? ලොකස්ස කථාවචනි ච්ඡායං.

ඊයො කම්මා. 5.

ඉච්ඡාකම්මතො ඉච්ඡායම්පෙ ඊයපච්චයො හොති — පුත්තම්ච්ඡති පුත්තීයති — කම්මාති-කිං, අසිනෙච්ඡති; ඉධ කඝමා න හොති? රඤ්ඤො පුත්තම්ච්ඡත්‍රි සාපෙක්ඛතා; න හි අඤ්ඤමපෙක්ඛමානො අඤ්ඤෙන සහ කත්‍රීභාවමනුභවිතුං සක්කොති; ඉධාපි චරති න සියා අත්තනො පුත්තම්ච්ඡතීති නෙවෙත්ථ භවිතබ්බං න හි භවති අත්තනො පුත්තීයත්‍රීති; කථං චරති පුත්තස්ස අත්තනියතාවගම්‍යතො? අඤ්ඤස්සාසුත්තතා ඉච්ඡාය ච තබ්බිසයතා.

උපමානාචාරෙ. 6.

කම්මතො උපමානා ආචාරත්‍රෙ ඊයො හොති; පුත්තම්වාචරති පුත්තීයති වා ණිච්චකං — උපමානාති-කිං, පුත්තමාචරති.

ආධාරා. 7.

ආධාරකූපමානා ආචාරත්‍රෙ ඊයො හොති; කූටියම්වාචරති කූටීයති පාසාදෙ, පාසාදීයති කූටියං.

කතතූතායො. 8.

කතතූපමානා ආචාරත්‍රෙ ආයො හොති; ඝබ්බකෙවාචරති ඝබ්බකායති.

ව්‍යපේ. 9.

කතතුතො අනුතතබ්‍යාවෙ ආයො හොති බහුලං; තුසායති, පවපවායති, ලොහිතායති—කතතුතොඑව-තුසංකරොතීති-ඉහ කසමා න හොති? තුසීභවතීති චුත්‍යත්‍ථතාය.

සදදදිහි * කරොති. 10.

සදදදිහි දුතියන්‍තෙහි කරොතීති අස්මිං අත්‍ථෙ ආයො හොති; සදදයති, වෙරායති, කලහායති, ධූපායති.

නාමො ඉවචසො. 11.

නාමො ඉවචසො † කරොතීති අස්මිං අත්‍ථෙ අයසො හොති; නමසසති සත්‍ථානතං.

ධාත්‍වත්‍ථෙ ණාමස්මිං. 12.

නාමස්මා ධාත්‍වත්‍ථෙ බහුලං හොති; සත්‍ථිනා අතිකකමති අතිහත්‍ථයති; විණය උපගායති උත්‍ථවිණයති; දළහං කරොති විනයං දළහයති;- විසුඛා හොති රත්‍තිං විසුඛයති; කුසලං ප්‍රවත්‍ථති කුසලයති.

සවවාදිහාපි. 13.

සවවාදිහි ධාත්‍වත්‍ථෙ ආපි හොති; සවවාපෙති, අත්‍ථාපෙති, වෙදාපෙති, සුඛාපෙති, දුකඛාපෙති.

ක්‍රියත්‍ථා. 14.

අයමත්‍ථිකාරො ආසත්‍ථපරිසමත්‍තියා—ක්‍රියා අත්‍ථො යස්ස සො ක්‍රියත්‍ථො ධාතු.

චුරාදිතො ණි. 15.

චුරාදිහි ක්‍රියත්‍ථෙහි සකත්‍ථෙ ණි පරො හොති බහුලං; ණිකාරො චුබ්‍යත්‍ථො—එවම් සුඛත්‍ථාපි—චොරයති, ලාලයති; කථං, රජ්ජං කාරෙතීති ‡-යොගවිභාගතො.

පයොජකවිත්‍තපාරෙ ණිපි ච. 16.

කත්‍තාරං යො පයොජයති තස්ස ව්‍යාපාරෙ ක්‍රියත්‍ථා ණිණිපි හොන්‍ති බහුලං කාරෙති, කාරාපෙති—නනු ච කත්‍තාපි කරණාදිනා පයොජකොති තබ්‍යාපාරෙපි ණිණිපි පාපුණන්‍ති? පයොජකග්‍ගහණිසාමත්‍ථියා න භවිස්ස න්‍ති චුරාදිහි විසුං වචනසාමත්‍ථියා ච—ආතො ණියෙව ණිපියෙව ණියෙවු වණණතො මයමෙවඤ්ඤිස්සති.

භාවකම්මෙසු භාවකම්මමෙමත්‍ථපරෙ ඛලු මානනත්‍ථෙසු. 17.

භාවකම්මෙසු පරො තබ්‍භාවජ්ජිතෙසු මානනත්‍ථෙසු පරෙසු කෙන හොති ක්‍රියත්‍ථා—නනාගගහණමුභයත්‍ථං; කකාරො අවුබ්‍යත්‍ථො; එවමු භයත්‍ථාපි—ඤීයමානං; ඤීයතෙ; සූයමානං; සූයතෙ—අපරෙ ඛලුස්ස්‍ති කිං, බහුව දෙවදතෙන; ඛිතිද කුසලො, ඛිජ්ජතෙ කුසලො සයමෙවාති ඛිජ්ජතෙති සවණ කත්‍තාවගමතො සයමෙවාති සවණතො කත්‍තුතා;

* සදදදිති. † ඉවචසස. ‡ කරොතීති.

කත්තුතාවචනිවජ්ජාය නත්ථි-ඝිඤ්ඤති කුසලො අත්තානන්ති භවති; එවමඤ්ඤම්පි යථාගමමනුගන්තබ්බං "අපරෙ පෙකඛස්ස මානනත්ත්‍යාදිස්ස" ති—අයමධිකාරො ආ "තනාදිතො" අපිච එතෙ කත්‍යාදයො * කත්‍යාදිස්ස පරතුතෙස්ස කත්තු කම්මභාවවිහිතයොස්ස ක්‍යලාදීනං විධානතො තෙසෙව විඤ්ඤායනතීති—අකම්මකෙහි ධාතුහි කත්තුභාවෙස්ස සකම්මකෙහි කත්තුකම්මෙස්ස කම්මාවචනිවජ්ජායං භාවෙ ච භවනතීති වෙදිතබ්බා—යස්ස පන ධාතුස්ස ක්‍රියා කම්මමපෙක්ඛතෙ සො සකම්මකො; යස්ස තු ක්‍රියා කත්තුමත්තමපෙක්ඛතෙ සොකම්මකොති † ඤාතබ්බං.

කත්තරි ලො. 18.

ක්‍රියාපථතො අපරොක්ඛෙ කත්තුවිහිතමානනත්ත්‍යාදිස්ස ලො හොති; ලකාරො "ඤි ලස්සෙති" විසෙසනතො—පවමානො, පවනෙතා; පවති.

මං ච රුධාදීනං. 19.

රුධාදිතො කත්තුවිහිත මානාදිස්ස ලො හොති මං චානතා සරා පරො; මකාරොනුබන්ධො, අකාරො උච්චාරණත්ථො—රුන්ධමානො, රුන්ධනෙතා රුන්ධති.

ණිණ්ණප්‍යාපිහි චා. 20.

ණිණ්ණප්‍යාපිහි කත්තුවිහිතමානාදිස්ස ලො හොති විභාසා; චොරයනෙතා, චොරෙනෙතා; කාරයනෙතා, කාරෙනෙතා, කාරාපයනෙතා, කාරාපෙනෙතා; සච්චාපයනෙතා, සච්චාපෙනෙතා; චොරයති, චොරෙති; කාරයති, කාරෙති, කාරාපයති, කාරාපෙති; සච්චාපයති, සච්චාපෙති—වවත්ථිතවිභාසත්ථොයං චාසද්දො, තෙන මානෙ නිච්චං; චොරයමානො, කාරයමානො, කාරාපයමානො; සච්චාපයමානො.

දිවාදිහි යක්. 21.

දිවාදිහි ලච්සයෙ යක් හොති; දිබ්බනෙතා; දිබ්බති.

තුදාදිහි කො. 22.

තුදාදිහි ලච්සයෙ කො හොති; තුදමානො, තුදනෙතා; තුදති.

ජ්‍යාදිහි කනා. 23.

ජිආදිහි ලච්සයෙ කනා හොති; ජිනනෙතා, ජිනාති—කථං, ජ්‍යනෙතා, ජ්‍යතීති-භූවාදිපාඨා.

කත්‍යාදිහි කණ්ණ. 24.

කීආදිහි ලච්සයෙ කණ්ණ හොති; කිණ්ණනෙතා, කිණ්ණාති.

සුවාදිහි කොණ්ණ. 25.

සුආදිහි ලච්සයෙ කොණ්ණ හොති; සුණ්ණමානො, සුණ්ණනෙතා; සුණ්ණති. කථං, සුණාතීති-කත්‍යාදිපාඨා,

---

* කත්‍යාදයො † එසොකම්මකොති.

තනාදිතො වා න් *. 26.

තනාදිතො ලවිසෙ ඔක් හොති; තනොති.

භාවකමෙමසු තබ්බානීයා. 27.

තබ්බඅනීයා ක්‍රියාතො පරෙ භාවකමෙමසු බහුලමභවන්ති; කත්තබ්බං, කරණීයං; කත්තබ්බො කටො; කරණීයො — බහුලාධිකාරා කරණාදිසු පි භවන්ති — සිනාතීයං, චුණ්ණං; දනීයො, බ්‍රාහ්මණො; සම්මාවත්තනීයො, ගුරු; පවචනීයො, උපජ්ඣායො; උපඨානීයො, සිස්සො.

ණ්‍යණ් . 28.

භාවකමෙමසු ක්‍රියතො පරො ණ්‍යණ් හොති බහුලං; වාක්‍යං, කාරියං, වෙය්‍යං, ජෙය්‍යං.

ආසෙස ච. 29.

ආතො ණ්‍යණ් හොති භාවකමෙමසු ආසස එ ච; දෙය්‍යං.

වදාදිහි යො. 30.

වදාදිහි ක්‍රියතෙහි යො හොති බහුලමභාවකමෙමසු; වජ්ජං, මජ්ජං, ගම්මං — කුජ්ජානෙන — හොජ්ජා ඔදනො, හොජ්ජා යාගු; හොජ්ජ මිසුසු.

කිච්ච්ඡ්ඡ්ඡ

ආවී. 34.

ක්‍රියඵලා ආවී හොති බහුලං කත්තරි; භයදස්සාවී ... අපඵලභයතාදස්සනත්ථං සිනහයොගකරණං; සාමඤ්ඤවිහිතත්තා සීලාදිසු ච හොතෙව.

ආසිංසායම්භෙකො. 35.

ආසිංසායං ගම්‍යමානායං ක්‍රියඵලා අකො හොති කත්තරි; ජීවතූති ජීවකො; නන්දතූති නන්දකො; භවතූති භවකො.

කරණෙ ණො. 36.

කරතො කත්තරි ණිනො හොති; කරොතීති කාරණං; කත්තරීති—කිං, කරණං.

හාතො විහිකාලෙසු 37.

හාතො විහිකිස්මිං කාලෙ ච ණිනො හොති කත්තරි; හායමානා නාම ඵීතයො; හායතො සංවච්ඡරො; විහිකාලෙසූති-කිං, හානා.

විදූ ඤූ. 38.

විදසමා ඤූ හොති කත්තරි; විදූ, ලොකවිදූ.

විතො ඤූතො 39.

විපුබ්බා ඤූඉච්චසමා ඤූ හොති කත්තරි; විඤ්ඤූ; විහොති—කිං, පඤ්ඤූ.

කම්මා. 40.

කම්මතො පරා ඤූඉච්චසමා ඤූ හොති කත්තරි සබ්බඤ්ඤූ; කාලඤ්ඤූ.

කවණ්. 41.

කම්මතො පරා ක්‍රියඵලා කවි අණ් හොති කත්තරි; කුම්භකාරො, සරලාවො, මත්තඤ්ඤිකාසො ... බහුලාධිකාරා ඉධ න හොති ආදිච්චං පස්සති හිමවන්තං සුණොති ගාමං ගච්ඡති; කවීති-කිං, කම්මකරො.

ගමා රූ 42.

කම්මතො පරා ගමා රූ හොති කත්තරි; වෙදගූ, පාරගූ.

සමානඤ්ඤභවභාතයාදිතූපමානා දිසා කම්මෙම ඊරිකඛකා 43.

සමානාදිහි සාදිහි චොපමානෙහි පරා දිසා කම්මකාරකෙ ඊරිකඛකා හොන්ති; සමානො විය දිස්සතීති සාදී, සදිකෙඛා, සදිසො; අඤ්ඤාදී, අඤ්ඤාදිකෙඛා, අඤ්ඤාදිසො; භවාදී, භවාදිකෙඛා, භවාදිසො; යාදී, යාදිකෙඛා, යාදිසො; තත්‍රාදී, තත්‍රාදිකෙඛා, තත්‍රාදිසො ... සමානාදිහීති-කිං, රූකෙඛ, විය දිස්සති; උපමානාති-කිං, සො විය දිස්සති; කම්මෙමති-කිං, සො විය පස්සති ... රකාරා අනන්තරාදිලොපඵලා; කකාරො එකාරභාවඵලා.

භාවකාරකෙ ඝඤ්ඤකා. 44.

භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියඵලා ඝඤ්ඤකා හොන්ති බහුලං; අ—පශ්‍යතො, නිග්‍රහතො, කරො, ගරො, චයො, ජයො, රවො, භවො, පවො, වවො, අනන්දො, පුරිසදො, ඊසකකරො, දුකකරො, සුකරො ... ඝඤ්-භාවෙ-පාකො,

චාගො, භාවෝ; කාරකෙපි සඤ්ඤායං තාව-පජ්ජතෙනෙනෙති පාදෙ; රුජ්ජතීති රොගො; විසතීති වෙසො; සරති කාලනතුරතති සාරෙ; ථිරඛො, * දරීයතෙන එතෙතීති දරා; ජීරති එතෙනාති ජාරෙ—අසඤ්ඤායම්පි-දයො, දතෙතා; ලාභො, ලබ්භො—ස-වකො, නිපකො—ක-පියො, ඛිපො, භුජො, ආයුධං.

දධාතව්. 45.

දධාති ඛනුලම් හොති භාවකාරකෙසු; ආදි, නිධි, වාලධි.

චමාදිහට්ඨ. 46.

චමාදිහි භාවකාරකෙසුඤ්ඨ හොති; චමට්ඨ, වෙපට්ඨ.

ක්ත්වි. 47.

ක්‍රියපච්ඡා ක්ත්වි හොති ඛනුලං භාවකාරකෙසු—කකාරෙ කානුබන්ධිකාරිය පෙ—අභිඤ්ඤ, සයමිඤ්ඤ, සතතඤ්ඤං, සලාකගහං, සඛා, පඛා.

අනො. 48.

ක්‍රියපච්ඡා භාවකාරකෙසුඤ්ඨනො හොති; ගමනං, දනං, සමපදනං, අපාදනං, අධිකරණං, චලනො, ජ්ලනො, කොධනො, කොපනො, මඩනො, භූසනො

ඉත්ථියම්ණකතිකතයඤ්ඤා ච †. 49.

ඉත්ථිලිඞ්ගෙ භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියපච්ඡා අආදයො හොන්තනො ච ඛනුලං—අ-තිතිකඛා, විමංසා, ජිගුඛ්ඡා, පිපාසා, ප්‍රත්තීයා, ඊහා, භික්ඛා, ආපදා, මෙධා, ගොධා—ණ—කාරා, හාරා, තාරා, ධාරා, ආරා—ත්ති-ඉත්ති, සිත්ති, භත්ති, තත්ති, භූති—ක-ගුහා, රුජා, මුදු—යක්-විජ්ජා, ඉජ්ජා—ය-සෙය්‍ය, සමජ්ජා, පබ්බජ්ජා, පරිචරියා, ජාගරියා—අන-කාරණ, හාරණ, වෙදනා, වන්දනා, උපාසනා.

ජාහාහි ණි. 50.

ජාහා ඉවෙච්ඡතෙහි ණි හොතිජ්ජිසං; ජානි, හානි.

කාරා රිරියො. 51.

කරතො රිරියො හොතිජ්ජිසං; කරණං කිරියා—කථං, ක්‍රියාති "ක්‍රියා ය" ඉති—නිපාතනා.

ඉකිති සරූපෙ. 52.

ක්‍රියපච්ඡා සරූපෙ ඉකිති ඛෙයෙ ක්‍රියපච්ඡා පරෙ ඉකිති හොතති; වචි, යුධි, පවති—අකාරො කකාරොති ආදිසු කාරසදෙදන සමාසො යථා එවකාරොති.

සීලාදිහි ණී. 53.

ක්‍රියපච්ඡා ණී හොති සීලාදිසු පතියමානෙසු; උණ්ණභොජී, ඛිරපායී, අවස්සකාරි, සතඤ්ඤී.

ථාවිතතරභාතුරභිදුරභාසුරභාසරා. 54.

එතෙ සදදා, නිපච්චතෙන සීලෙ ගම්‍යමානෙ.

---

* "ථිරඛො" ති සඛෙඛසු පොත්ථකෙසු දිස්සති අඤ්ඤත්‍ර විවරණං "ථිරඛො" ති ච කත්ථචි න දිස්සති. † කයා ච.

කත්තරි භූතො කතවතුකතා ච, 55.

භූතපච්චයන්තමානතො ක්‍රියතො කතවතු කතා ච හොන්ති කත්තරි; විජි කවා, විජිතා ච; භූතෙති අධිකාරො යාවඅරහන්තාති.

කෙනා භාවකම්මෙසු. 56.

භාවෙ කම්මෙ ච භූතෙ කෙනා හොති; ආසිතං භවතා; කතො කටො භවතා.

කත්තරි චාරම්භෙ. 57.

ක්‍රියාරම්භෙ කත්තරි කෙනා හොති යථාපත්තිච; පකතො භවං කටං; පකතො කටො භවතා; පසුතෙනා භවං; පසුතතං භවතා.

ඨාසවසසිලිසසිරුහජරජනීහි. 58.

ඨාදීහි කත්තරි කෙනා හොති යථාපත්තිච; උපඨිතො ගුරුම්භවං, උපඨිතො ගුරු හොතා; උපාසිතො ගුරුම්භවං, උපාසිතො ගුරු හොතා; අනුවුසිතො ගුරුම්භවං, අනුවුසිතො ගුරු හොතා; ආසිලිට්ඨො ගුරුම්භවං, ආසිලිට්ඨො ගුරු හොතා; අභිසසිතො ඛලොපිකා භවං, අභිසසිතා ඛලොපිකා හොතා; ආරුළ්හො රුක්ඛං භවං, ආරුළ්හො රුක්ඛො හොතා; අනුජිණ්ණො වසලිං දෙවදත්තෙන, අනුජිණ්ණ වසලී දෙවදත්තෙන; අනුජාතො මාණවකො මාණ්ඩිකං, අනුජාතා මාණ්ඩිකා මාණවකෙන.

ගමනත්ථානම්ම කාධාරෙ ච. 59.

ගමනත්ථතො අකම්මකතො ච ක්‍රියතො ආධාරෙ කෙනා හොති කත්තරි ච යථාපත්තිච; ඉදමෙසං යානං, ඉහ තෙ යානා, ඉහ තෙහි යානං, අයං තෙහි යානො පථො; ඉදමෙසමාසිතං; ඉහ තෙ ආසිතා; ඉහ තෙහි ආසිතං. දෙවො වෙ වස්සතෙනා සාලියොති—කාරණසාමග්ගිසම්පත්ති එත්ථ ඉමිනා.

ආහාරත්ථා. 60.

අජ්ඣොහාරත්ථා ආධාරෙ කෙනා හොති යථාපත්තිච; ඉදමෙසං භුත්තං, ඉදමෙසං පිතං, ඉහ තෙහි භුත්තං, ඉහ තෙහි පිතං, ඔදනො තෙහි භුත්තො, පිතමුදකං—අත්ථාත්ථො යොගවිභාගො; කථං, පිතා ගාවොති—පිතමෙස විජ්ජතීති පිතා බාහුලකා වා—පසිතෙනා—තියා එත්ථ භුත්තකාලතා තත්‍ර කෙනා; එවං රක්ඛසුම්මතො රක්ඛසුම්ඝො රක්ඛසුඛ්ඛො රක්ඛසං පූජිතො—එවං සීලිතො, රක්ඛිතො, බලිතා, ආකුණ්ඨො, රුට්ඨො, රුසිතො අභිවත්තිතො, දසිතො, ගණ්ඨො, කණිතා, සංයතො, අමතො—කස්සනිභූතතායමෙව හෙතුනො ඵලං ඵවත්‍ර භාවි.

තුංතායෙතවෙ භාවෙ භවිස්සති ක්‍රියායං තදත්ථායං. 61.

භවිස්සති අත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියතො භාවෙ තුංතායෙතවෙ හොන්ති ක්‍රියායං තදත්ථායං පතියමානායං; කාතුං ගවජ්ජති; කත්තායෙ ගවජ්ජති; කාතවෙ ගවජ්ජති—ඉවජ්ජති හොතුං කාමෙති හොතුනීති—ඉමිනාව සිද්ධං. පුනබ්බිධානෙනච්ඡාපි සියා ඉවජ්ජනෙතා කරොතීති—එවං සක්කොති හොතුං, ජානාති හොතුං, ගිලායති හොතුං; ඝටතෙ හොතුං, ආරභතෙ

හොතුං, ලභතෙ හොතුං, පකමති හොතුං, උස්සහති හොතුං, අරහති හොතුං, අත්ථි හොතුං, විජ්ජති හොතුං, වට්ටති හොතුං, කප්පති හොතුන්ති — කථා පාරයති හොතුං, පසු හොතුං, සම්පත්තො හොතුං, පරියත්තො හොතුං, අලං හොතුන්ති-භවිස්ස සබ්බත්ථ සම්භවා — කථා කාලො හොතුං, සමයො හොතුං, ( ) හොතුන්ති — කථා—හොතුමනො, සොතුං සොතො, දක්ඛිතුං දිට්ඨො, සුජ්ඣිතුං බුද්ධො, වත්තුං ජල්පො, ගන්තුමනො, කත්තුමලසොති — උච්චාරණත්ථා වත්තුං කථා — භාවෙති කිං, කරිස්සාමීති ගච්ඡති; ක්‍රියාසංති—කිං, භික්ඛිස්සං ඉච්ඡස්ස ජටා; තදත්ථාසත්ති—කිං, ගච්ඡිස්සතො තෙ භවිස්සති භත්තං භොජනාය.

පටිසෙධෙ ලුනං තුනත්ථානත්ථා වා. 62.

අලංඛලුසද්දානං පටිසෙධත්ථානං සයොගෙ තුනාදයො වා හොන්ති භාවෙ; අලං සොතුන, ඛලු සොතුන; අලං සුත්වාන, ඛලු සුත්වාන; අලං සුත්වා, ඛලු සුත්වා; අලං සුතෙන, ඛලු සුතෙන — අලංඛලුනංති—කිං, මා හොතු; පටිසෙධෙ කිං—කිං, අලං කාරෙ.

සුබ්බිණාකතුකානං. 63.

එකො කත්තා යෙසං වත්‍යපාදීනං තෙසු යො සුබ්බිණා තදත්ථතො ක්‍රියත්ථා තුනාදයො හොන්ති භාවෙ; සොතුන යාති, සුත්වාන සුත්වා වා — එකකත්තුකානන්ති-කිං, භුත්තස්මිං දෙවදත්තෙ යක්ඛදත්තෙ වජති; සුබ්බාති-කිං, භුජති ච පචති ච — අපත්වා නදිං පබ්බතො, අතික්කම්ම පබ්බතං නදීති-භුබ්බාතුස්ස සබ්බත්ථ සම්භවා එකකත්තුකානා සුබ්බිණාලත්ථා ච ගම්‍යතෙ. භුත්වා භුත්වා ගච්ඡතීති—ඉමිනාව සිද්ධමාභික්ඛස්සුත්තා දිබ්බවනාවගම්‍යතෙ — කථං, ජීවගාහං අගාහසි, කායපපවාලකං ගච්ඡතීති-ආදී; ඤණ්ණෙතන ක්‍රියාවිසෙසතෙන සිද්ධං, යථා ඔදනපාකං සයතීති.

තෙනා යාගතාර වත්තමානෙ. 64.

වත්තමානත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා තෙනා හෙති කත්තරි; කිත්ථෙනා.

ඛිතෙනා. 65.

වත්තමානත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ඛිතෙනා හොති කත්තරි; කිත්ථ ඛිතෙනා.

භාවයාලෙම සු. 66.

වත්තමානත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා භාවෙ කමෙම ච ඛිතෙනා හොති; සීසමානං, පචමානො, ඔදනො.

තො සස සුබ්බිණාගතෙ. 67.

අනාගතත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා තෙ වත්තමානා සස සුබ්බිණා හොන්ති; ඨස්සතෙනා, ඨස්සමානො, සීසිස්සමානං, පචිස්සමානො ඔදනො.

ණ්වාදයො. 68.

ක්‍රියත්ථා පරෙ බහුලං ණ්වාදයො හොන්ති; චාරු, කරු.

ඛජ්ජානමෙකස්සරෝ වෝ. 69.

ඛජ්ජපච්චයන්තානං ක්‍රියාපදානං පඨමමෙකස්සරං සද්දරූපං වෝ භවති; තිට්ඨිතඛා, ජිගුච්ඡා, විමංසා.

පරෝ නිපාතො ච. 70.

පරෝ නිපාතො පඨමමෙකස්සරං සද්දරූපං වෝ භවති ජ්ඣාම — චකාරෝ අනුත්තසමුච්චයත්ථෝ කෙනාකාරේනාපි යථාගමං; ජ්ඣායති, ජ්ඣායිතඛඛං, ජ්ඣායිතුං, දද්දල්ලති, වඤ්ඤතමයි — ලොලුපො මොමුහොති — ඛන්තා "තදමිනාදි" පාඨා.

ආදිස්මිං සරෝ. 71.

ආදිභූතා සරා පරස්සෙකස්සරං වෝ හොති; අසිසිසති — ආදිස්මිනි — කිං, ජජාගර; සරාති — කිං, පපාච.

නා පුන. 72.

යං විභූතං න තං පුන විත්ථතමාපජ්ජතෙ; තිට්ඨිතඛිසති, ජිගුච්ඡිසති.

යම්හි සත්‍ථිතො. 73.

යත්‍ථ්‍ය්‍ය්‍ය

ලුවණණානමෙඛිපපච්චයෙ. 82.

ඉවණණුවණණණානං, ක්‍රියාපදානං එව හොන්ති යථාකතමං පච්චයෙ; චෙතබ්බං, නෙතබ්බං, සොතබ්බං, භවිතබ්බං.

ලහුසපුපානතස්ස. 83.

ලහුතතස්ස උපානතස්ස ලුවණණස්ස එව හොන්ති යථාකතමං; එසිතබ්බං, කොසිතබ්බං—ලහුස්සාති-කිං, ඛුපිතා; උපානතස්සාති-කිං, රුන්ධති.

අස්සා ණානුබන්ධෙ. 84.

ණකාරානුබන්ධෙ පච්චයෙ පරෙ උපානතස්ස අකාරස්ස ආ හොති; කාරකො.

නා ඉතා කානුබන්ධනාගමෙසු. 85.

තෙ එව ආ කානුබන්ධෙ නාගමෙ ච න හොන්ති; චිතො, සුතො, දිට්ඨො, පුට්ඨො—නාගමෙ වනාදිනා—චිනිතබ්බං, චිනිතුං, සුණිතබ්බං, සුණිතුං, පාපුණිතබ්බං, පාපුණිතුං, ඛුනිතබ්බං, ඛුනිතුං, ඛුනනං, ඛුනයිතබ්බං, ඛුනාපෙතබ්බං, ඛුනයිතුං, ඛුනාපෙතුං, ඛුනයිතබ්බං, ඛුනාපෙතබ්බං, ඛුනයිතුං, ඛුනාපෙතුං, ඛුනයනං, ඛුනාපනං, ඛුනයති, ඛුනාපෙති; පිනෙතබ්බං, පිනයිතුං, පිනනං, පිනිතුං, පිනයති; සුණෙති, සිනෙති, දුනොති, හිනොති; පහිණිතබ්බං, පහිණිතුං, පහිණනං.

වා ඤවි. 86.

තෙ ඤවි වා න හොන්ති කානුබන්ධනාගමෙසු; මුදිතො, මොදිතො; රුදිතං, රොදිතං.

ආඤඤත්‍රාපි. 87.

කානුබන්ධනාගමතො ඤඤඤිමිපි ඤෙ ඤවි න හොති; ඛිපකො, පනුදනං, වඩකො.

ප්‍යෙ සිස්සා. 88.

සිස්ස ආ හොති ප්‍යාදෙසෙ; නිස්සාය.

එඛනාමයවා සරෙ. 89.

සරෙ පරෙ එඛනමයවා හොන්ති; ජයො, භවො—සරෙති-කිං, ජෙති; අනුභොති.

ආයාවා ණානුබන්ධෙ. 90.

එඛනමායාවා හොන්ති සරාදෙ ණානුබන්ධෙ; නායයති, භාවයති. සඤාපෙක්ඛාති—ආදිසු රස්සතතං.

ආඤ්ඤාණිපිමහි යුක්. 91.

ආකාරනතස්ස ක්‍රියාපදස්ස යුක් හොති ණිපිතොඤඤිමිං ණානුබන්ධෙ; දූයකො—ණානුබන්ධෙඉතිඑව—දූනං; අණිපිමහීති-කිං, දූපයති.

පදුදිනං ඤවි 92.

පදුදිනං යුක් හොති ඤවි; නිපජ්ජිතබ්බං, නිපජ්ජිතුං, නිපජ්ජනං, පමජ්ජිතබ්බං, පමජ්ජිතුං, පමජ්ජනං—ඤවිති-කිං, පාදෙ.

මං වා රුධාදීනං. 93.

රුධාදීනං කිමි මං වා හොති; රුන්ධිතුං, රුජ්ඣිතුං — කිමීමෙව—නි රොධො.

කිමිම්හි ලොපොනන්තබ්‍යඤ්ජනස්ස. 94.

අනන්තබ්‍යඤ්ජනස්ස ලොපො හොති කිමිම්හි; හන්තුං සසන්ති ගණ්ඨන්ති වා එත්ථාති හන්තගගං.

පරරූපමයකාරෙ ඛ්‍යඤ්ජනෙ. 95.

ක්‍රියත්ථානමනන්තබ්‍යඤ්ජනස්ස පරරූපං හොති යකාරතොකුඤ්ඤසීං ඛ්‍යඤ්ජනෙ; හෙතුතඛ්ඛං; ඛ්‍යඤ්ජනෙති-කිං, ඡිඳිතඛ්ඛං; අයකාරෙති-කිං, ගිජ්ජති.

මනානං නිග්ගහීතං. 96.

මකාරනකාරනන්තානං ක්‍රියත්ථානං නිග්ගහීතං හොති යකාරෙ ඛ්‍යඤ්ජනෙ; ගන්තඛ්ඛං, ජඤ්ඤා — ඛ්‍යඤ්ජනෙනෙව—ගමනං; අයකාරෙනෙව-ගම්‍යතෙ.

න බ්‍රූසෙසා. 97.

බ්‍රූසස්ස ඔ න හොති ඛ්‍යඤ්ජනෙ; බ්‍රූමි — ඛ්‍යඤ්ජනෙනෙව—අබ්‍රවි.

කගා චජානං ඝානුබන්ධෙ. 98.

ඝානුබන්ධෙ චකාරජකාරනන්තානං ක්‍රියත්ථානං කගා හොන්ති යථාසඛ්‍යං; වාක්‍යං, ඝාගත්‍යං.

ගනස්ස ඝාතො ණානුබන්ධෙ. 99.

ගනස්ස ඝාතො හොති ණානුබන්ධෙ; ආඝාතො.

කිමිම්හි ගො පරිපච්චසමොගි. 100.

පයාදීහි පරස්ස ගනස්ස ගො හොති කිමිම්හි; පළිගො, පලිගො, අගං—රස්සතතො නිපාතනා; සඛ්ඛො, ඔගො.

පරස්ස ඝං සෙ. 101.

ඒතෙන පරස්ස ගනස්ස ඝං හොති සෙ; ජිඝංසා.

ජිගරානං ගිං. 102.

ඒතෙන පරෙසං ජිගරානං ගිං හොති සෙ; විජිගිංසා, ජිගිංසා.

ධාස්ස ගො. 103.

ඒතෙන පරස්ස ධාස්ස ග හොති; දගති.

ණිම්හි දීඝො දුසස්ස. 104.

දුසස්ස දීඝො හොති ණිම්හි; දූසිතො — ණිම්හීති-කිං, දුට්ඨො.

ගුහිස්ස සරෙ. 105.

ගුහිස්ස දීඝො හොති සරෙ; නිගූහනං — සරෙති-කිං, ගුගගං.

මුහබහානං ච තො ඝානුබන්ධෙනෙව. 106.

මුහබහානං ගුහිස්ස ච දීඝො හොති තකාරෙ, ඝානුබන්ධෙ ඨානඤ්චජ්ජ තො; මූළ්හො, බාළ්හො, ගූළ්හො — තෙති-කිං, මුගගති; ඝානුබන්ධෙති-

කිං, මුඤ්චිතබ්බං; අඤ්ඤෙති—කිං, මුඤ්චිත්වාන, මුඤ්චිත්වා; කානුබන්ධිඤ්ඤෙති, අයමධිකාරොයාව "සාසස්සසිඤ්ඤෙ" ති.

වහස්සුස්ස. 107.

වහස්ස උස්ස දීඝො හොති තෙ කානුබන්ධෙ ඨානත්වාවජ්ජිතෙ; වූළ්හො.

ධාස්ස හි. 108.

ධාධාරණිතිමස්ස හි හොති තෙ කානුබන්ධෙ ඨානත්වාවජ්ජිතෙ; නිහි තො, නිහිතවා.

ගමාදිරානං ලොපොනන්තස්ස. 109.

ගමාදීනං රකාරන්තානං චානන්තස්ස ලොපො හොති තෙ කානුබන්ධෙ ඨාන ත්වාවජ්ජිතෙ; ගතො, ගතො, ගතො, ගතො, තතො, සඤ්ඤතො, රතො, කතො ——— තෙඤ්ඤෙව—ගම්‍යතෙ; කානුබන්ධෙඤ්ඤෙව—ගන්තබ්බං; අඤ්ඤෙ ඤ්ඤෙව-ගන්ත්වාන, ගන්ත්වා.

වචාදීනං වස්සුව් වා. 110.

වචාදීනං වස්ස වා උව් හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; උත්තං, වුත්තං, උත්ථං, වුත්ථං; අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව-වත්වාන, වත්වා.

අස්සු. 111.

වචාදීනමස්ස උ හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; වුත්තං, වුත්ථං.

වඩ්ඪස්ස වා. 112.

වඩ්ඪස්ස අස්ස වා උ හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; වුඩ්ඪො; වඩ්ඪො ——— අඤ්ඤෙඤ්ඤෙ ව-වඩ්ඪිත්වාන, වඩ්ඪිත්වා; කථං වුත්තීති? වුත්තිමත්තෙතති නිපාතනා වත්තීති හොතෙව යථාලක්ඛණං.

යජස්ස යස්ස ටිසි. 113.

යජස්ස යස්ස ටිසි හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; ඉට්ඨං, සිට්ඨං; අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව— යජිත්වාන, යජිත්වා.

ඨාස්සි. 114.

ඨාස්සි හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; ඨිතො ——— අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව-ඨත්වාන, ඨත්වා.

ගාපානමී. 115.

ගාපානමී හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; ගීතං, පීතං, අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව—ගායිත්වා, නි ච්චං යාගමො; පාස්ස තු පිත්වාති—බහුලාධිකාරා.

ජනිස්සා. 116.

ජනිස්ස ආ හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; ජාතො ——— අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව-ජනිත්වා.

සාසස්ස සිස්වා. 117.

සාසස්ස වා සිස් හොති කානුබන්ධෙඤ්ඤෙ; සිට්ඨං, සට්ඨං, සිස්සො, සාසි යො ——— අඤ්ඤෙඤ්ඤෙව—අනුසාසිත්වාන.

කරස්සා තවෙ. 118.

කරස්ස ආ හොති තවෙ; කාතවෙ.

තුංතූනතඛේසු වා. 119.

තුමාදිසු වා කරස්ස හොති; කාතුං, කතාතුං, කාතූන, කතාතූන; කාතබ්බං, කත්තබ්බං.

ඤ්ඤස්ස නෙ ජා. 120.

ඤ්ඤධාතුස්ස ජා හොති නකාරෙ; ජානිතුං, ජානනෙතා; නෙති-කිං, ඤ්ඤ නො.

සකාපානං කුසකු ණෙ. 121.

සකඅාපානං කුසකු ඉඥෙවතෙ ආගමා හොන්ති ණකාරෙ; සක්කුණ්ණෙතා, පාපුණ්ණෙතා; සක්කුණෙති, පාපුණෙති; ණෙති-කිං, සක්කොති, පාපෙති.

නිතො ඡිස්ස ඡො. 122.

නිස්මා පරස්ස ඡිස්ස ඡො හොති; නිච්ඡයො.

ජරසද්දනාමම්හි වා. 123.

ජරසද්දනමනතාසරා පරො ඊම් හොති විභාසා; ජීරණං; ජීරති, ජීරාපෙති; නිසීදිතබ්බං, නිසිදනං, නිසීදිතුං; නිසීදති ——— වාති-කිං, ජරා, නිසජ්ජා; ඊම් වෙති-යොගවිභාගා අඤ්ඤසඤ්ඤපි; අභිරථ-"සංයොගාදිලොපො" ඤ්ඤස්ස.

දිසස්ස පස්සදස්සදස්දදකඛා. 124.

දිසස්ස පස්සාදයො හොන්ති විභාසා; විපස්සනා, විපස්සිතුං; විපස්සති; සුදස්සී, පියදස්සී, ධම්මදස්සී; සුදස්සං, දස්සනං; දස්සෙති; දට්ඨබ්බං, දට්ඨා, දට්ඨුං, දුද්දසො; අද්දස, අදද, අද්දං, අද්දක්ඛි, දක්ඛිස්සති ——— වාතෙව-දිස්ස තති ඛාලා.

සමානා රො රිරිකඛතො. 125.

සමානසද්දතො පරස්ස දිසස්ස ර හොති වා රිරිකඛකෙ; සරි, සදි, සරිසෙඛා, සදිසෙඛා, සරිසො, සදිසො.

දහස්ස දස්ස ඩො. 226.

දහස්ස දස්ස ඩො හොති වා; ඩහො, දුහො; ඩහති, දහති.

අනඤ්ඤසඤ්ඤාපරිහි ලො. 127.

ආපරිහි පරස්ස දහස්ස දස්ස ලො හොතනඤ්ඤසු; ආළාහනං, පරිළාහො.

අනාදිනොනාසධාතුස්ස භූ. 128.

තත්‍රාදිනතවජ්ජිතෙසු පච්චයෙසු අසතුච්චස්ස භූ හොති; භවිතබ්බං.

අදෙසවිධානමසත්‍යාපපයොගත්ථමෙතත්ථං විසයෙ ——— එතෙන කත්ථචි ක ස්සචි ධාතුස්සාපපයොගොපි ඤ්ඤපිතො හොති ——— අත්‍රාදිනොනසූති-කිං, අත්ථි, සන්තො; අත්ථිස්සාති-කිං, අස්සතිස්ස මා හොතු.

අ ආ සස ආදිසු. 129.

අආදෙ, ආආදෙ, ස්සාදෙ ච අත්ථිස්ස භූ හොති; බභූව, අහුවා, අභවිස්සා, භවිස්සති.

ඨිතමානානතියුංසවාදිලොපො. 130.

ඨානාදිසවත්‍රිසසාදිලොපො හොති; සනෙතා, සමානො; සනති, සනතු, සියා, සියුං—එතෙසන්ති-කිං, අත්ථි.

පාදිතො ඨාසස වා ඨහො ඨවි. 131.

පාදිකි ක්‍රියාවිසෙසජොතකෙහි සදෙදහි පරසස ඨාසස ඨවි ඨහො වා හොති; සණ්ඨහනෙතා, සන්ඨිඨනෙතා; සණ්ඨහති, සන්ඨිඨති—ප පරි අප සං අනු අව ඔ නි දු වි අධි අපි අති සු උ අභි පති පරි උප ආ පාදී; ඨවීති—කිං, සණ්ඨිතති.

දුසසියඛ්. 132.

පාදිතො පරසස දුසස ඉයඛ් හොති ඨවි; අනාදියිඨා, සමාදියති; ඨවී නෙව-ආදුය.

කරොතිසස ඛො. 133.

පාදිතො පරසස කරසස ඨවි ඛ හොති; සඛ්ඛාරෙ; සඛ්ඛරීයති—කර සසාති-අවත්‍රා කරොතිසසාති-වචනං තිමහි ච විකරණුපපත්‍රති ඤ්‍රපෙතුං.

පුරසමා. 134.

පුරිඉවවසමා නිපාතා පරසස කරසස ඛ හොති; පුරත්‍රඛ්ඛා, පුරෙත්‍රඛ්ඛාරො-එසතං තදමිනාදිපාඨා.

නිතො කමසස. 135.

නිසමා පරසස කමසස ඨවි ඛ හොති; නිත්‍රඛ්ඛමති; ඨවිතෙවව-නිකකමො.

යුවණණානමියඛ්‍රුවඛ් සරෙ. 136.

ඉවණණුවණණනතානං ක්‍රියපඨාන මියඛ්‍රුවඛ් හොන්ති සරෙ ඨවි; වෙ දියති, ඛ්‍රුවන්ති; සරෙති-කිං, නිවෙදෙති, ඛ්‍රූති; ඨවිතෙවව-ජයති, භවති.

අඤ්ඤදිසසාසසි ඤ්‍ය. 137.

ඤ්ඤදිතොඤ්ඤසස ආකාරනතසස ක්‍රියපඨසස ඊ හොති ඤ්‍ය; දියති; අඤ්ඤදිසසාති-කිං, ඤ්‍රයති, තායති.

තනසසා වා. 138.

තනසස ආ හොති වා ඤ්‍ය; තායතෙ, තනුඤ්ඤතෙ.

දීඝො සරසස. 139.

සරනතසස ක්‍රියපඨසස දීඝො හොති ඤ්‍ය; ලීයතෙ, සූයතෙ.

සානනතරසස තසස ඨො. 140.

සකාරනතතො ක්‍රියපඨා පරසසානනතරසස තකාරසස ඨ හොති; තුඨො, තුඨවා, තුඨඛ්ඛං, තුඨි; අනනතරසසාති-කිං, තුසසිත්‍රා.

තසසසිම් ච වා. 141.

කසසමා පරසසානනතරසස තසස ඨ හොති කසසස වා ඉම් ච; කිඨං, කඨං—අනනතරසසාතෙව-කසිතඛ්ඛං.

ධසෙතාත්‍රඤ්ඨා. 142.

එතෙ සද්ද නිපඤ්චනෙන.

පුඤ්ඤාදිතො. 143.

පුඤ්ඤාදිහි ක්‍රියපෙහි පරස්සානන්තරස්ස තකාරස්ස ඨ හොති; පුඨො, හ ඨො, සිඨො —— අනන්තරස්සාඤ්ඤෙව—පුඤ්ඤවා.

සාසවසසංසසසා ඨො. 144.

එතෙහි පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ඨ හොති; සඨං, වුඨං, පසඨං, ස ඨං —— කථමනුසිඤ්ඤෙති "කථනරානං ටඨණ්ණා" ති ඨො අනන්තරස්සා ඤෙව-සාසිතං.

ධො ධහඤෙහි. 145.

ධකාරහකාරහකාරඤෙතහි ක්‍රියපෙහි පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ධ හොති; වුඩ්ඩො, දුඩ්ඩං, ලබ්ධං.

දහා ඩො. 146.

දහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ඩ හොති; දඩ්ඩො.

බහසසුම් ච. 147.

බහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ඩො හොති බහසසුම් ච ඨසන්තියොගෙන; බුඩ්ඩො.

රුහාදිහි හො ළ ච. 148.

රුහාදිහි පරස්සානන්තරස්ස තස්ස හ හොති ළො චාන්තසස; ආරූළ්හො, ගූළ්හො, වූළ්හො, බාළ්හො; අනන්තරස්සාඤ්ඤෙව-ආරොහිතං.

මුහා වා. 149.

මුහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස හ හොති වා ළො චාන්තසස හසන්තියො ගෙන; මුළ්හො, මුඩ්ඩො.

භිදාදිතො නො කතාකතවන්තූනං. 150.

භිදාදිතො පරෙසං කතාකතවන්තූනං තස්ස නො හොති; භිනෙන්නා, භින්න වා, ඡිනෙන්නා, ඡින්නවා, ජනෙන්නා, ජන්නවා, ඛිනෙන්නා, ඛින්නවා, උපපනෙන්නා, උපපන්නවා, සිනෙන්නා, සින්නවා, සනෙන්නා, සන්නවා, පිනෙන්නා, පින්නවා, සූනෙන්නා, සූනවා, දිනෙන්නා, දින්නවා, ඛීනෙන්නා, ඛීනවා, ලීනෙන්නා, ලීනවා, ලූනෙන්නා, ලූනවා —— කතාකතවන්තූනන්ති—කිං, භිත්තෙ, ඡිත්තෙ, හෙත්තුං, ජෙත්තුං,

දුතිතෙනා. 151.

දුතො පරෙසං කතාකතවන්තූනං තස්ස ඉනෙන්නා හොති; දිනෙන්නා, දිනන්නවා.

කිරාදිහි ණෙ. 152.

කිරාදිහි පරෙසං කතාකතවන්තූනං තස්සානන්තරස්ස ණ්ණ හොති; කිණෙණ්ණ, කිණණ්ණවා, පුණෙණ්ණ, පුණණ්ණ වා, ඛිණෙණ්ණ, ඛිණණ්ණවා.

තරාදිහි රිණෙණ. 153.

තරාදිහි පරෙසං කතකතවනතූනං තස්ස රිණෙණ හොති; තිණෙණ, තිණණවා, ජිණෙණ, ජිණණවා, චිණෙණ, චිණණවා.

ගො භජාදිහි. 154.

භජාදීන් පරෙසං කතකතවනතූනං තස්සාගතතරස්ස ග හොති; භගෙහා, භගගවා, ලගෙහා, ලගගවා, නිමුගෙහා, නිමුගගවා, සංවිගෙහා, සංවිගගවා.

සුඛා ඛො. 155.

සුඛා පරෙසං කතකතවනතූනං තස්ස ඛො හොති; සුඛෙඛා, සුඛඛවා.

පචා ඛො. 156.

පචා පරෙසං කතකතවනතූනං තස්ස ඛො හොති; පඛෙඛා, පඛඛවා.

මුචා චා. 157.

මුචා පරෙසං කතකතවනතූනං තස්ස ඛො චා හොති; මුඛෙඛා, මුඛෙඛා මුඛඛවා, මුඛඛවා — සඛෙඛාති-ණ්වාදිසු සිබං — කතකතවනතූසු ස තෙසා සතතවාඥෙව හොති.

ලොපො වඩ්ඪා කතිසස. 158.

වඩ්ඪා පරසස කතිසස තස්ස ලොපො හොති; වඩ්ඪී.

ක්‍රවිසස. 159.

ක්‍රියපචා පරසස ක්‍රවිසස ලොපො හොති; අභිභු.

ණිණපිනං තෙසු. 160.

ණිණපිනං ලොපො හොති තෙසු ණිණපිසු; කාරෙහතං පයොජයති කාරෙති, කාරපයති.

ක්‍රවි විකරණානං. 161.

විකරණානං ක්‍රවි ලොපො හොති; උදපාදි, ගහති.

මානස්ස මස්ස. 162.

ක්‍රියපචා පරස්ස මානස්ස මකාරස්ස ලොපො හොති ක්‍රවි; කරාණෙ; ක්‍රවි යි-කිං, කුරුමානො.

ක්‍රිලසෙ. 163.

ක්‍රිලානමෙ හොති ක්‍රවි; ගහෙතා අදෙනති; ක්‍රවිතෙව-වපිතා.

පේ‍ය වා ක්‍රවාස්ස සමාසෙ. 164.

ක්‍රවාස්ස වා පේ‍ය හොති සමාසෙ, පකාරො "පේ‍ය සිස්සා" ති-විසෙසන පේ‍ය; අභිභුය, අභිභවිත්වා — සමාසෙති-කිං, පතිතා; ක්‍රිවාසමාසෙපි බහුලා ධිකාරා; ලතං දනෙනති ජිඤ්ඤිය.

තුංයානා, 165.

ඨානස්ස වා තුංයානා හොන්ති සමාසෙ කිඤ්චි; අභිහඤ්ඤං, අභිහරිත්වා, අනුමොදියාන අනුමොදිත්වා — අසමාසෙපි බහුලාධිකාරා; දඤ්ඤං, දිත්වා — එසමාපපච්චයතා ඤ්‍යපනත්ථො යොගවිභාගො.

ගනා රත්වෙවා. 166.

ගනස්මා පරස්ස ඨානස්ස රත්වෙවා වා හොති සමාසෙ; ආගන්ත්වා, ආගන්ත්වා.

සාසාධිකාරාත්වරිත්වා. 167.

සාසාධිකි පරා කරා පරස්ස ඨානස්ස ත්වරිත්වා වා හොන්ති යථාකමං; සක්කත්වා, සක්කරිත්වා, අසක්කත්වා, අසක්කරිත්වා, අධිකිත්වා, අධිකරිත්වා,

ඉතො ත්වෙවා. 168.

ඉඉත්වත්වමා පරස්ස ඨානස්ස ත්වෙවා වා හොති; අතිත්වා, අතීත්වා, සමෙත්වා, සමෙත්වා.

දිසා ඨානත්වා ස්ච. 169.

දිසතො ඨානස්ස ඨානත්වා හොන්ති වා දිසස්ස ච සඤ්ඤා තංසන්නියොගෙන; සස්ස සත්ථානං පරරූපබාධනත්ථං; දිත්වාන, දිත්වා, පස්සිත්වා — කථං, නාදඤ්ඤ පරතො දෙසන්ති ඤ්‍යපකා ඨානස්ස ච ලොපො; එවං ලබ්ධ ධනන්ති ආදිසු.

ඤ්ඤි ව්‍යඤ්ජනස්ස. 170.

ක්‍රියත්ථා පරස්ස ව්‍යඤ්ජනාදිපච්චයස්ස ඤ්ඤි වා හොති; භුඤ්ජිතුං, භොජිතුං; ව්‍යඤ්ජනස්සාති-කිං, පාවකො.

රානස්ස ණෝ. 171.

රානතො ක්‍රියත්ථා පරස්ස පච්චයනකාරස්ස ණෝ හොති; අරණං, සරණං.

න නත්තමානත්‍යාදීනං. 172.

රානතතො පරෙසං නත්තමානත්‍යාදීනං නස්ස ණෝ න හොති; කරොතො, කුරුමානො; කරොන්ති.

ගමයමිසාසදිසානං වා ච්ඡ්. 173.

එතෙසං වා ච්ඡ් හොති නත්තමානත්‍යාදිසු; ගච්ඡතො, ගච්ඡමානො; ගච්ඡති; යච්ඡතො, යච්ඡමානො; යච්ඡති; ඉච්ඡතො, ඉච්ඡමානො; ඉච්ඡති; අච්ඡතො, අච්ඡමානො; අච්ඡති; දිච්ඡතො, දිච්ඡමානො; දිච්ඡති.

වාති-කිං, ගමිස්සති; වවත්‍රිතවිභාසනෙනානෙකෙසු ච ඤෙසු; ඉච්ඡිතබ්බං ඉච්ඡා, ඉච්ඡිතුං, අවජ්ජිතබ්බං, අවජ්ජිතුං, අනෙකෙසුසච යොගවිභාගා; පවෙවජති

ජරමරානමීයඞ්. 174.

එතෙසමීයඞ් වා හොති නතමානතත්‍යාදිසු; ජීයනෙතා, ජීරනෙතා, ජීයමානො, ජීරමානො; ජීයති, ජීරති; මියනෙතා, මරනෙතා, මියමානො, මරමානො; මීයති, මරති.

ඨාපානං තිඨපි වා. 175.

ඨාපානං තිඨපි වා හොති නතමානතත්‍යාදිසු; තිස්සනෙතා, තිඨමානො; තිඨති; පිවනෙතා, පිවමානො; පිවති; වාසෙව-ඨාති, පාති.

ගමවදදදානං ඝම්මවජ්ජදජ්ජා. 176.

ගමාදිනං ඝම්මාදයො වා හොන්ති නතමානතත්‍යාදිසු; ඝම්මනෙතා, ගච්ඡනෙතා, වජ්ජනෙතා; වදනෙතා, දජ්ජනෙතා, දදනෙතා,

කරස්ස සොස්ස කුබ්බකුරුකයිරා. 177.

කරස්ස සමකාරස්ස කුබ්බාදයො වා හොන්ති නතමානතත්‍යාදිසු; කුබ්බනෙතා, කයිරනෙතා, කරොනෙතා, කුබ්බමානො, කුරුමානො, කයිරමානො, කරොණො; කුබ්බති, කයිරති, කරොති, කුබ්බතෙ, කුරුතෙ, කයිරතෙ—වවත්‍රිතවිභාසනතා වාධිකාරස්ස ඛියෙව මානපරවජ්ජකෙකස්ස කුරු, ඤවිදෙව පුබ්බවජ්ජකෙක "අඟං කුරුතු නො භවං" සොස්සාති වුත්තතතා කත්තරියෙවිමෙ.

ගහස්ස ඝෙ පෙපා. 178.

ගහස්ස වා ඝෙ පෙපා හොති නතමානතත්‍යාදිසු; ඝෙපනෙතා, ඝෙපමානො; ඝෙපති—වාසෙව—ගණ්හාති.

ණො නිග්ගහීතස්ස. 179.

ගහස්ස නිග්ගහීතස්ස ණො හොති; ගණ්හිතබ්බං, ගණ්හිතුං, ගණ්හනෙතා.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ වුත්තියං ඛාදිකණ්ඩො පඤ්චමො.

—*—

වත්තමානෙ ති අනති සි ථ මි ම තෙ අනෙන සෙ වෙන ථ මෙහ. 1.

වත්තමානෙ ආරඛ්‍යපරිසමත්තෙ අපෙ වත්තමානතො ක්‍රියාථා තාදයො හොන්ති; ගච්ඡති ගච්ඡන්ති ගච්ඡසි ගච්ඡථ ගච්ඡාමි ගච්ඡාම, ගච්ඡතෙ ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡසෙ ගච්ඡවෙන ගච්ඡෙ ගච්ඡාමෙහ*—කථං "පුරෙ අඩ්ඩෙමා දි පති, පුන මරාමීති" වත්තමානසෙසව වත්තුමිච්ඡිතතා තංසම්පයුත්ත තාගහ ණෙන ගහණ† පුරෙපුරිසදෙදති වා අනාගතත්ථවගමා තෙ තදු තස්ස වත්තමානත්තා කාලව්‍යත්තයො වා එසො භවතෙතවති කාලත්තරෙපි තාදයො බාහුලකා; "සත්තෙතස්ස පරිගුහාමි මා ච කිඤ්ච ඉතො අදං; කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං සහව්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්ස; අනෙකජාතිසංසාරං සන්ධාවිස්සං; අතිවෙලං නමස්සිස්සං ති."

භවිස්සති ස්සති ස්සන්ති ස්සසි ස්සථ ස්සාමි ස්සාම ස්සතෙ ස්ස න්තෙ ස්සසෙ ස්සවෙන ස්සං ස්සාමෙහ.‡ 2.

භවිස්සති අනාරඛ්‍ය අපෙ වත්තමානතො ක්‍රියාථා ස්සත්‍යාදයො හොන්ති; ගමිස්සති ගමිස්සන්ති ගමිස්සසි ගමිස්සථ ගමිස්සාමි ගමිස්සාම, ගමිස්සතෙ ගමිස්සන්තෙ ගමිස්සසෙ ගමිස්සවෙන ගමිස්සං ගමිස්සාමෙහ.

නාමෙ ගරහාවිම්හයෙසු. 3.

නාමස්සෙද නිපාතෙ ස්සි ගරහායං විම්හයෙ ච ගම්‍යමානෙ ස්සත්‍යාදයො හොන්ති "ඉමෙ හි නාම කල්‍යාණධම්මා පරිජානිස්සන්ති; නහි නාම සිත්ථිවෙ තස්ස මොඝපුරිසස්ස පාණෙසු අනුද්දයා භවිස්සති; කථං හි නාම සො ඛිත්ථිවෙ මොඝපුරිසො සබ්බමත්තිකාමය කුටිකං+ කරිස්සති; තත්ථ නාම ඛිං මොඝපුරිස මයා විරාගාය ධම්මෙ දෙසිතෙ සරාගාය වෙතෙස්සසි; අජ්ජ නාම තාත සුදින්න ආභිදෙසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසි" අත්ථිසෙවිහාපි නිස්සුවගමො. විභාගෙ—"අවජරියං වත හො අඛ්‍ඛුතං වත හො සත්තෙන වත හො පබ්බජිතා විහාරෙන විහරන්ති යත්‍ර හි නාම සඤ්ඤී සමානො ජාගරෙ පච්ඡමත්ථානි සකටසතානි නිස්සාය නිස්සාය අතික්කමන්ති තෙව ද්‍ඛිති න පන සද්දං සොස්සති; අවජරියං අන්ධො නාම පබ්බතමාරොහිස්සති ඛධිරෙ නාම සද්දං සොස්සති."

භූතෙ ඊ ඌ ං ඔ ඤ ඉං ඉහා ආ ඌ සෙ වහං අ මෙහ. 4.

භූතෙ පරිසමත්තෙ අපෙ වත්තමානතො ක්‍රියාථා ඊආදයො හොන්ති; අගමි අගමුං අගමො අගමිත්ථ අගමිං අගම්හා, අගමා අගමු අගමිසෙ අගම්වහං අගම අගම්හෙ—භූත සාමඤ්ඤවචනිවජ්‍ජාසමත්ත ජ්‍ජනෙපි— "සුවො අ හොසි ආනන්දො."

---

* ගච්ඡමෙහ. † ගහණං. ‡ ස්සමෙහ + කුටිං.

4²⁷ අනජ්ජතනෙ ආ උ ඔ පඨ අ ඔහා තඨ තුං සෙ විහං ඉං ඔහසෙ. 5.

අඥ්ජමානජ්ජතනෙ භූතෙපඨ වත්තමානතො ක්‍රියපඨා ආ ආදයො හොන්ති.

ආසුය්‍යා චුණ්ණා'ඤ්ඤ්‍යා සංවෙසනා වාපි, *
එසජ්ජතනො කාලො අහරුහතො අඩ්ඩරත්තං වා.

අහමා අගමු අගමො අගමඨ අගම අගමිහා, අගමඨ අගමිඨ අගමිසෙ අගමිවහං අගමිං අගමිම්හසෙ; අසද්දපදපෙඨා කිං, අජ්ජ හියෙත්ත වා අගමාසි.

4²⁸ පරොක්ඛෙ අ උ ඉ පඨ අ ඔහ පඨ රෙ පෙඨ; රෙහා ඉ ඉමෙහා. 6.

අපවඩකෙ භූතානජ්ජතනෙපඨ වත්තමානතො ක්‍රියපඨා අආදයො හොන්ති; ජගාම ජගමු ජගමෙ ජගමිඨ ජගම ජගමිම්හ, ජගමිඨ ජගමිරෙ ජගමිඨො ජගමිරෙහා ජගමි ජගමිම්හෙ.

මූලනවිකවිතබ්බ සත්ත චිතෙතනත්ත නාපි ක්‍රියා කතාභිනිබ්බත්තිකාලෙනු පලබ්ධා සමානා † ඵලෙනානුමීයමානා පරොක්ඛා ච වත්තුකො කෙනුත්තමවිය මෙපි පයොගසම්භවො.

4³² එය්‍යාදෙ වා පතිපත්තියං සසා සසංසු සෙ සසඨ සසං සසම්හා සසඨ සසිංසු සසසෙ සසෙහි සසිං + සසම්හසෙ. 7.

එය්‍යාදෙ විසයෙ ක්‍රියාතිපත්තියං සසාදයො හොන්ති විභාසා; චිඩ්ඩරපාඨව සොපනිපාතතො කාරණවෙකල්ලතො වා ක්‍රියායාතිපතනමනිච්ඡන්ති ක්‍රියා නිපජ්ජති; එතෙ ච සසාදයො සාමඤ්ඤාතීතානාගතෙසෙව හොන්ති න ච තතමානෙ තත්‍ර ක්‍රියාතිපත්තාසම්භවා.

සචෙ පඨමවයෙ පබ්බජ්ජං අලභිස්සා අරහා අභවිස්සා; දකඛිණෙන චෙ අගමිස්සා න සකටපරියාභවිස්සා; දකඛිණෙන චෙ අගමිස්සංසු අගමිස්සෙ. අගමිස්සඨ අගමිස්සං අගමිස්සම්හා, අගමිස්සඨ අගමිස්සිංසු අගමිස්සසෙ අගමිස්සවෙහ අගමිස්සිං අගමිස්සාම්හසෙ, න සකටං පරියාභවිස්සා; වාති-කිං, දකඛිණෙන චෙ ගමිස්සති න සකටං පරියාභවිස්සති.

4²⁹ හෙතුඵලෙසෙව ය්‍ය ය්‍යුං ය්‍යාසි ය්‍යාසඨ ය්‍යාසිං ය්‍යාම ය්‍යාථ ය්‍යුං ය්‍යාසි ය්‍යාසිඨ ය්‍යාසිරෙ ය්‍යාසිඨො ය්‍යාසිරෙහා ය්‍යාසිං ය්‍යාසිම්හෙ. 8.

හෙතුභූතායං ඵලභූතායං ච ක්‍රියායං වත්තමානතො ක්‍රියපඨා ය්‍යාදයො වා හොන්ති.

"සචෙ සඛාරා නිච්චා භවෙය්‍යුං න නිරුජ්ඣෙය්‍යුං; දකඛිණෙන චෙ ගචෙය්‍ය න සකටං පරියාභවෙය්‍ය දකඛිණෙන චෙ ගචෙය්‍යුං ගචෙය්‍ය සි ගචෙය්‍යාඨ ගචෙය්‍යාමි ගචෙය්‍යාම, ගචෙය්‍යඨ ගචෙය්‍යරං ගචෙය්‍යඨො ගචෙය්‍යවෙහා ගචෙය්‍යං ගචෙය්‍යාම්හෙ න සකටං පරියාභවෙය්‍ය.

---

* ආසුය්‍යා ච උණ්ණා ආසුය්‍යා ච සංවෙසනා,
එසජ්ජතනො කාලො අහරුහසඩ්ඩරත්තං වා.

† නුපලබ්ධසමානා. + සසං.

භවනං ගමිස්සං වේ * හෙතු, අනිරුජ්ඣිතානං පරියාභවනං ච † ඵලං — ඉධ කස්මා න හොති? හරතීති පලායති වස්සතීති ධාවති හනිස්සතීති පලායිස්ස තීති ඉතිසද්දෙනෙව හෙතුහෙතුමතතතාය ජෝතිතත්තා; චාති-ඝිං, දකඛි ණෙන වෙ ගමිස්සති න සකටං පරියාභවිස්සති.

පඤ්ඤත්තිආදිසු. 9.

පඤ්ඤා-සම්පුවජනං සමපධාරණං නිරූපණං කාරියනිවජ්ජනං, පත්ථනා-යාචනමිච්ඡාසිංසනඤ්ච, විධානං විධිති-නියොජනං ක්‍රියාසු ව්‍යාපාරණං, සා ච දුවිධාව සාදරානාදරවසෙන විසයභෙදෙන ඝිනනායපි තද්භයානතිවත්තනතො.

එතෙසු පඤ්ඤාදිසු ක්‍රියත්ථතො එසත්තදයො හොන්ති; පඤ්ඤා-ඝිමායස්ස විනයමපරියාපුණෙය්‍ය උදග්ගධම්මං; ගවෙජ්‍ජං වාහං උපොසථං නුවා ගවෙජ්‍ජයං; පත්ථනායං—ලභෙය්‍යහමිභනෙන භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යං උපසම්පදං; පඤ්ඤෙය්‍යං තං වස්සසතං අරොගං; විධිමහි-භවිපත්ත මිපවෙය්‍ය, භවං ප්‍රසාදං කරෙය්‍ය, ඉහ භවං භුඤ්ජෙය්‍ය, ඉහ භවං නිසීදෙ ය්‍ය, මාණවකං භවං අජ්ඣාපෙය්‍ය — අනුඤ්ඤාපත්තකාලෙසුපි සිඛාව සත්ථාපි විධිපතිතීතිතො; අනුඤ්ඤාය-එවං කරෙය්‍යසි; පත්තකාලෙ කටං කරෙය්‍යසි, පත්තො තෙ කාලො කටකරණෙ, යදි සඛ්ඛස්ස පත්ත කල්ලං ස ඛ්ඛිකා උපොසථං කරෙය්‍ය, එතස්ස භගවා කාලො එතස්ස සුගත කාලො ය මිභගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍ය — ඵසනෙපිවජ්ජනති-ගාමං එවං භණෙ ගවෙජ්‍ජයාසි.

4 2 0 තු අනතු ඝි ඵ ම් ම තං අනාතාං ස්සු ඉවිහා ඒ ආමසෙ. 10.

පඤ්ඤාදිසෙඛිතෙ හොන්ති ක්‍රියත්ථතො; ගවජ්ජතු ගවජ්ජනතු ගවජ්ජාති ගවජ්ජ ඒ ගවජ්ජාම ගවජ්ජාම, ගවජ්ජතං ගවජ්ජන්තං ගවජ්ජස්සු ගවජ්ජවෙහා ගවෙජ ගවජ්ජ, මසෙ — පඤ්ඤහ-කි ගතු ඛලු හො වත්තකරණපිසීයස්සු; පත්ථනායං-දදාතු මෙ, ජීවතු භවං; විධිමහි-කටං කරොතු භවං, පුඤ්ඤං කරොතු භවං, ඉහ භ වං භුජ්ජතු, ඉහ භවං නිසීදතු, "උදදිසතු භනෙන භගවා පාතිමොක්ඛං"; පෙ සනෙ-ගවජ්ජ භණෙ ගාමං; අනුමතියං-එවං කරොහි; පත්තකාලෙ "කා ලොයං තෙ මහාවීර උපපජ්ජ මාතුකුච්ඡියං."

සත්තාදිරහෙසෙඛ්‍යත්තදී. ‡ 11.

සත්තිසං අරහසෙ ච ක්‍රියත්ථා එසත්තදයො හොන්ති; භවං ඛලු රජ්ජං ක රෙය්‍ය, භවං සත්තො, අරිහො §.

සම්භාවනෙ වා. 12.

සම්භාවනෙ වා ගම්‍යමානෙ ධාතුනා වුච්චමානෙ ච එසත්තදයො හොන්ති වි භාසා; අපි පබ්බතං සිරසා භින්දෙය්‍ය; ක්‍රියාතිපත්තියනතු සසාදි-අසත්තියාපි

* මෙ. † මෙ. ‡ සත්තරහෙසෙඛ්‍යත්තදී. § අරහා.

හෙතො නාපතිස්සා, සම්භාවෙමි සද්දහාමි අවකපෙමි, තුජෙයා භවං, තුජ්ස්ස ති භවං, අතුජී භවං.

ක්‍රියාතිපත්තියනතු සසාදි-සම්භාවෙමි, නාතුජ්ස්සා භවං.

මායොගෙ ඊ්ආදාදී. 13.

මායොගෙ සති ඊ්ආදයො ආදාදයො ච වා හොන්ති; මා සස්ස පුනපි එවරූ පමකාසි, මා භවං අගමා වනං — වාති කිං, "මා තෙ කාමගුණේ හමස්ස චිතතං" මා භවං කරිස්සසි, මා පවං කරෙයාසි — අසකකාලපෙක්ඛායමාරම්භො-බුධො භවිස්සති-පදන්තරසම්බන්ධිනාතානතකාලතා පත්තයතෙ, එවං කතො කටො සෙව භවිස්සති, භාවී කිරවමාසීති; ලුනාති, ලුනාතිඤෙවායං ලුනාති, ලුනසස ලුනසස්සඤෙවායං ලුනාතීති ඛාදිනමෙවෙතම්මජ්ඣිම පුරිසෙකව වනාතමාඛ්‍යාතඛයොජ්ජ විධිවචනං, ඉදං වුත්තං හොති එවමෙස තුරිතො අ පෙක්ඛසුපි නියොජෙනෙතා විය කිරියං කරොතීති; එවං ලුනාථ ලුනථාඤෙවා යං ලුනාති, ලුනවෙහා ලුනවෙහාඤෙවායං ලුනාති, තථා කාලන්තරෙසුපි ලු නාති ලුනාතිඤෙවායං අලුනි අලුනා ලුලාව ලුනිස්සති, එවං දසුමපි ච යො ජනීයං — තථා සමුච්ඡෙදෙපි මඤ්ඤෙ විහාරමවෙඤෙවායමවති, මඤ්ඤෙසස විහාරමවෙසස්සෙවායමවති — ඛනපාරාහෙදෙ තු සාමඤ්ඤවචනෙසුව ඛනපකතතා අනුපපයොගො භවති — බදනං තුජ්, සාගුළිව, ධානා ඛාදෙ සෙවායමජ්ඣොහරති.

පුබ්බිපරවජ්ජකානානෙකානෙකෙසු තුම්හාම්හසෙසෙසු ඤෙවෙ මජ්ඣිමුත්තමජ්ඣිමා. 14.

එකානෙකෙසු තුම්හාම්හසද්දවචනීයෙසු තදඤ්ඤසද්දවෙනීයෙසු ච කාර කෙසු පුබ්බවජ්ජකානං පරවජ්ජකානං මජ්ඣිමුත්තමජ්ඣිමා වෙවෙ හොන්ති යථාඤ්ඤකමං ක්‍රියන්ති; උත්තමසදෙදසු සභාවතො තතියදුකෙ රූලෙහා — ඤිං ගවජ්ජසි තුමෙහ ගවජ්ජථ ඤිං ගවජ්ජසි තුමෙහ ගවජ්ජෙහ, අහං ගවජ්ජාමි මයං ගවජ්ජාම අහං ගවජ්ජෙ ඉයං ගවජ්ජාමෙහ, සො ගවජ්ජති තෙ ගවජ්ජන්ති සො ගවජ්ජතෙ තෙ ගවජ්ජන්තෙ.

සාමත්ථියා ලවත්තා අප්පයුජ්ජමානෙසුපි තුම්හාම්හසෙසෙසු භවන්ති — ගවජ්ජසි ගවජ්ජථ ගවජ්ජසෙ ගවජ්ජවෙන, ගවජ්ජාමි ගවජ්ජාම ගවජ්ජෙ ගවජ්ජාමෙහ, ගවජ්ජති ගවජ්ජන්ති ගවජ්ජතෙ ගවජ්ජන්තෙ.

ආර්සසාදිසද්දේ වා. 15.

ආආදෙ, ඊ්ආදෙ, සසාආදෙ ච ක්‍රියත්ථස්ස වා අත්ථේ හොති, සදකාරොනුබ න්ධො — අගමා ගමා, අගමී ගමී, අගමිස්සා ගමිස්සා.

අආදිසවාහො බ්‍රැස්ස. 16.

බ්‍රැස්ස ආහො හොති අආදිසු; ආහ, ආහු.

ගුස්ස වුත්. 17.

අආදිසු තුසස චුක් හොති, කකාරෙනුබන්ධො, උකාරො උච්චාරණත්ථො; ඛහුව.

ප්‍රබ්‍රූසස අ. 18.

අආදිසු ව්‍රූතෙන ප්‍රබ්‍රූසස තුසස අ හොති; ඛහුව.

උසසං සුඛ් වා. * 19.

ආඛ්‍යාදෙසා පරසස උසස අංසු වා හොති; ආඛංසු, ආහු.

ත්‍යනතීනං ටලු. 20.

ආඛ්‍යා පරෙසං තිඅනතීනං ටලු හොති, ටකාරො සබ්බාදෙසත්ථො; ආඛ, ආහු— අතොයෙව ච සඳපකා තිඅනතීසු ච ඛ්‍රූසසා හො.

ඊආදෙ වචසස ඕ. 21.

ඊආදිසු වචසස ඔ හොති, මකාරෙනුබන්ධො; අවොව— ඊආදෙතීකිං, අවව.

දදසස දං වා මිමෙ වචි තෙන. 22.

විතෙන වත්තමානසස දදසස දං වා හොති මිමෙසු; දවමි, දෙමි, දවම, දෙම— අවිතෙ තිකිං, දදමි, දදම.

කරසස සොසස කුං. 23.

කරසස සඔකාරසස කුං වා හොති මිමෙසු, කුමි, කුවම, කරොමි, කරොම.

කා ඊආදිසු. 24.

කරසස සඔකාරසස කා හොති වා ඊආදිසු; අකාසි, අකරි, අකංසු, අකරිංසු අකා, අකරා.

හාසස චාහඞ් සෙසෙ. 25.

කරසස සොසස හාසස ච ආහඞ් වා හොති සෙසෙ සහ, කාහති, කරිසසති, අකාහා, අකරිසසා, හා හති, හාසිසසති, අහාහා, අහාසිසසා.

ලභ්‍ය්‍ය්‍ය

ආර්ආදිසු හරස්සා. 28.

ආආදෙ, ඊආදෙ ච හරස්ස ආ හොති වා; අහා, අහරි, අහාසි, අහරී.

ගමිස්සා. 29.

ආආදෙ, ඊආදෙ ච ගමිස්සා හොති වා; අගා, අගමා; අගා, අගමී.

ඩංසස්ස චජ්ජ. 30.

ඩංසස්ස ච ගමිස්ස චජ්ජ වා හොති ආර්ආදිසු; අඩංජා, අඩංසා; අඩඤ්ජි, අඩංසි; අගඤ්ජි, අගචජා; අගඤ්ජි, අගචජි.

භූස්ස හෙහෙහිහොහිස්සාදෙ. 31.

භූස්ස හෙආදයො හොන්ති සාදිවාදෙ; හෙස්සති, හෙහිස්සති, හොහිස්සති.

ණාතාදූ රස්සො. 32.

ඤණකතාසු ක්‍රියපච්චයස්ස රස්සො හොති; කිණාති, ඛුනාති.

ආර්ලාභිස්සාදීනං මහ නං වා. 33.

එසං වා රස්සො හොති; ගම, ගමා, ගමි, ගමී; ගමු, ගමූ, ගම්මහ, ගම්මහා, ගමිස්ස, ගමිස්සා, ගමිස්ස හ, ගමිස්සාහ.

කුසරුහොහීස්ස ජී. 34.

කුසා රුහා ච පරස්ස ඊස්ස ජී වා හොති; අකොසාවජී, අකොසාසි; අරුහි වජී, අරුහි.

ආර්ස්සාදීනං ඛ්‍යජනස්සිස්ස්. 35.

ක්‍රියපච්චා පරෙසං අආදීනං ඊආදීනං සාආදීනඤ්ච ඛ්‍යජනස්ස ඉස්ස් හොති විභාසා; ඛනුවිත්ථ, අභවිත්ථ, අගවිස්සා, අනුභවිස්සා, අනුභවිස්සති, අනුභොස්ස ති * — එතෙසන්ති-කිං, භවති, ඛ්‍යජනස්සාති-කිං, ඛනුව.

බ්‍රූතො තිස්සිස්ස්. 36.

බ්‍රූතො පරස්ස තිස්ස ඊස්ස් වා හොති; බ්‍රවීති, බ්‍රූති.

ක්‍යස්ස. 37.

ක්‍රියපච්චා පරස්ස ක්‍යස්ස ඊස්ස් වා හොති; පචීයති, පචති.

එය්‍යාඒසු අආර්ථානං ඔඅඅංඅඒඒ වා. 38.

එය්‍යාථාදීනං ඔආදයො වා හොන්ති ථානෙසු; තුමෙහි භවෙය්‍යාථ, භවෙය්‍යාථ, භවා අභවිස්ස අභවිස්සො, අහං අභවං අභව, සො අභවිත්ථ, අභවා, සො අභවිත්ථො අභවී, භවවෙහා, භවථ — ආසභවරිතොව අකාරො ගය්හතෙ — ඨොපනත්ථො නිදෙදසා භාදිසඛ්‍ය ධීයෙව තස්සෙව වා නිස්සිතතතා නිස්සයකරණමිපි හි සුත්තකාරාවිණ්ණං.

5-09 ලංඝසිංඝෙවංඤ්ඤ. 39.

ලම්ඝවස්ස ඉංඤ අංඤ වා හොන්ති; අගමිංඤ, අගමංඤ, අගමුං.

---

* හස්සති.

එඛ්‍යතතා සුං. 40.

එආදෙසතො ඔආදෙසතො ච පරස්ස උම්ච්චස්ස සුං වා හොති; නෙසුං, නසිංසු, අසෙසුං, අසසුං — ආදෙසතතාබ්‍යාපනත්ථං තගගහණං.

භූතො ඉ සුං. 41.

භූතො පරස්ස උම්ච්චස්ස රෙසුං වා හොති; අහෙසුං, අහවුං.

ඔස්ස අ ඉත්ථෙවා. 42.

ඔස්ස අආදයො වා හොන්ති; නිං අහව, අහවි, අහවිත්ථ, අහවිත්ථො, අ භවො.

සි. 43.

ඔස්ස සි වා හොති; අහොසි ඨවං අහුවො.

දිසා රස්ස. 44.

දිසතො පරස්ස රස්ස සි වා හොති; අකාසි, අකා, අදසි, අද.

මහාපථානමුණ්ඩ්. 45.

මහාපථානමුණ්ඩ් වා හොති; අගමුම්හා, අගම්හා, අගමුත්ථ, අගම්ත්ථ.

ඉංඝස්ස ච සිණ්ඩ්. 46.

ඉම්ච්චස්ස සිණ්ඩ් වා හොති මහාපථානඤ්ච ඛ්‍යුලං; අකාසිං, අකරිං, අකාසි මහා, අකරිම්හා, අකාසිත්ථ, අකරිත්ථ.

එය්‍යුංඝස්සුං. 47.

එය්‍යුම්ච්චස්ස ලුං වා හොති; ගච්ඡුං ගච්ඡෙය්‍යුං.

ඝිස්සතො ලොපො. 48.

අතො පරස්ස ඝිස්ස ලොපො වා හොති; ගච්ඡ, ගච්ඡාහි — අකතාති — කිං, කරොහි.

ක්‍යස්ස ලෙස. 49.

ක්‍යස්ස වා ලොපො හොති ලෙසු; අත්ථිභවිස්සා, අත්ථිභුයිස්සා, අත්ථිභවිස්ස ති, අත්ථිභුයිස්සති,

අත්ථිතොයතදිච්ඡනානං ස්සස්ස ඨිස්ස ලෙ. 50.

අසභුවිච්ඡයමා පරෙසං එය්‍යාදිවිභත්තීනං ස්සාදයො හොන්ති යථාසඛ්‍යං; අස්ස, අස්සු, අස්ස, අස්සථ, අස්සං, අස්සාම.

ආදිවිභත්තිනාම්‍යාඉස්සුං. 51.

අත්ථිතොයතදිච්ඡනානං ආදිභූතානං විභත්තීනං ඉයොඉස්සුං හොන්ති යථාසඛ්‍යං; සියා, සියුං.

තස්ස ඨො. 52.

අත්ථිතො පරස්ස තකාරස්ස ඨො හොති; අත්ථි, අත්ථු.

සුහිසඤ්ච්. 53.

අජ්ජිස්ස අච් හොති සුහිසු, ටො සඛ්‍යාදෙසපෙඨෝ; අසි, අසී.

ම්හිමානං වා මහිම්හා ච. 54.

අජ්ජිස්ස පරෙසං ම්හිමානං මහිම්හා වා හොන්ති තංසහිතියොගෙන අජ්ජි ස්ස අච්.ච; අම්හි අසම්. අම්හ අසම.

එස්සු ස්. 55.

එස්සු ම්මෙසු අජ්ජිස්ස සකාරො හොති; අසම්, අසම, පරරූපබාධිනත්ථං.

රූපාදෙ දිඝො. 56.

අජ්ජිස්ස දිඝො හොති රූපාදිම්හි; ආසි ආසුං ආසි ආසි ඊ ආසිං ආසිම්හා.

ඛ්‍යිම්මෙසුව ස්ස. 57.

අකාරස්ස දිඝො හොති ඛ්‍යිම්මෙසු; පවාති පවාම් පවාම, ඛ්‍යිම්හාම්.

සකා ණස්ස ධ රූපාදෙ 58.

සකාරතො ණස්ස ධො හොති රූපාදිසු; අසකති අසකන්ති සු.

ඉස්ස වා. 59.

සකාරතො ණස්ස ධො වා හොති ඉස්ස; සකධිස්සා, සකකුණිස්සා; සකධිස්සති සකකුණිස්සති.

තොසු සුතො කෙණාකණානං රොවි. 60

තොසු රූපාදිම්හි * සුතො පරෙසං කෙණාකණානං රොවි හොති; අ සොස්සි අසුණි අසොස්සා අසුණිස්සා සොස්සති සුණිස්සති.

ඤස්ස සනාඤස්ස නායො ඤිම්හි. 61.

සනාඤස්ස ඤස්ස නායො වා හොති ඤිම්හි; නායති, ජානාති.

ඤම්හි ජං. 62.

ඤදෙසෙ සනාඤස්ස ඤස්ස ජ. වා හොති; ජඤ්ඤ, ජානෙය්‍ය.

එය්‍යස්ස ඤියාඤ වා. 63.

ඤතො එය්‍යස්ස ඉයාඤ හොන්ති වා; ජානියා; ජඤ්ඤා, ජානෙය්‍ය.

රූපාදිම්හි ණ්‍ලොපො. 64.

රූපාදෙ සනාඤවචාදෙ ච ඤතො ණ ලොපො වා හොති; අඤ්ඤු, ආ ජානි, ඤාති, ජානිස්සති.

සස්ස හි ඤවෙම. 65.

ඤතො පරස්ස සස්ස හි වා හොති ඤවෙම; පඤ්ඤුසි පඤ්ඤුසිස්සති.

එතිස්සමා. 66.

එතිස්සමා පරස්ස සස්ස හි හොති වා; එහිති. එස්සති.

---

* රූපාදිම්හෙ.

හනා ජෙඛා. 67.

හනා සස්ස ජෙඛා වා හොන්ති; හනෙජ්ජම, හනිස්සාම, පරිහං ඛාමි, පරිහ නිස්සාමි.

හාතො හ. 68.

හාතො පරස්ස සස්ස හ හොති වා; හාහති, ජහිස්සති.

දකඛිඛනෙහිහොහීහි ලොපො. 69.

දකඛාදීහි ආදෙසෙහි පරස්ස සස්ස ලොපො වා හොති; දකඛති, දකඛි සති, සක්ඛති, සක්ඛිස්සති, හෙහිති, හෙහිස්සති, හොහිති, හොහිස්සති.

කයිරෙය්‍යෙසස්‍යුම්මාදීනං. 70.

කයිර පරස්සෙය්‍යුම්මාදීනමෙය්‍යස්ස ලොපො හොති; කයිරුං, කයිරිසි, කයි රිමි කයිරිම.

ටා. 71.

කයිර පරස්සෙය්‍යස්ස ටා හොති; සො කයිරා.

එථස්සා. 72.

කයිර පරස්සෙථස්ස ආ හොති; කයිරාථ.

ලහා ඉ:ජ්ජානං ථංථා වා. 73.

ලහස්මා ඉංජ් ඉත්වෙවසං ථංථා හොන්ති වා; අලභථං, අලභිං, අලභථ, අලභි

ගුරුපුබ්බා රස්සා රෙනෙතනන්තීනං. 74.

ගුරුපුබ්බස්මා රස්සා පරෙසං අනෙතනන්තීනං රෙ වා හොති; ගවජ්ජරෙ, ග වජ්ජන්ති, ගවජ්ජරෙ, ගවජ්ජනෙන්ති, ගමිස්සරෙ, ගමිස්සන්ති, ගමිස්සරෙ, ගමිස්ස නෙන්ති —— ගුරුපුබ්බාති-කිං, පචන්ති; රස්සාති-කිං, හොන්ති.

එය්‍යෙය්‍යාසෙය්‍යන්තානං ටෙ. 75.

එය්‍යාදීනං ටෙ වා හොති, සො කරෙ සො කරෙය්‍ය, ඨිතිං කරෙ ඨිතිං කරෙ ය්‍යාසි, අහං කරෙ අහං කරෙය්‍යං.

ඔවිකරණස්සු පරවජ්ජනෙසු. 76.

ඔවිකරණස්ස උ හොති පරවජ්ජකකවිසයෙ; තනුතෙ.

පුබ්බවජ්ජනෙසු වා කවි. 77.

ඔවිකරණස්ස උ හොති වා කවි පුබ්බවජ්ජනෙක; වනුති, වනොති.

එය්‍යාමසෙසුම්මු ච. 78.

එය්‍යාමසෙසුම්මු වා හොති උ ච; හවෙමු හවෙය්‍යාමු හවෙය්‍යාම.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ චූලනියං ත්‍යාදිකණ්ඩො ඡට්ඨො.
සමත්තා චායං මොග්ගල්ලානවුත්ති ජඤ්ඤ භාණවාරෙහි.

—— * ——

කතිපාදිසාසනානි.

යස්ස රඤ්ඤා, පතාවෙන භාවිතත්තසමාකුලා,
අනාකුලා දුලභිති පාපභික්ඛූහි සබ්බසො.

ලඞ්කාය මුනිරාජස්ස සාසනං සාධු සණ්ඨිතං,
පුණ්ණවස්සූසමායොගා වාරිනේව විවඩ්ඪතෙ.

පරක්කමභුජේ තස්මිං සබ්බාබුද්ධිගුණෙහිනෙ,
මනුවංසබ්ජකාරෙ ලඞ්කාදීපං පසාසති.

මොග්ගල්ලානෙන තෙරෙන ධීමතා සුවිභාවිතා,
රචිතං යං සුවිසෙසූදීයමසන්දිග්ධමතාකුලං.

අසෙසවිසයව්‍යාපී ජිනවාක්‍යපදීපිනි සසං,
සද්දසත්ථමනාගාසසාතිසඞ්ඛිවඩ්ඪනං.

තස්ස වුත්ති සමාසෙන විපුලත්ථප්පකාසිනී,
රචිතා සුත තෙනෙව සාසනුජ්ජොතකාරිනා-ති.

———*———

දියඤ්ඤතතියං.

පිටු.	පන්තියං	විරුද්ධො.	අවිරුද්ධො
1	10	චාපර	චෙත්‍යපර
,,	21	ඉච්චාදිනා	ඉච්චාදිකෙහි සමභාවනීයෙහි
,,	25	ඉච්චාදිනා	ඉච්චාදිකෙහි ගුණිකිතතනෙහි
2	28	චතෙසං	චෙති තෙසං
4	8	චි ඉමෙසං	චෙති ඉමෙසං

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

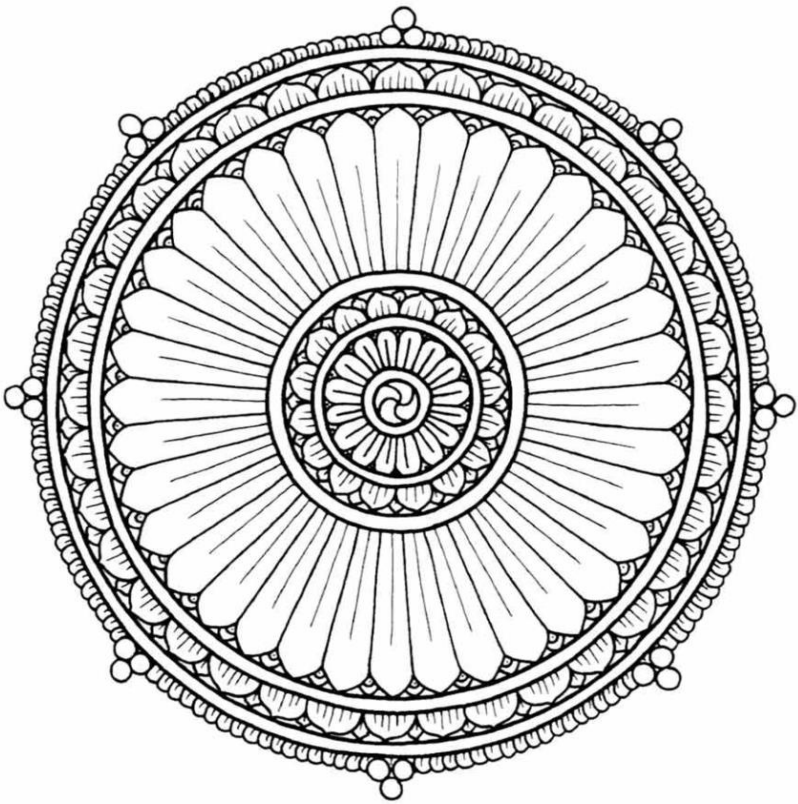

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු